

e-Dergi

Gümrük ve Ticaret Uzman Görüş

ilk
Merhaba!

İlk Merhaba...

Gümrük ve Ticaret Uzmanları Derneği'nin en önemli yayın organı olan "Gümrük ve Ticaret Dergisi" artık dijital ortamda yayınlanıyor. Gerek Gümrük ve Ticaret Uzmanları ile Gümrük ve Ticaret Uzman Yardımcılarının gerekse bu alanda kamu ve özel sektörde emek veren çalışma arkadaşlarımızın mesleki bilgi ve deneyimlerinden yola çıkarak kaleme aldıkları makalelerin yayınlandığı, çok kısa zamanda gümrük ve ticaret camiasının önemli bir bilgi kaynağı haline dönüşen "Gümrük ve Ticaret Dergisi", dijital yayıncılığa geçerek artık çok daha büyük bir okuyucu kitlesine ulaşabilecek.

Bu "İlk Merhaba" da hem dergimizin yeni okurlarına ve takipçilerine hem de eski okurlarımıza yeniliklerden bahsetmek istedim.

Dijitaldeyiz Çünkü

Bilişim Teknolojilerinin (BT) hızlı ve dinamik olması, etkileşim sunabilmesi birçok geleneksel yapının yok olmasına, yeni yapıların ortaya çıkmasına neden olmuştur. BT'deki gelişmelerden en çok etkilenen yapılardan biri de yayıncılıktır. Yayıncılar geleneksel baskılı yayından vazgeçip, BT'nin sağladığı hız, etkileşim ve dinamiklik avantajlarını kullanarak dijital tarafta konumlanmaya başlamıştır. Bunun en çarpıcı örneklerinden biri dünyaca ünlü **Amerikan** haber dergisi **Newsweek**'tir. Seksen yıldır basılı yayıncılık yapan dergi 31 Aralık 2012 son kez basılarak, yayın hayatına dijital tarafta devam etmiştir.

Bu önemli yapısal değişim içinde, genç, yeniliklere açık ve dinamik karakterimizin bir gereği olarak öncü olmak, bilgi ve tecrübelerimizi tüm gümrük ve ticaret camiasındaki partnerlerimizle paylaşmak ve daha çok okuyucuya ulaşmak için yeni dönemde dergimizi dijital ortamda yayınlama kararı aldık.

Değişimi Yakından Takip Edebileceksiniz

Dijital dergimizde yine meslektaşlarımızın makaleleri yer alacak. Böylelikle gümrük ve ticaret alanında değişimi oluşturan, yöneten ve geliştiren meslektaşlarımızın çalışmalarından daha hızlı bir şekilde haberdar olabileceksiniz. Yazılı haberlerin yanı sıra videolu haberlerimiz de yer alacak. O ayın kapak konusu hakkında yapılan videolu röportajları birçok video paylaşım sitesinde de yayınlayarak habere ulaşabilirliği arttırmayı hedeflemekteyiz.

Eski Sayılarımızı Okurlarla Dijital Tarafa Buluşturacağız

Dijital dergimizde; geçmiş sayılarımızdaki birçok önemli konuyu yeni okurlarımıza ve takipçilerimize ulaştırabilmek için baskılı olarak yayınladığımız eski dergilerimizi yeniden yayınlayacağız. Eski sayılarımızı dijital tarafa taşıyarak önemli bir bilgi kaynağı oluşturmayı hedefliyoruz.

Sosyal Ağlar Kanalıyla Paylaşım

Okurlarımız, takipçilerimiz dergimizin içeriğini rahatlıkla sosyal ağlarda paylaşabilecek, “Gümrük ve Ticaret” alanındaki gelişmelerden çevrelerini haberdar edebilecekler.

E-Posta Bankamız

Şimdilik iki ayda bir yayınlanacak olan dijital dergimizi birçok kitleye hem duyuracağız hem de iletacağız. Nasıl mı? İş dünyasının, gümrük camiasının, sivil toplum örgütlerinin, akademisyenlerin yer aldığı e-posta bankamız kanalıyla bunu yapmayı hedefliyoruz. Ayrıca, dergimizin düzenli olarak kendisine iletilmesini isteyen okurlarımız, takipçilerimiz e-bankamıza üye olabilecekler.

İstek ve Önerilerde Bulunabilirsiniz

Dergimiz içerik olarak gümrük ve ticaret konusunda önemli bir bilgi kaynağıdır. Gümrük ve ticaret alanında merak ettiğiniz, öğrenme ihtiyacı duyduğunuz her türlü konu ile görüş ve önerileriniz için dijitaldergi@gtud.org posta adresine yazabilirsiniz.

Değerli Meslektaşlarım, Sevgili Okurlarımız;

“Gümrük ve Ticaret Dijital Dergi”mizin bu ilk sayısında “Bilişim Teknolojilerinin Gümrüklerde ve Ticarete Neden Olduğu Değişimler” hakkında sizlere bilgi vermek istedik. Umarım zevkle okuyup, paylaşırsınız.

Bu vesile ile dergimizin hazırlanmasında emeği geçen herkese çok teşekkür ederim.

Saygılarımla...

Işıl Emine Avcı

2023 Hedefleri ve Bilişim

Sinan AKYÜZ
Gümrük ve Ticaret Uzmanı
s.akyuz@gtb.gov.tr

Yirminci yüzyılın yönetim alanındaki en önemli düşünürlerinden birinin **Peter Drucker** olduğu söylenir. Fikirleri o derece güçlüdür ki modern yönetim anlayışının babası olarak kabul edilmiştir.

İki kuşak yönetici ve CEO'yu çalışmalarıyla etkilemiştir Drucker. 2005 yılında hayata veda ederken, arkasında 95 yıllık üretken bir hayat ve tam kırk bir kitap bırakmıştı. 1997'de, Amerikan İş Dünyası Dergisi Forbes, doksanına merdiven dayayan yönetim dehasını kapağına taşıırken onun için **"Hala Yaşayan En Genç Beyin"** demişti.

Bu insanları özel kılan şey, elbette ki çağının çok ötesine ışık tutan fikirleridir. Mesela, daha **1970**'lerde, **bilginin, yeni ekonominin asıl sermayesi olacağını söylemişti**. O yıllarda, bu tespitinin hakkı kendisine tam olarak teslim edilememişti belki. Ancak, dünya, bugün bir bilgi çağı ve bilgi ekonomisinden geçerken, onun bu tespitinin ne derece önemli olduğunu bizzat yaşayarak gördü.

Yine, Drucker, **"Gelişme, ekonomik zenginlikten ziyade insan enerjisi meselesidir."** demişti. Yani zenginlik adına bildiğimiz her şeyi, parayı, altını, yer altı ve yer üstü kaynaklarını bir tarafa koyalım; Drucker, asıl zenginliği doğuran şeyin bunlar değil de, sahip olduğumuz insan gücümüzün ortaya koyduğu büyük işler, ürettiği değerler ve elde ettiği sonuçlar olduğunu ifade etmişti. İşte petrol zengini Ortadoğu ülkeleri... G20 ülkeleri içerisinde kaç tanesini görebiliyoruz? Bu durum bir tesadüf olabilir mi?

O yüzden, insan enerjisinin beslenmesi, açığa çıkartılması ve yönlendirilmesi hayati öneme sahip bir meseledir. Çünkü ekonomik ve toplumsal gelişme bunun sonucunda meydana gelir. Çokuluslu Fortune 500 şirketlerinden, küçük ticari işletmelere, kar amacı gütmeyen vakıflardan, kamu kuruluşlarına ve hatta toplumlara ve ülkelere kadar gerçek hayatta bunun küçük-büyük çok örnekleri vardır.

İşte Almanya... İki defa yıkılmasına rağmen bugün dünyanın en büyük ekonomik güçlerinden biri olmayı başarabiliyor. İki atom bombasıyla çöken Japonya ve bir zamanlar fakirlik içinde olan G.Kore... Hepsi o günleri geride bırakarak bugün birer ekonomik güç haline gelebildiler. Bu büyük başarının temelinde ise, Drucker'in yıllarca önce ifade ettiği

gibi, bir sistem ve strateji kapsamında açığa çıkartılan, yönlendirilen ve yönetilen insan enerjisi var. İnanmışlık var, aynı hedeflere koşan insanlar var.

G. Kore'ye biraz daha yakından bakalım. İnsan enerjisi acaba nasıl bir strateji üzerinde yoğunlaştırılmış?

1960'ların başında Türkiye G. Kore'den çok daha zengin bir ülkeydi. Aynı yıl Türkiye'de kişi başına gelir 360 dolarken, G. Kore'de bu rakam 80 dolar düzeyindeydi. 1980'li yıllara geldiğimizde bu fark kapandı. G. Kore kişi başına gelirini bugün 25 bin dolara kadar yükseltti. Türkiye son 10 yılda milli gelirini 3 kat yükseltmiş olsa da, bugün ancak 10 bin dolar seviyesine çıkabildi.

G. Kore'nin Türkiye'yi yakalayıp geçtiği bu 20 yıllık süreci incelediğimizde, G. Kore'nin Ar-Ge ve inovasyon odaklı, katma değeri yüksek ihracata dayalı bir ekonomik büyüme modeline geçiş yaptığını görüyoruz.

Böylesine bir ekonomik yapı, tüm dünyada sizi daha rekabetçi bir hale getiriyor. Ürettiğiniz, ihraç ettiğiniz ürünler size daha fazla para kazandırmaya başlıyor, dolayısıyla ülkeyi daha fazla zenginleştiriyor. Böyle bir ekonomik yapıyı tesis edemediğinizde ise önemli bir tehlikeyle karşı karşıya kalıyorsunuz. Ekonomistler buna **orta gelir tuzağı** diyor. Günümüzde katma değeri yüksek mal ve hizmet üretemeyen ülkeleri bekleyen en büyük tehlike budur.

Nedir bu tuzak? Yani birtakım önlemlerle ekonominizi disiplin altına alıyorsunuz, kişi başına geliri 10 bin dolarların üzerine çıkartıyorsunuz, ancak birtakım yapısal reformları hayata geçiremediğiniz için bu noktadan öteye sıçramanız çok daha zor hale geliyor. Dolayısıyla, bulunduğunuz gelir dilimini aşamıyor, kısır bir döngüde giderek zayıflayarak yaşamınızı sürdürüyorsunuz.

Bizim geçtiğimiz yollardan daha önce geçmiş ülkelerin hepsi, gelip başlarını bu duvara vurmuşlar.

Kimler var şimdi bu tuzağa takılıp kalan? Brezilya, Arjantin, Meksika, Malezya, Romanya, Güney Afrika... Orta gelir tuzağına düşmeyen dünya örnekleri sınırlı. Son kırk yılda Japonya ve G.Kore dışında bir örnek yok.

Bu tuzak ülkeler için geçerli olduğu kadar sektörler için de geçerli. Mesela, tekstil sektörümüz... Küresel düzeyde bir markamız olmadan, ülke olarak dünyanın en büyük 10 tekstil üreticisinden biriyiz. Bu sonuç, maalesef hala fason veya düşük katma değerli üretimle yola devam ettiğimizi gösteriyor.

Bugün tekstil sektörü bu tuzağı aşmaya çalışıyor. Son on yıldır bu alanda markalaşmaya yönelik ciddi çalışmalar, ciddi atılımlar var. Ama "Başardık! İşte bu..." diyebileceğimiz noktanın maalesef hala çok gerisindeyiz.

Bu tuzağı aşmak için, Ar-Ge, tasarım, inovasyon, markalaşma ve katma değerli üretim gibi birtakım hayati öneme sahip enstrümanlar var. Gelişmiş ülkeler bile daha fazla zenginleşmek için hala bu araçlardan istifade ediyorlar. Onlar bu araçları kullanarak tüm

dünyada yeni bir ekonomik düzen oluşturdular. Bugün küresel ekonomik düzende teknoloji, yeni fikir geliştirme ve ekonomik zenginlik artık kol kola yürüyor. Bu nedenle kaba güce ve ucuz emek üstünlüğüne dayanan sektörler artık zenginlik kaynağı olmaktan çıkıyor. Yeni fikirler ve akıl gerektiren işler, bizi bir adım öne çıkartıyor. Buna inovasyon ekonomisi de deniyor. Dünyada rekabet üstünlükleri de artık inovasyona ve bilgi ekonomisine dayanıyor.

İnovasyon ekonomisinin en önemli yakıtı ise Ar-Ge... Ülkemizde toplam Ar-Ge harcamaları son yıllarda bir artış trendi içerisinde. Ama maalesef henüz arzu edilen düzeyde değil. TÜİK verilerine göre Türkiye’de Ar-Ge harcamaları 2012 yılında yaklaşık 13,1 milyar TL olarak gerçekleşmiş. Bir önceki yıla göre %17’lik bir artış söz konusu. Özel sektörün payı ise yaklaşık 6 milyar TL. Yani toplam harcama miktarının %45’i. Gelişmiş ülkelerde bu oran %70’ler düzeyinde...

Son yıllarda kurulan teknoparklar, TÜBİTAK tarafından sağlanan destekler, vergi ve sigorta primi indirimi gibi güzel gelişmeler var. Tüm bunlar umut verici... Ancak 2012 yılında sadece Volkswagen’in yaklaşık 13 milyar dolar Ar-Ge harcaması yaptığını dikkate alırsak, önümüzde alacağımız daha çok mesafe olduğunu söylemeye gerek bile yok.

Tüm bu olumsuzluklara rağmen sevindirici olan, Türkiye’de son on yıldır ihracata dayalı bir ekonomik büyüme modeli üzerinde daha fazla mesai harcanıyor, daha fazla enerji ve kaynak ortaya konuluyor olması.

Türkiye’nin toplam ihracatı, on yıl önce 36 milyar dolardı. Bugün 150 milyar doları geride bıraktık. Yani 4 kattan daha fazla bir artış sağladık. Dış ticaretimiz, 400 milyar dolara ulaştı. Dünyanın en büyük 17. ekonomisiyiz.

Cumhuriyetimizin 100. yılında, yani 2023 te, 500 milyar dolar ihracat ve 600 milyar dolar ithalat olmak üzere, toplam 1 trilyon doların üzerinde bir dış ticaret hacmi ile dünyanın en büyük on ekonomisi içerisinde yer almayı ve 90 milyonluk nüfusu ve 25 bin doları aşan kişi başına milli geliri ile bölgesinde ve dünyada önemli bir güç ve refah ülkesi olmayı hedefliyoruz.

Esasında bu çok büyük bir vizyon... Bu, bir ülkenin tüm insanlarına yol gösteren, ışık tutan önemli hedefler anlamına geliyor.

Bu vizyonu gerçekten benimseyip kendinizden bir parça haline getirdiğinizde ilk hissedeceğiniz şey, bence, bu vizyonun omuzlarımıza yüklediği sorumluluğun ağırlığı olur. Bu vizyon, çok şey söyler aslında. Bize, boşa harcayacak tek bir saniyenin olmadığını, değer üretmeyen, insanlarımızın hayatlarını değiştirmeyen işleri sürdürme lüksümüzün olmadığını söyler. Bu vizyon, 2023’ün güçlü Türkiye’si için şimdiden neler yapılması gerektiği üzerine uzun uzun düşünülmesi, planlar yapılması gerektiğini söyler. Dün yapılanların, ömrünü tamamlamış işlerin bir kenara bırakılması ve artık yeni şeyler denenmesi gerektiğini söyler.

Sorumluluk hayallerde bile vardır ve hayallerinizin büyüklüğü nispetinde sorumluluğunuz da ağır olur.

Bu hedeflere ulaşmak için ise ülke olarak bilgi ve inovasyona dayalı bir üretim ve ihracat yapısını tesis etmemiz gerekiyor. İleri teknoloji ürünlerin üretimimiz ve ihracatımız içerisindeki payı yüksek olmalı. Kısacası daha çok para kazanmalıyız.

2012 yılı itibariyle ihracatımızın kilogram fiyatı yaklaşık 1,5 dolar. Bu rakam gelişmiş ülkelerde bunun iki katından daha fazla... Enerji açığı bir tarafa, Türkiye'nin dış ticaret açığının önemli bir kısmı da yine ileri teknoloji ürünlerinin dış ticaretinden kaynaklanıyor. Bugün, ileri teknoloji ürünleri ihracatımızın toplam ihracatımız içerisindeki payı %3 seviyelerinde.

Bilişim sektörü, Türkiye'yi 2023 hedeflerine ulaştıracak çok kritik sektörlerden biri olacak. Çünkü sektörün, verimlilik ve rekabetçiliği iyileştiren ve daha üst noktalara taşıyan bir yönü var. Bu sektör, diğer sektörlerimizin ve dolayısıyla ekonomimizin büyümesi için de hayati bir öneme sahip. Tabiri caizse, bilişim sektörü günümüz inovasyon ekonomisinin adeta dinamosu. Yapılan bir çalışmada, ülkemizde, bilgi ve iletişim sektörünün bir birim büyümesinin, toplam ülke ekonomisine 1,8 birimlik bir katkı yapacağı hesaplanmış...

2023 yılında GSYİH'mizin toplam 2 trilyon dolara ulaşmasını, bunun içerisindeki BİT payının ise %8'e ulaşmasını hedefliyoruz. Ülkemizin bu hedefleri gerçekleştirmesi halinde, bunun inovasyon ve verimlilik yoluyla sağlayacağı katkının 71 milyar dolar düzeyinde olacağı ifade ediliyor.

Bilgi ve iletişim sektörünün ülkemizin 2023'ün hedeflerine ulaşmasında çok önemli bir rol oynayacağı açık... Sayın **Başbakanımızın** da 2023 hedeflerini açıklarken ifade ettiği gibi: **"Güçlü Türkiye, teknolojiye egemen olan Türkiye'dir."** 2023'ün, bilgi ve iletişim teknolojileri alanında tüm dünyada söz sahibi olan bir ülkenin eseri olacağına ben de yürekten inanıyorum.

"Geleceği tahmin etmenin en kolay yolu, onu yaratmaktır" diyor **Peter Drucker**. Bugüne ve yarına dair her ne istiyor ve bekliyorsak, bu ülkeye ve millete düşen yine onu alın terinden var etmektir, tıpkı daha önce yaptığı gibi...

Anonim Şirket Genel Kurul Toplantılarının Elektronik Ortamda Yapılması Ve Elektronik Genel Kurul Sisteminin İŞleyişi

---

Bahar EMRE
Gümrük ve Ticaret Uzmanı
b.emre@gtb.gov.tr

1/7/2012 tarihinde yürürlüğe giren, 13/1/2011 tarihli ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK) bilgi ve iletişim teknolojilerindeki ilerlemenin etkisiyle Şirketler hukuku alanında önemli yenilikler getirmiştir. Bu kapsamda, kurumsal yönetim ilkeleri çerçevesinde karar alma mekanizmalarında iŐleyiŐ kolaylıklarının sağlanması amacını taşıyan dikkat çekici bir düzenlemeye TTK'da yer verilmiştir. Düzenleme ile anonim Şirket genel kurul toplantılarının elektronik ortamda yapılabilmesine olanak sağlanmıştır. Pay sahiplerinin veya ortakların Şirket iŐlerine ilişkin haklarını kullanmak gayesiyle usulüne uygun toplantı çağrısı ve belirli bir kurul gündemini görüşmek üzere bir araya geldiği bir karar organı olarak tanımlanabilecek genel kurullara, elektronik ortamda katılmaya ilişkin düzenleme TTK'nın 1527 nci maddesinde yer almaktadır. Bu maddeye dayanılarak çıkarılan ve 1/10/2012 tarihinde yürürlüğe giren; Anonim Şirketlerde Elektronik Ortamda Yapılacak Genel Kurullara İlişkin Yönetmelik¹ 28/08/2012 tarihli ve 28395 sayılı Resmi Gazete'de, elektronik genel kurul sistemine ilişkin teknik özelliklerin ve iŐleyiŐin belirlendiği Anonim Şirketlerin Genel Kurullarında Uygulanacak Elektronik Genel Kurul Sistemi Hakkında Tebliė² ise 29/08/2012 tarihli ve 28396 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Genel kurul toplantıları ile ilgili olarak ortaya konulan en önemli sorunlardan birisi genel kurul toplantılarına katılımın düşük olması sebebiyle yönetsel anlamda güç boşluklarının oluşmasıdır. Anonim Şirket genel kurullarında güç boşluğu sorununu doğuran sebepler, yönetimin küçük bir grup tarafından belirlenmesi, genel kurul

---

¹ AŞ eGK Yön. olarak anılacaktır.

² EGKS Tebliği olarak anılacaktır.

toplantılarında karar alınamaması ya da zamanında karar alınamaması; toplantı yerinin uzaklığı, zaman darlığı, maddi engeller nedeniyle pay sahiplerinin genel kurul toplantılarına katılma imkanının olmaması; ayrıca oylarıyla genel kurula bir etkilerinin olmayacağı düşüncesinin de hakim olması ile açıklanabilir (Dal, 2008).

TTK'nın getirdiği elektronik ortamda genel kurul yapabilme imkanı ile bu soruna çözüm sağlanması ve genel kurullara katılımın kolaylaştırılması hedeflenmektedir. Özellikle pay senetleri borsada işlem gören anonim şirketlerde yaşanan bu sorunun önüne geçmek amacıyla TTK'nın 1527 nci maddesinde, genel kurullara elektronik ortamda katılma ve oy kullanma sisteminin uygulanmasının bu şirketlerde zorunlu olduğu düzenlenmektedir. Kanuni düzenleme ile anonim şirket genel kurulları elektronik ortamda yapılabilecek olup, genel kurullara elektronik ortamda katılma, öneride bulunma, görüş açıklama ve oy verme, fiziki katılmanın ve oy vermenin bütün hukuki sonuçlarını doğuracaktır.

Sermaye Piyasası Kanununun 13 üncü maddesi uyarınca, sermaye piyasası araçlarının senede bağlanmaksızın elektronik ortamda kayden ihracı esastır. Ayrıca kaydi sermaye piyasası araçlarına ilişkin haklar, Merkezi Kayıt Kuruluşu (MKK) tarafından izlenir. TTK'nın 1527 nci maddesinin beşinci fıkrasında, AŞ eGK Yönetmeliğinin yürürlüğe girmesi ile birlikte genel kurullara elektronik ortamda katılma ve oy kullanma sisteminin uygulanmasının pay senetleri borsaya kote edilmiş şirketlerde zorunlu hâle geleceği düzenlenmektedir. TTK'nın 1527 nci maddesi, ikincil düzenleme hükümleri ve 02/10/2009 tarihli ve 27364 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Stratejisi Eylem Planının "*Kaydi ortaklık haklarının elektronik ortamda kullanımı*" 49 No'lu Eylem maddesi çerçevesinde; pay senetleri borsaya kote edilmiş şirketlerin genel kurul toplantıları MKK tarafından geliştirilen e-GKS üzerinden yapılmaktadır.

2007/36 sayılı Avrupa Birliği Direktifi

Avrupa Parlamentosu ve Konseyinin 2007/36 sayılı Pay Senetleri Borsaya Kote Edilmiş Anonim Şirketlerde Pay Sahipliği Haklarının Kullanılmasına İlişkin Direktifi genel kurullarda güç boşluğunun önlenmesi, pay sahiplerinin katılımının artırılması, genel kurula katılma ve oy vermenin maliyetlerinin internet kullanılarak azaltılması amacıyla 14/07/2007 tarihinde yayımlanmıştır (Özer, 2009).

Direktifin 8 inci maddesi³ genel kurullara elektronik ortamda katılmayı düzenlemektedir (Pulaşlı, 2011). Bu maddeye göre; elektronik ortamda genel kurula katılım sağlanmasında

---

³ "Madde 8

Genel Kurullara Elektronik Ortamda Katılma

(1) Üye devletler şirketlere, pay sahiplerinin genel kurula elektronik ortamda katılmasına ilişkin her şekli, özellikle aşağıda anılan şekillerden birini veya hepsini önermelerine izin verir:

a) Genel kurula doğrudan katılma;

b) Pay sahiplerine uzak bir yerden genel kurula hitap etmek hususunda bir direkt bağlantı- ikinci yol;

üye devletlerin hangi yöntemi nasıl kullanacağına dair bir seçimlik hakkı vardır. TTK'nın gerekçesinde de belirtildiği üzere, AB uygulamaları ışığında yapılan düzenlemeler çerçevesinde TTK ve ikincil düzenlemelerde fiziki ve elektronik ortamda genel kurul toplantısı yapılabilme imkanı sağlanmıştır.

Şirket sözleşmesi hükmü

TTK'nın 1527 nci maddesinde elektronik ortamda genel kurul toplantısı yapabilme ve oy kullanabilme imkanı bazı şartlara bağlı tutulmuştur. Buna göre, şirket sözleşmesinde genel kurula elektronik ortamda katılmaya ve oy vermeye ilişkin bir hükmün bulunması gerekmektedir. AŞ eGK Yönetmeliğinin 5 nci maddesinin birinci fıkrasında sözleşmeye konulacak hüküm yer almaktadır:

“Genel kurul toplantısına elektronik ortamda katılım, Şirketin genel kurul toplantılarına katılma hakkı bulunan hak sahipleri bu toplantılara, Türk Ticaret Kanununun 1527 nci maddesi uyarınca elektronik ortamda da katılabilir. Şirket, Anonim Şirketlerde Elektronik Ortamda Yapılacak Genel Kurullara İlişkin Yönetmelik hükümleri uyarınca hak sahiplerinin genel kurul toplantılarına elektronik ortamda katılmalarına, görüş açıklamalarına, öneride bulunmalarına ve oy kullanmalarına imkan tanıyacak elektronik genel kurul sistemini kurabileceği gibi bu amaç için oluşturulmuş sistemlerden de hizmet satın alabilir. Yapılacak tüm genel kurul toplantılarında esas sözleşmenin bu hükmü uyarınca, kurulmuş olan sistem üzerinden hak sahiplerinin ve temsilcilerinin, anılan Yönetmelik hükümlerinde belirtilen haklarını kullanabilmesi sağlanır.”

Ayrıca 1527 nci maddeye göre, şirketin bu amaca özgülenmiş bir internet sitesine sahip olması, ortağın bu yolda istemde bulunması, elektronik ortam araçlarının etkin katılmaya elverişliliğinin bir teknik raporla ispatlanıp bu raporun tescil ve ilan edilmesi ve oy kullananların kimliklerinin saklanması şarttır.

Elektronik Genel Kurul Sistemi (EGKS)

Elektronik Genel Kurul Sistemi (EGKS), anonim şirketlerin genel kurullarına elektronik ortamda katılmanın sağlanması amacıyla payları MKK tarafından kayden izlenen borsaya

---

c) Genel kurul toplantı esnasında veya öncesinde bir temsilci atamaya ve bunun genel kurulda hazır bulunmasına gerek olmaksızın oy hakkının kullanılmasını sağlayan yöntemi;

(2) Pay sahiplerinin genel kurula katılmasına imkan sağlamak amacıyla elektronik araçlar kullanılıyorsa, bu takdirde bunun kullanılması, yalnızca pay sahiplerinin kimliğinin tespiti veya elektronik iletişimin güvenliğini sağlamaya ilişkin talep ve kısıtlamalara tabi tutulabilir ve bunun da sadece bu amaca uygun olacak ölçüde olması gerekir.

Şirketlerdeki elektronik ortamda genel kurula katılmanın uygulanması veya kullanılması şekli hakkındaki karar sürecine ilişkin hukuki düzenlemeler, üye devletlerce daha önce yayımlanmış olan veya muhtemelen yayımlanacak hususlar, burada açık bırakılmaktadır.” (Pulaşlı, 2011)

kote şirketler için MKK tarafından sağlanacak elektronik platformu ve diğer şirketlerin TTK'nın 1527 nci maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca kuracakları veya destek hizmeti alabilecekleri bilişim sistemini ifade etmektedir (AŞ eGK Yön m. 4/1-c). Başka bir tanımla, pay sahiplerinin veya ortakların elektronik yolla işlem yapabildiği, fiziki ortamda yapılan toplantıyı eş zamanlı olarak takip edebildiği, görüntü ve ses aktarımı sayesinde internet üzerinden genel kurulu canlı olarak takip edebildiği, gündeme ilişkin görüş ve öneri gönderebildiği, oy kullanma aşamasında fiziken katılanlarla eş zamanlı oy kullanabildiği bir sistemdir (Berber ve Yayla, 2012, Regesta).

EGKS'yi şirketler kendileri kurabilecekleri gibi destek hizmeti sağlayıcı şirketlerden hizmet alarak da elektronik ortamda genel kurula katılımı sağlayabilirler. Şirketler, kuracakları EGKS'nin Kanun ve ilgili ikincil düzenlemelere uygunluğunu Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu veya bünyesinde asgari CISA⁴ sertifikası bulunan personele sahip ve bu alanda denetim yapmaya yetkilendirilmiş şirketlere tespit ettirmek ve söz konusu kurumlar tarafından düzenlenecek teknik raporu ticaret sicili müdürlüğüne tescil ve ilan ettirmekle yükümlüdür. Hizmet sağlayıcı şirketlerin ayrıca teknik raporla ilgili Bakanlığın uygun görüşünü alması gerekmektedir. Teknik rapor; EGKS'nin asgari olarak, ISO 27001'e uygun bir bilgi güvenliği ve kişisel verilerin korunması alt yapısına sahip olduğu, güvenli elektronik imza oluşturma ve doğrulama uygulamalarının, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununa ve ikincil düzenlemelerle belirlenen standartlara uygun olduğu, 5070 sayılı Kanun ve ikincil düzenlemelerle belirlenen standart ve kriterlere uygun olarak verilerin uzun dönemli arşivlenmesine imkan tanıdığı ve Merkezi Kayıt Kuruluşu tarafından ve diğer destek hizmeti veren şirketler tarafından oluşturulan platform veya bilişim sisteminin MERSIS'e ve ilgili diğer veri tabanlarına entegrasyonu sağlayacak yeterlikte olduğu, şirketlerin kendilerinin kurdukları bilişim sisteminin ise tescili gerekli belgeleri bu veri tabanlarına iletebilecek nitelikte olduğu gibi hususların tespitini içerir (EGKS Tebliğ m.8).

EGKS'nin sağlaması gereken güvenlik kriterlerine ve teknik hususlara bakıldığında, sistemin AŞ eGK Yönetmeliğinde belirtilen tüm işlemlerin yapılabilmesini sağlayan tasarım ve kapasiteye, yedekleme ve felaketten kurtarma planlarına, yetkisiz erişimlere ve saldırılara karşı gerekli ağ ve sistem güvenliğine sahip olması gereklidir. Ayrıca EGKS, toplantı yerinden elektronik ortamda ses ve görüntü aktarımını sağlayacak, mesajlaşma gerçekleştirecek, birden çok güvenli elektronik imzanın seri ve paralel olarak atılabilmesini destekleyecek, sisteme erişim taleplerine mümkün olan en kısa sürede cevap iletebilecek, genel kurul öncesi hak sahipleri tarafından elektronik genel kurul sistemine yapılacak kayıtların gizliliğini sağlayacak, toplantı başkanı ve bakanlık temsilcisi tarafından AŞ eGK Yönetmeliğinde belirtilen güvenli elektronik imzayla imzalanacak işlemleri destekleyecek alt yapıya sahip olmalıdır (EGKS Tebliği m.9).

---

⁴ Bilgi sistemleri denetçi sertifikası.

Genel kurul öncesi

Genel kurul toplantısı öncesinde temsilci çağruları ve toplantı çağrılarının EGKS üzerinden de yapılması sağlanmalıdır. AŞ eGK Yönetmeliğinin 6 ncı maddesine göre; EGKS'yi uygulayacak şirketlerin, genel kurul toplantılarına ilişkin; TTK ve esas sözleşme gereği yapılması zorunlu olan çağruları, genel kurul öncesi hak sahiplerinin incelemesine sunulması zorunlu olan belgeleri ve toplantı gündemine ilişkin belgeleri güvenli elektronik imzalı olarak TTK'da öngörülen süreler içinde EGKS'de hak sahiplerinin erişimine hazır bulundurmaları zorunludur. Ayrıca kurumsal temsilci ve kitlesel temsilcilere ilişkin kimlik bilgilerinin EGKS'ye girilmesi gerekmektedir.

Yapılan düzenlemeler ile elektronik ortamda temsilci tayini, toplantı çağrısından elektronik ortamda haberdar olabilme ve toplantı öncesi toplantı ile ilgili belgelere güvenli ortamda erişim imkanı sağlanmaktadır.

Anonim şirketin genel kurul toplantısına elektronik ortamda şahsen veya temsilcileri aracılığıyla katılmak isteyen hak sahipleri, bu tercihlerini genel kurul tarihinden iki gün öncesine kadar EGKS'den bildirmek zorundadırlar. Bu süre, payları MKK tarafından kayden izlenen borsaya kote şirketlerde bir gündür. Şirket, genel kurula katılma taleplerini en geç iki iş günü içinde kontrol ederek EGKS'den kabul veya reddeder (EGKS Tebliği m.4).

Genel kurul anı

Genel kurula elektronik ortamda katılım, hak sahiplerinin veya temsilcilerinin güvenli elektronik imzaları ile EGKS'ye girmeleriyle gerçekleşir. Hazır bulunanlar listesinin oluşturulmasında kullanılan, toplantıya elektronik ortamda katılan hak sahipleri ve temsilcilerine ilişkin liste toplantı başlamadan önce EGKS'den alınır (AŞ eGK Yön. m.8/1).

AŞ eGK Yönetmeliğinin 9 uncu ve EGKS Tebliği 5 inci maddeleri uyarınca; genel kurul toplantısı fiziki ve elektronik ortamda aynı anda açılır. Toplantının açılabilmesi için ilgili mevzuattaki şartların yerine getirildiğinin Bakanlık temsilcisince de tespiti zorunludur. Sisteme giriş ise genel kurulun ilan edilen başlama saatinden bir saat öncesinde başlar, genel kurulun başlama saatinden beş dakika öncesine kadar sürer.

Genel kurul toplantılarına elektronik ortamda katılma, temsilci tayin etme, öneride bulunma, görüş açıklama ve oy verme işlemleri EGKS üzerinden yapılmaktadır. Hak sahibi veya temsilcisinin elektronik ortamda katıldığı genel kurul toplantısında görüşlerini elektronik olarak iletmesi mümkündür.

EGKS Tebliği'nin 6 ncı maddesine göre, gündeme ilişkin görüşler EGKS'den yazılı olarak iletilmektedir. Hak sahiplerinin her bir gündem maddesi için en fazla iki adet görüş iletme hakkı bulunmaktadır. Her bir görüş bakımından ise en fazla 600 karakter yazılabilme imkanı tanınmıştır.

Elektronik ortamda genel kurul toplantısına katılım esnasında hak sahiplerinin kullanacakları oy ile ilgili olarak ise; elektronik ortamda katılanlar, toplantı başkanının ilgili gündem maddesine ilişkin oylamaya geçildiğini bildirmesinden sonra, oylarını EGKS üzerinden kullanır. Her gündem maddesinin toplantı başkanının oylamaya geçildiğini bildirmesinden sonra ayrı ayrı oylanması zorunludur. Hak sahibi veya temsilci ilgili gündem maddesine ilişkin olarak verdiği oyu değiştiremez. Oylama sonucu, EGKS üzerinden toplantı başkanına iletilir. Toplantı başkanı bu sonucu ve varsa elektronik ortamda gönderilen muhalefet beyanını tutanağa işletir (AŞ eGK Yön. m.11).

Anonim şirketin genel kurul toplantısı gündeminde yer alan her bir gündem maddesine ilişkin olarak oylama, toplantı başkanı tarafından fiziki ve elektronik ortamda katılan hak sahipleri için aynı anda başlatılır. Elektronik ortamda oyların gönderilmesi ise, iki dakika ile sınırlıdır (EGKS Tebliği m. 7).

Genel kurul sonrası

EGKS üzerinden oluşturulan belgeler; toplantı başkanlığını oluşturan üyeler, şirket yöneticileri ve Bakanlık temsilcisi tarafından güvenli e-imza ile de imzalanabilir. EGKS'de oluşturulan belgelerin Merkezi Sicil Kayıt Sistemine (MERSİS) elektronik ortamda aktarımının yapılması AŞ eGK Yönetmeliği ile mümkün kılınmıştır. İlerleyen süreçte teknik altyapı ve entegrasyonun sağlanması ile bu belgeler ticaret sicili işlemleri için doğrudan şirketlerin sisteminden MERSİS'e aktarılacaktır. Bu çerçevede, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından genel kurula ilişkin belgelerin EGKS tarafından MERSİS'e elektronik ortamda aktarılması uygulamasının başlatılmasına kadar genel kurul belgeleri toplantı bitiminde, toplantı başkanı tarafından, Bakanlık temsilcisinin kurumsal elektronik posta adresine veya kayıtlı elektronik posta hesabına gönderilir veya elektronik belge taşımaya ve saklamaya elverişli bir ortam içinde Bakanlık temsilcisine teslim edilir. (AŞ eGK Yön. m.14, Geçici m.1)

Sonuç

İnternet üzerinden elektronik ortamda genel kurul toplantılarının yapılması ile hakların daha etkin kullanımı, şirketlere ilişkin bilgilere anında ulaşılabilmesi, pay sahiplerinin incelemesine sunulan belgelerin internet sitesine konulması, temsilci tayini, eş zamanlı görüşmelere katılıp oy kullanma, genel kurul toplantılarına katılım sayısının artması, kurumsal yönetim ilkelerine uyumun artması ve uluslararası sahada yatırımcıların ilgisinin çekilmesi amaçlanmaktadır. TTK ve ikincil düzenlemeler ile getirilen anonim şirketlerin genel kurul toplantılarına elektronik ortamda katılımın sağlanmasına yönelik uygulama, genel kurul toplantılarına, toplantının yapıldığı yerleşim yerinde ikamet etmeyen yurtiçinde bulunan yatırımcıların ve yurtdışından katılan yatırımcıların katılımının artmasını ve her aşamada bilgi sahibi olmalarını sağlayarak genel kurul toplantılarında gündeme gelen güç boşluğu sorununa yönelik önemli bir adım olacaktır.

Kaynakça

13/1/2011 tarihli ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu

Anonim Şirketlerde Elektronik Ortamda Yapılacak Genel Kurullara İlişkin Yönetmelik (28/08/2012 tarihli ve 28395 sayılı Resmi Gazete)

Anonim Şirketlerin Genel Kurullarında Uygulanacak Elektronik Genel Kurul Sistemi Hakkında Tebliğ (29/08/2012 tarihli ve 28396 sayılı Resmi Gazete)

Berber Keser, L., Yayla, Ü.İ. (2012) Elektronik Genel Kurullar Türkiye Uygulaması. *Regesta Ticaret Hukuku Dergisi*, 2 (3). 13-47.

Dal, S. (2008). Halka Açık Anonim Ortaklıkların Genel Kurullarında Oluşan “Güç Boşluğu” Sorunu ve Elektronik Genel Kurullar. T.C Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1997/1998 – 2007/2008 Üniversitemizin ve Fakültemizin 10. Yıl Kuruluş Armağanı içinde. (167-198). İstanbul: 2008

Özer, I. (2009). Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Anonim Şirket Genel Kuruluna Elektronik Ortamda Katılım. *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*,15,(4), 623-662.

Pulaşlı, H. (2011). Elektronik Ortamda Genel Kurula İlişkin Düzenlemelerin Evrimi ve 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunundaki Durum. *Prof. Dr. Sarper Süzek’e Armağan* içinde. (2621-2684). İstanbul: Beta Yayıncılık.

Bitcoin ile Ticaret Mümkün mü?

Murat YURTSEVEN
Gümrük ve Ticaret Uzman Yardımcısı
M.Yurtseven@gtb.gov.tr

Özet

2009 yılında ortaya çıkan ve o günden bu yana popülerliği giderek artan Bitcoin, merkezi bir kuruluş tarafından kontrol edilmeyen dijital bir kripto para birimidir. Para transferinin çok hızlı ve neredeyse komisyon ödenmeden gerçekleşmesi nedeniyle özellikle e-ticaret alanı başta olmak üzere birçok alanda kullanımı yaygınlaşmıştır. Anonim olması sebebiyle kara para aklamada kullanıldığı şüphesi başta olmak üzere çeşitli sebeplerden dolayı önyargı ile yaklaşılan bu para birimi ile ilgili yasal düzenlemeler ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Kullanıcılarına birçok avantaj sağlayan Bitcoin, taşıdığı risklere rağmen mevcut ödeme sistemlerine bir alternatif olarak görülmekte ve gitgide daha çok kişi tarafından kullanılmaktadır.

Bitcoin nedir?

Bitcoin (BTC) 2009 yılında Satoshi Nakamoto tarafından oluşturulan ve herhangi bir merkezi hükümete ya da kuruluşa bağlı olmayan dijital bir kripto para birimidir. Kullanıcılar arasında Satoshi Nakamoto' nun yalnızca takma isim olduğu, gerçekte böyle bir kişinin olmadığı görüşü yaygın olmakla beraber BTC'nin kripto para birimi olarak adlandırılmasının sebebi, elde edilmesinde ve transferinde şifreleme sistemi kullanılmasıdır. **Peer-to-peer** ya da **P2P** olarak anılan, iki veya daha fazla istemci arasında veri paylaşmak için kullanılan bir ağ protokolü kullanan BTC, para transferini çok hızlı ve güvenli hale getirmekte ve para transferi için herhangi bir banka veya finansal aracı kuruluş gereksinimini ortadan kaldırmaktadır. Tamamen elektronik ortamda var olan bu para birimi, şifrelenmiş veri bloklarından oluşmakta ve fiyatı ise satıcıların ona biçtikleri değer ile belirlenmektedir.

Nasıl elde edilir?

BTC sahibi olmanın çeşitli yolları mevcut olmakla birlikte, teknik konularla arası iyi olmayanlar için en kolay yol para karşılığı BTC satın almaktır. Bunun için en çok tercih edilen yöntem, sundukları kolaylıklar ve erişilebilirliklerinin kolay olması sebebi ile BTC ticaretinin yapıldığı borsa siteleridir. Bunun yanında, bireysel olarak satış yapan kişilerden yüz yüze görüşerek BTC satın almak da mümkün ancak, gerek satıcıların çok yaygın olmaması, gerekse satış fiyatlarının nispeten yüksek olması bu yöntemin fazla tercih edilmemesine sebep olmaktadır.

BTC'nin el değiştirmesinin yanı sıra elde edilmesi işlemine gelecek olursak, bu işlem **mining** yani **madencilik** olarak adlandırılmaktadır. Temel olarak madencilik ile uğraşan kişilerin sistem içindeki işlevi teknik donanımlarının hesaplama gücünü kullanarak sistemde gerçekleşen BTC işlemlerinin geriye doğru sağlamasını yaparak mükerrer işlemlerin yapılmasını engellemek ve veri bloklarındaki şifrelemeleri çözerek sisteme yeni BTC'lerin sürülmesini sağlamaktır. Teknik olarak açıklayacak olursak madencilik, BTC blok başlıklarının hash değerinin hesaplanması işidir. Bu yönleri ile madenciler sistemin ayakta kalmasını ve yürümesini sağlayan kilit aktörlerdir.

Çıkarılabilecek toplam BTC miktarı 21 milyon ile sınırlı olup sistemde o ana kadar yapılan her işlem **blok zinciri** (block chain) adı verilen veri tabanında kayıt altındadır. Her blok kendinden bir önceki bloğun -basitçe özeti olarak tanımlayabileceğimiz- **hash fonksiyonunu** ve **nonce** adı verilen 32-bitlik benzersiz bir değeri içerir. İsteyen herkes tarafından, yapılmış olan her işlemin kaydı buradan takip edilebilmektedir. Bu sistem aynı paranın ikinci defa kullanılması gibi suistimallerin önüne de bu şekilde geçmektedir.

Ortalama olarak her on dakikada bir yeni bir BTC bloğu üretilmekte olup, bu işlem 21 milyon BTC'nin tamamı piyasaya sürülene kadar devam edecektir. Bu yazının yazıldığı ana kadar sirkülasyonda olan BTC miktarı 12.500.000 BTC olup, Tablo-1'de başlangıçtan bu yana piyasada bulunan miktar grafik ile gösterilmiştir.

Sistemde tamamlanan blok başına belli bir miktar BTC ödül olarak verilir. Şu andaki ödül miktarı blok başına 25 BTC'dir. Tamamlanan her 210,000 bloğun ardından bu ödülün miktarı yarıya düşmekte, zaman olarak ise bu süre ortalama olarak 4 yıla tekabül etmektedir. Yapılan tahminlere göre ise 21 milyon BTC'nin tamamının çıkarılması 2140 yılında tamamlanacaktır (Tablo 2). Bu sayıya ulaşıldığında ise BTC'ler sadece gönderilip alınacak, yeni BTC üretilmeyecektir.

Tablo 1: Sirkülasyonda olan BTC miktarı

Tablo 2: Uzun dönem için çıkarılacak BTC miktarı tahmini

Block	Reward Era	BTC/block	Year	Start BTC	BTC Added	End BTC	BTC Increase	End BTC % of Limit
0	1	50.00000000	2009.007	0.00000000	10500000.00000000	10500000.00000000	infinte	50.00000006%
210000	2	25.00000000	2013.000	10500000.00000000	5250000.00000000	15750000.00000000	50.00000000%	75.00000008%
420000	3	12.50000000	2016.993	15750000.00000000	2625000.00000000	18375000.00000000	16.66666667%	87.50000010%
630000	4	6.25000000	2020.986	18375000.00000000	1312500.00000000	19687500.00000000	7.14285714%	93.75000010%
840000	5	3.12500000	2024.978	19687500.00000000	656250.00000000	20343750.00000000	3.33333333%	96.87500011%
1050000	6	1.56250000	2028.971	20343750.00000000	328125.00000000	20671875.00000000	1.61290323%	98.43750011%
1260000	7	0.78125000	2032.964	20671875.00000000	164062.50000000	20835937.50000000	0.79365079%	99.21875011%
1470000	8	0.39062500	2036.956	20835937.50000000	82031.25000000	20917968.75000000	0.39370079%	99.60937511%
1680000	9	0.19531250	2040.949	20917968.75000000	41015.62500000	20958984.37500000	0.19607843%	99.80468761%
1890000	10	0.09765625	2044.942	20958984.37500000	20507.81250000	20979492.18750000	0.09784736%	99.90234386%
2100000	11	0.04882812	2048.934	20979492.18750000	10253.90625000	20989746.09270000	0.04887585%	99.95117198%
2310000	12	0.02441406	2052.927	20989746.09270000	5126.95312500	20994873.04530000	0.02442599%	99.97558604%
2520000	13	0.01220703	2056.920	20994873.04530000	2563.47656250	20997436.52160000	0.01221001%	99.98779307%
2730000	14	0.00610351	2060.913	20997436.52160000	1281.73750000	20998718.25870000	0.00610426%	99.99389658%
2940000	15	0.00305175	2064.905	20998718.25870000	640.86750000	20999359.12620000	0.00305194%	99.99694833%
3150000	16	0.00152587	2068.898	20999359.12620000	320.43270000	20999679.55890000	0.00152592%	99.99847420%
3360000	17	0.00076293	2072.891	20999679.55890000	160.21630000	20999839.77420000	0.00076294%	99.99923713%
3570000	18	0.00038146	2076.883	20999839.77420000	80.10660000	20999919.88080001	0.00038146%	99.99961859%
3780000	19	0.00019073	2080.876	20999919.88080001	40.05330000	20999959.93410001	0.00019073%	99.99980932%
3990000	20	0.00009536	2084.869	20999959.93410001	20.02560000	20999979.95970001	0.00009536%	99.99990468%
4200000	21	0.00004768	2088.861	20999979.95970001	10.01280000	20999989.97250001	0.00004768%	99.99995236%
4410000	22	0.00002384	2092.854	20999989.97250001	5.00640000	20999994.97890001	0.00002384%	99.99997620%
4620000	23	0.00001192	2096.847	20999994.97890001	2.50320000	20999997.48210001	0.00001192%	99.99998812%
4830000	24	0.00000596	2100.840	20999997.48210001	1.25160000	20999998.73370001	0.00000596%	99.99999408%
5040000	25	0.00000298	2104.832	20999998.73370001	0.62580000	20999999.35950001	0.00000298%	99.99999706%
5250000	26	0.00000149	2108.825	20999999.35950001	0.31290000	20999999.67240001	0.00000149%	99.99999855%
5460000	27	0.00000074	2112.818	20999999.67240001	0.15540000	20999999.82780001	0.00000074%	99.99999929%
5670000	28	0.00000037	2116.810	20999999.82780001	0.07770000	20999999.90550001	0.00000037%	99.99999966%
5880000	29	0.00000018	2120.803	20999999.90550001	0.03780000	20999999.94330001	0.00000018%	99.99999984%
6090000	30	0.00000009	2124.796	20999999.94330001	0.01890000	20999999.96220000	0.00000009%	99.99999993%
6300000	31	0.00000004	2128.788	20999999.96220000	0.00840000	20999999.97060001	0.00000004%	99.99999997%
6510000	32	0.00000002	2132.781	20999999.97060001	0.00420000	20999999.97480001	0.00000002%	99.99999999%
6720000	33	0.00000001	2136.774	20999999.97480001	0.00210000	20999999.97690000	0.00000001%	100.00000000%
6930000	34	0.00000000	2140.767	20999999.97690000	0.00000000	20999999.97690000	0.00000000%	100.00000000%

Nasıl kullanılır?

Bitcoin kullanabilmek için öncelikle masaüstü programları ve web siteleri vasıtası ile edinebileceğiniz bir **elektronik cüzdan** sahibi olmanız gerekiyor. Bu cüzdan elektronik ortamda Bitcoin' lerinizi ve Bitcoin kullanmanız için gerekli olan diğer bilgileri tutmakta.

Bir Bitcoin cüzdanının adresi bir dizi rakam ve harften oluşur, örneğin "1465Bu4UwPXNdSMYRs6FXAsXHVj6HrKWMS" bir Bitcoin cüzdanı adresidir ve sizin hesabınıza BTC gönderilmek istendiğinde vereceğiniz bu adres size özeldir. Bunu banka hesap numarası gibi düşünebilirsiniz. Cüzdanın güvenliğini hiçbir kuruluş size garanti etmediğinden gerekli tüm önlemleri almak çok önemlidir. Özellikle kişisel bilgisayarlarda saklanan cüzdanlar güvenlik önlemleri yetersiz olduğunda hacklenmeye çok müsaittir.

Başka bir kullanıcıya BTC transferi yapmak istediğinizde cüzdan adresini yazıp göndermek istediğiniz miktarı girmenizin ardından transfer işlemi yaklaşık 10 dakika sonra gerçekleşir. Bu 10 dakikalık süre ise, yaptığınız işlemin belirli sayıda madenci tarafından onaylanması ve işlemin blok zincirine kaydedilmesi için geçen süredir. Transfer ettiğiniz miktarın, sistemde o anda ne kadar yük yarattığına bağlı olarak değişen ancak, genelde cüzi tutarlarda olan bir miktarı ise transferi onaylayan madencilere ödül olarak gider.

Burada önemli olan husus, yapılan işlemin geri alınamıyor olmasıdır. Yani bir adrese yanlışlıkla BTC gönderdiğiniz takdirde bu işlemi geri alamıyorsunuz. Bu sebeple, işlem yapılırken son derece dikkatli olmak gerekiyor. Bir yazım yanlışından dolayı yanlış kişiye BTC gönderebilirsiniz.

Diğer bir husus ise, Bitcoin Sistemi üzerinde kişilerin anonim olarak işlem yapabilmesidir. Siz adresin kendinize ait olduğunu açıkça belirtmediğiniz takdirde, bir cüzdan adresinin kime ait olduğu öğrenilemiyor. Bu durum BTC kullanan hiçbir kullanıcıya varlık dondurma ve buna benzer herhangi bir yaptırım yapılamayacağı anlamına geliyor. Bu da, BTC'yi yasadışı işler için ilgi çekici hale getiriyor. Uyuşturucu ve silah ticareti yapanlar başta olmak üzere kiralık katillere varana kadar her türlü yasadışı iş için BTC kullanılabilmekte ve paranın kimden kime gittiğini öğrenebilmenin imkânsız yakın olması, suçla mücadele edenlerin ellerini oldukça zayıflatmaktadır.

Dünyanın En Pahalı Pizzası

Mesafe farkı gözetmeksizin dünyadaki herhangi bir kullanıcıya yalnızca dakikalar içinde herhangi bir sınırlama ya da aracı kuruluş olmadan para transferi gerçekleştirilebilmesi gerçekten önemli bir gelişmedir. Dijital bir para biriminin mevcut finansal yapıya alternatif olarak ortaya çıkması ve gelişen küresel ticaretin tam da ihtiyacı olan hızı sunması, ileride uluslararası ticari faaliyetlerin bu yöntemle çok daha kolay hale gelmesine ve serbestleşmesine yönelik önemli bir gelişmedir.

Bitcoin ile yapıldığı bilinen ilk alışveriş 22 Mayıs 2010 tarihinde "laszlo" takma isimli kullanıcının yaptığı alışveriştir. Şu anda dünyanın en pahalı pizzası olarak anılan alışverişte, laszlo 10.000 BTC karşılığında iki adet pizza siparişi vererek ilk alışverişini gerçekleştirmiştir. O zamanki karşılığı ile 25 Amerikan Doları tutan pizza, 2014 başındaki BTC değeri ile yaklaşık 7.000.000 Amerikan Doları tutmaktadır. BTC değerlendirildikten sonra bazı kişilerce zaman zaman alay konusu olan bu alışveriş dijital bir para biriminin kabul gördüğü ilk alışveriş olup, BTC' nin değer kazanmasında bir mihenk taşıdır.

BTC'nin alışverişte kullanılmasının önünün açılması ile birlikte bazı internet siteleri de BTC kullanmaya başlamıştır. Bunların en popülerleri ise 2011'de kurulan **Silk Road** isimli internet sitesidir. İnternetin arama motorlarıyla ulaşılamayan ve **Deep Web** olarak isimlendirilen kısmında bulunan bu siteye **TOR** isimli ve kullanıcının internet trafiğini maskeleyerek takip edilemez kılan bir internet tarayıcısı ile ulaşılabilmektedir. Uyuşturucu alışverişinin eBay'i olarak da bilinen bu sitede kitap, elektronik eşya ve sıradan bir e-ticaret sitesinde bulabileceğiniz diğer ürünlerin yanı sıra çalıntı eşya ve siteden yapılan alışverişlerin %70'ini oluşturan uyuşturucu ticareti yapılmaktaydı.

6 Şubat 2011 tarihinden 23 Temmuz 2013 tarihine kadar Silk Road sitesinde 1.229.465 işlem gerçekleşmiştir. Bu işlemlerden elde edilen gelir 9.519.664 BTC, Silk Road tarafından komisyon olarak alınan toplam tutar ise 614.305 BTC'dir. Bu rakamların 2013 Eylül ayındaki dolar kuru karşılıkları hesaplandığında ise gelirler kabaca 1,2 milyar Dolara, komisyonlar ise 79,8 milyon Dolara tekabül etmektedir.

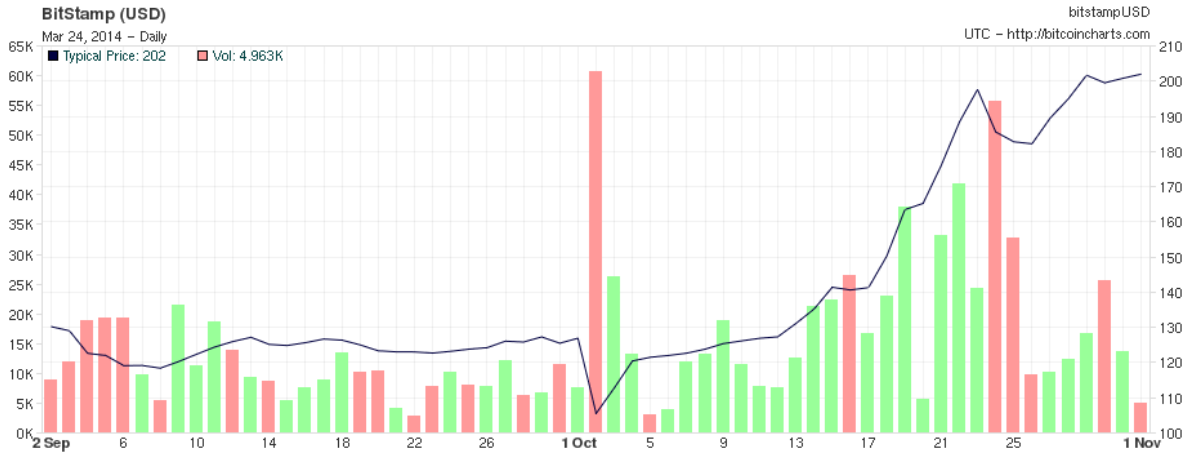
Bu yüksek ticaret hacmi ABD Federal Araştırma Bürosu (FBI) tarafından soruşturulmaya başlanmış ve Silk Road sitesi uyuşturucu ticareti, adam öldürmeye azmettirme, bilgisayar korsanlığını kolaylaştırma ve kara para aklama suçları sebebiyle 2 Ekim 2013 tarihinde FBI tarafından kapatılmıştır. Sitenin sahibi olduğu iddia edilen "Dread Pirate Roberts" (Korkunç Korsan Roberts) takma isimli Ross William Ulbricht tutuklanarak, FBI tarafından bilgisayarında ele geçirilen 28 milyon dolar değerindeki 144,000 BTC'ye el konmuştur. Ulbricht' in yargılaması halen devam etmektedir.

Silk Road sitesine el konması BTC fiyatında düşüşe sebep olsa da, bu düşüş geçici olmuş ve BTC fiyatı o günden sonra hızla artmıştır (Tablo 3).

Bitcoin, Silk Road gibi illegal ticaretin yapıldığı sitelerin yanında, popüler internet sitelerinde de ödeme veya bağış için kabul görmektedir. Bu sitelerin ilki 15 Kasım 2012'de siteye BTC olarak yapılacak ödemeleri kabul etmeye başlayan WordPress.com internet sitesidir.

Çin'in Google'ı olarak anılan ve Alexa sıralamasına göre dünyanın en çok ziyaret edilen beşinci internet sitesi olan "Baidu.com" sitesi, 14 Ekim 2013 tarihinde Bitcoin kabul etmeye başlayacağını açıklamış, bu haberin ardından ortalama \$150 dolayında seyreden BTC fiyatı yükselişe geçmiş ve 1 hafta içinde \$220 a yükselmiştir. Ancak Çin Merkez Bankasının finans ve ödeme kurumlarının Bitcoin' i yasal ödeme aracı olarak kabul etmemesi gerektiği yönündeki açıklamalarının ardından 7 Aralık 2013 tarihinde bundan vazgeçilmiştir.

Tablo 3: Silk Road sitesinin kapanmasının Bitcoin fiyatına etkisi

Kaynak: bitcoincharts.com

Dünya genelinde en çok kullanılan e-ticaret sitelerinden olan eBay yetkilileri ise Bitcoin kullanımına sıcak baktıklarını, Bitcoin'i desteklediklerini dile getirmiş ve bunun için yasal altyapının oluşmasını beklediklerini açıklamışlardır. Buna karşın, e-ticaretin diğer bir devi Amazon.com Bitcoin kullanımına sıcak bakmadığını belirtmiştir.

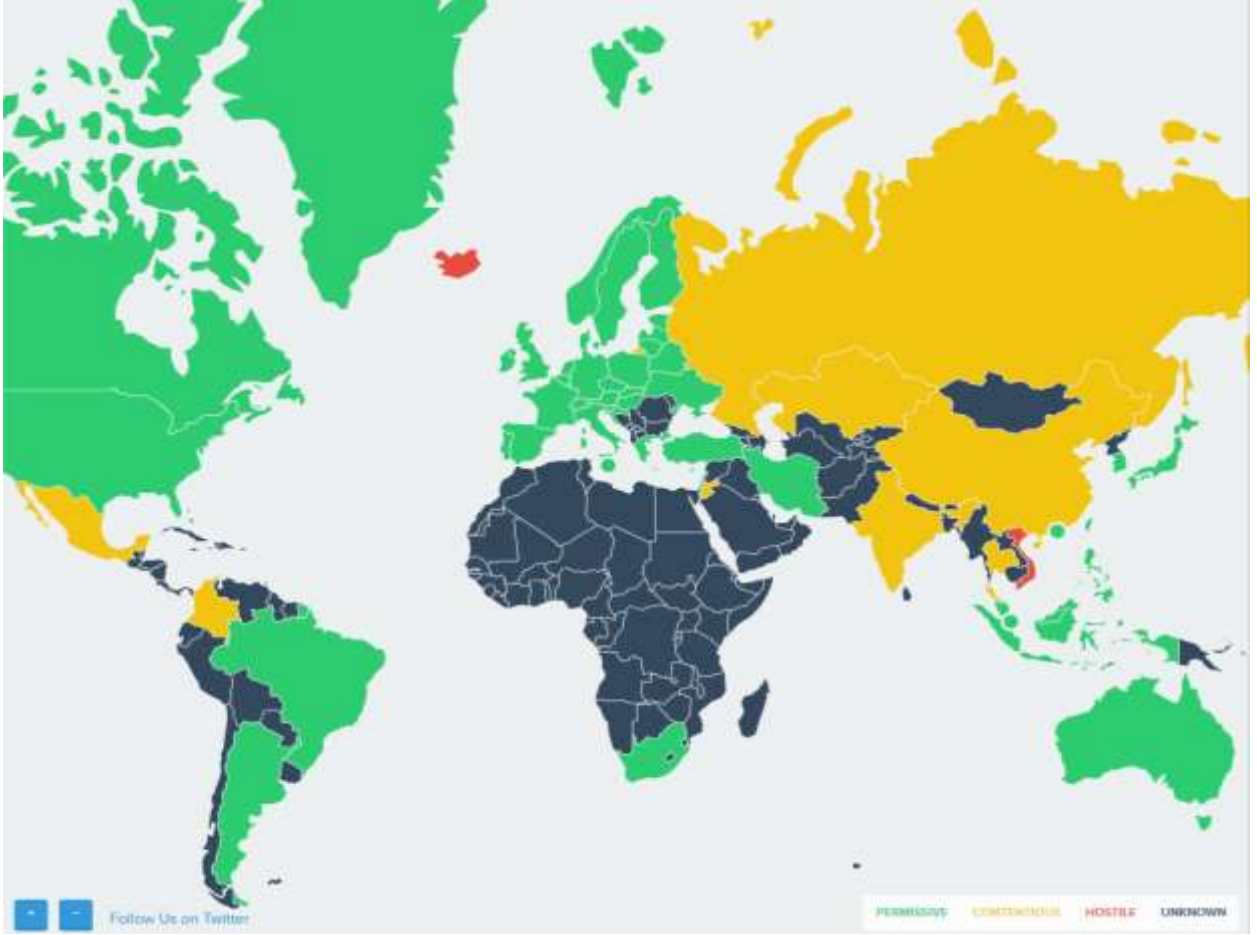
Bu örnekler haricinde BTC'nin ticarete daha yaygın olarak kullanılacağını öngörmemize sebep olan örnekler mevcuttur. Açacak olursak; Güney Kıbrıs Rum Kesimi'ndeki özel Lefkoşe Üniversitesi kayıt ücreti olarak Bitcoin kabul edeceğini açıklamıştır. Uzaya turistik seferler düzenleyecek olan Virgin Galactic şirketinin ödeme olarak Bitcoin kabul edeceği de şirketin sahibi Sir Richard Branson tarafından ilan edilmiştir. Öte yandan elektrikli araçlar üreten Amerikan Tesla Motors şirketi de \$103,000 değerindeki 91,4 BTC karşılığı Model S otomobilin satışını gerçekleştirerek bir ilke imza atmıştır.

Yasal Altyapı ve Güvenlik Sorunları

Bitcoin'in yaygınlaşması ve popülerleşmesi sonucunda devletler bu yeni para birimini daha yakından takip etmeye başlamışlardır. Dünya üzerinde örneği olmadığından dolayı da devletlerin bu yeni para birimine bakışı değişiklik göstermektedir (Harita 1).

Alman Finans Bakanlığı, 2013 Ağustos ayında yaptığı bir açıklama ile Bitcoin'i bir "hesap aracı" olarak tanımlamıştır. Bu tanım, Almanya'daki sisteme göre BTC'nin ticari amaçlarla kullanılabilirliği ve vergilendirilebilirliği anlamına gelmektedir. Alman Finans Bakanlığı aynı açıklamada BTC'nin, bir e-para ya da döviz cinsi olarak değil, bir finansal enstrüman veya "özel para" olarak sınıflandırılabilirliğini bildirmiştir. Bu açıklamanın ardından Alman Parlamentosu Finans Komitesi Üyesi Frank Schaeffler yasal düzenlemenin yapılması için harekete geçildiğini açıklamıştır.

Harita 1: Ülkelerin Bitcoin'e Bakışı (25/03/2014)

Kaynak: <http://bitlegal.io/>

Dünyada Bitcoin ile ilgili en açık düzenlemeler ABD, Almanya ve Çin tarafından getirilmiştir.

Bitcoin'in en çok kullanıldığı ülkelerden biri olan Çin'de ise 3 Aralık 2013 tarihinde Çin Merkez Bankası ve dört Bakanlık tarafından kaleme alınarak yayımlanan ortak bildiri Bitcoin "sanal emtia" olarak tanımlanmış, doğası gereği para olmadığı ve para olarak kullanılmaması gerektiği açıklanmıştır. Bitcoin'in riskli bir varlık olduğunu açıklayan Çin, BTC kullanan vatandaşlarının herhangi bir maddi kaybı olması durumunda sorumluluk üstlenmeyeceğini beyan etmiştir. Çin'de bulunan finans kurumları ve bankaların ise Bitcoin kullanması yasaklanmıştır. Bu kurumların ürünlerini BTC üzerinden fiyatlamaları, BTC ile alım satım yapmaları, BTC'nin Çin Yuanı veya döviz ile takası yasaklanarak bu şirketler Bitcoin ile kara para aklanması girişimlerine karşı uyarılmışlardır. Fakat Çin Merkez Bankası bu kararını 31 Ocak 2014 tarihinde bir nebze yumuşatarak borsalar üzerinde Çin Yuanı ile Bitcoin alım satımını serbest bırakmıştır.

ABD'de ise Milli Gelirler İdaresi (IRS) tarafından 25 Mart 2014 tarihinde yayımlanan 2014-21 sayılı genelgeye göre Bitcoin'in bir varlık olarak değerlendirileceği açıklanmış ve bu yolla bir kazanç edilmesi halinde bunun bir gelir olarak değerlendirileceği ve vergilendirileceği ilan edilmiştir. Aynı genelgede mükellefler tarafından 25 Mart 2014

tarihinden önce BTC cinsinden elde edilen gelirlerin de haklı sebepler gösterilmeden beyan edilmemesi halinde cezaya tabi tutulacağı belirtilmektedir. Ayrıca yapılan harcamaların IRS'e raporlanması ve bunlardan da vergi alınması söz konusu hale gelmiştir.

Türkiye'de ise Bitcoin ile ilgili bir yasal düzenleme bulunmamaktadır. Bitcoin'in popülerleşmesi sonucunda Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından 25 Kasım 2013 tarihinde 2013/32 sayılı bir basın açıklaması yayımlanmıştır. İlgili açıklamada, Bitcoin'in 27 Haziran 2013 tarih ve 28690 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren, 6493 sayılı "Ödeme ve Menkul Kıymet Mutabakat Sistemleri, Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Kanun" kapsamında elektronik para olarak kabul edilmediği deklare edilmiştir. Açıklamanın devamında Bitcoin'in piyasa değerinin aşırı oynak olabilmesi, dijital cüzdanların çalınabilmesi, kaybolabilmesi gibi durumların yaşanması ve gerçekleştirilen işlemlerde tarafların kimliklerinin bilinmemesinin BTC'nin yasadışı faaliyetlerde kullanılması için uygun bir ortam yarattığı ve bundan dolayı temkinli olunması gerektiği dile getirilmiştir. Bakanlığımız nezdinde ise yapılmış herhangi bir açıklama bulunmamaktadır.

Yasa koyucuların çekinceleri özellikle BTC'nin değerinin aşırı oynak olması ve bunun yaratabileceği mağduriyetler ile BTC'nin anonim olarak kullanılması sonucu uyuşturucu vb. yasadışı eşyanın ticareti ve kara para aklama için kullanılması şüpheleri üzerine yoğunlaşmaktadır.

Peki hükümetler bu çekincelerinde haklı mı?

Bu soruyu kısmen evet şeklinde cevaplayabiliriz. Bitcoin'in arkasında herhangi bir devlet veya finansal kuruluşun bulunmaması, yaşanabilecek sorunlarda muhatap alınabilecek kimsenin olmadığı anlamına geliyor. Özellikle BTC borsaları bilgisayar korsanlarının en büyük hedefi haline gelmiş durumda.

Şu ana kadar 20'nin üzerinde Bitcoin borsası çeşitli sebeplerle kapanmıştır. Bunların çoğunun neden kapandığına dair herhangi bir açıklama yapılmamıştır. Kapanan borsalarda hesapları bulunan kişilerin hesaplarındaki bakiye ortadan kaybolmuş, takibi yapılamadığı için de paranın nereye ve nasıl gittiği bir muamma olarak kalmıştır. Diğer kapanan borsalar, korsan saldırıları sonucu sistemlerinin çöktüğünü ve kullanıcı hesaplarındaki BTC'lerin çalındığını açıklamışlardır. Ancak kullanıcılar, mevduatları için herhangi bir merkez bankası garantisi olmadığından dolayı paralarını geri alamamışlardır.

Bu atakların en son ve en büyük hedefi Japonya merkezli olan ve dünyanın en büyük Bitcoin borsası olan MT Gox olmuştur. 7 Şubat 2014 tarihinde işlemlerini durduran borsa, 28 Şubat 2014 tarihinde iflasını ilan ettiğinde şirket yetkilileri kullanıcıların hesaplarından yaklaşık \$460 milyon değerindeki 850,000 BTC'nin bilgisayar korsanlarının saldırısı sonucu kaybolduğunu açıklamış, Japonya ve ABD'de iflas koruma başvurusunda bulunmuştur. Bu büyük ölçekli çöküş MT Gox borsasında BTC/USD değerinin \$950 dan \$100 a düşmesine sebep olmuştur (Tablo 4).

Tablo 4: MT Gox borsasının çöküşünün BTC/USD değerine etkisi

Kaynak: bitcoincharts.com

Geleceğe İlişkin Öngörüler

Sonuç olarak Bitcoin daha emekleme evresinde olan bir dijital para birimidir. Ticarete yaygın olarak kullanılabilmesi için öncelikle yukarıda bahsettiğimiz güvensizlik aşıl原因an olayların önüne geçilmesi gerekmektedir.

Bir varlığın para olarak tanımlanabilmesi için üç işlevi yerine getirmesi gerekmektedir;

- Hesap birimi olarak kullanılması
- Değişim aracı olarak kullanılması
- Değer saklama aracı olarak kullanılması

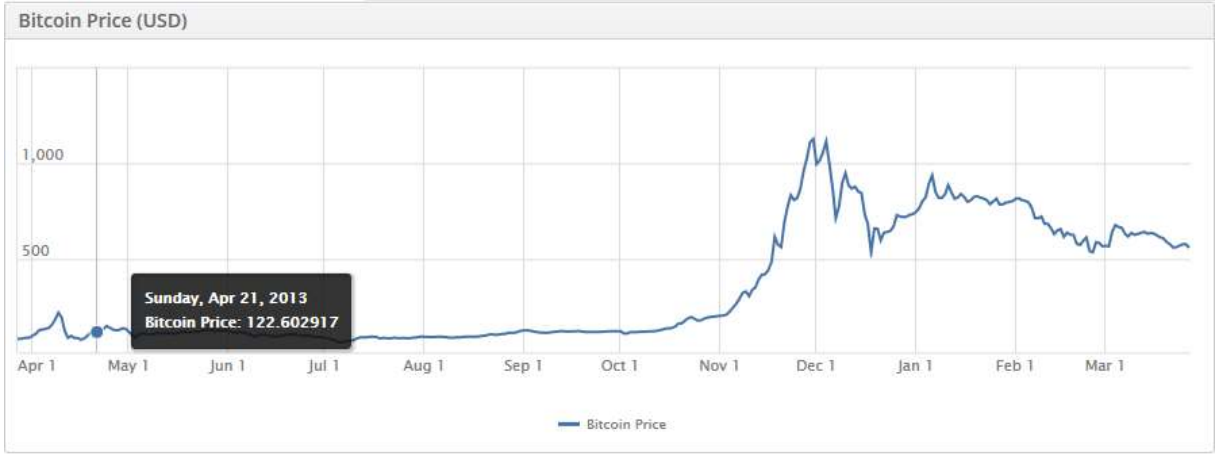
Bitcoin bu işlevlerden en etkin olarak değişim aracı olarak kullanılma fonksiyonunu yerine getirmektedir. Kullanılması kolay ve hızlı bir değişim aracı olması ve herhangi bir sınırlama olmadan dünyanın her yerinden kullanılabilmesi Bitcoin'in en büyük avantajıdır. PayPal veya benzeri ödeme sistemleri bazı ülkelerden alışverişe kısıtlama getirmekteyken, BTC kullanımı bu sınırları ortadan kaldırmayı vad ediyor.

Ancak Bitcoin henüz bir hesap birimi olarak tam anlamıyla kullanılmamaktadır. Henüz bir mal ya da hizmetin fiyatı BTC cinsinden belirlenmiyor. Daha ziyade geçerli olan para biriminin, mesela Amerikan Dolarının o günkü değerinin BTC cinsinden karşılığı temel alınarak bir fiyatlandırma yapılıyor.

Tasarruf aracı olarak kullanım ise şu an için Bitcoin'in en zayıf olduğu nokta. Bunun temel sebebi değerinin çok büyük dalgalanmalara maruz kalmasıdır (Tablo 5). Tabloda görüldüğü üzere son bir yıl içerisinde BTC değeri \$100 değerinden \$1100'a kadar yükselmiş, ardından 15 gün içinde \$500'a düşmüş, sonra yeniden \$1000'a tırmanmış, ardından yine \$500'a düşmüştür. Bu tablo göz önünde yerken BTC'nin birikim aracı olarak kullanılması çok riskli bir durum teşkil etmektedir. Arzının 21 milyon birim ile sınırlı

olması ise enflasyon olmaması anlamına gelmekle birlikte beraberinde deflasyon riskini getirmektedir.

Tablo 5: BTC/USD değerinin son bir yıllık dalgalanması

Kaynak: coinbase.com/charts

BTC olarak birikiminizi tuttuğunuz elektronik cüzdan ya da internet sitesi hacklendiği takdirde mevduat güvencesi olmaması da BTC'nin tasarruf aracı olarak kullanılmasının önünde engel teşkil eden hususlardan bir diğeridir.

Bu veriler ışığında bakıldığında, Bitcoin'in para olarak nitelendirilmesi için henüz erken olduğu görülmektedir. Riski göze alıp yatırım aracı olarak kullananlar olmakla birlikte bu, beraberinde bütün yatırımını kaybetme durumunu da getirebiliyor.

Öte yandan, Bitcoin geleneksel ödeme sistemlerinin yarattığı sorunlara çözümler getirmektedir.

Bitcoin, özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki tüccarların, mevcut ödeme sistemlerinde karşılaştıkları engellerin aşılması anlamında önemli bir adımdır. Ödemelerin aracısız, komisyonsuz ve çok kısa sürede gerçekleşmesi sadece gelişmekte olan ülkelerde değil dünya genelinde ticaretin kolaylaşması, yaygınlaşması ve hızlanması sonucunu doğuracaktır. Afrika kıtasının ücra bir yerinde bulunan bir satıcının ürünlerini dünyaya pazarlayabilmesi için bankada hesap açarak komisyon ödemesi gerekliliği ortadan kalkacak, internet bağlantısı olan bir bilgisayar, hatta akıllı telefon yeterli olacaktır. Bitcoin'in özellikle Çin ve diğer gelişmekte olan ülkelerde popülerleşmesinin başlıca sebeplerinden biri de budur.

Aracılara ödenen komisyonların ortadan kalkması ve para transferinin dakikalar alması ticareti kolaylaştıracak önemli avantajlar olmakla beraber paranın kaynağının takip edilmesinin zorluğu sorunu Bitcoin'in kara para aklamada kullanılabilir olması şüphelerini akla getirmektedir. Ayrıca yapılan bir ödemeyi geri alma imkânı olmaması diğer bir problem olarak çözülmeyi beklemektedir.

Buna rağmen, şimdiden Overstock, Tigerdirect gibi online perakende siteleri, popüler oyun şirketi Zynga, NBA takımlarından Sacramento Kings tarafından ödemelerde kabul edilmektedir. Hatta 2013 Aralık ayında İstanbul Atatürk Havalimanı dış hatlar terminalinde Travelers Box adlı firmaya ait dünyanın ikinci Bitcoin ATM'si açılmıştır. Bu gelişmeler ışığında, şu anda emekleme evresinde olan Bitcoin'in gelecek yıllarda ticari faaliyetlerde daha yaygın kullanılacağını öngörmek yanlış olmayacaktır.

Kaynakça

- BERNIKER, M. (2014) *EBay considering accepting bitcoin as payment*. CNBC <http://www.cnbc.com/id/101356642> (Erişim: 20/03/2014)
- BRANSON, R. (2013) *Bitcoins in space*. <http://www.virgin.com/richard-branson/bitcoins-in-space> (Erişim: 25/03/2014)
- CLINCH, M. (2013) *Bitcoin recognized by Germany as 'private money'*. CNBC <http://www.cnbc.com/id/100971898> (Erişim: 12/03/2014)
- JIA, J. (2013) *Baidu Stops Accepting Bitcoins After China Ban*. BLOOMBERG <http://www.bloomberg.com/news/2013-12-06/baidu-stops-accepting-bitcoins-after-china-ban.html> (Erişim: 16/03/2014)
- McMILLAN, R. (2013) *The Silk Road Is Dead. But Bitcoin Lives On*. WIRED http://www.wired.com/2013/10/silk_road/ (erişim: 14/03/2014)
- NAKAMOTO, S. (2009) *Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System*. <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf> (Erişim: 28/02/2014)
- Bitcoin Hakkında Basın Açıklaması*.(2013) Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu http://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/Duyurular/Basin_Aciklamalari/12574bitcoin_hk_basin_aciklamasi.pdf (Erişim: 20/03/2014)
- Criminal Complaint. U.S. District Court Southern District of New York. UNITED STATES OF AMERICA – v. – ROSS WILLIAM ULBRICHT/a/k/a “Dread Pirate Roberts,” a/k/a “DPR,” a/k/a “Silk Road,” Defendant. (2013) <https://www.cs.columbia.edu/~smb/ULbrichtCriminalComplaint.pdf> (Erişim: 25/03/2014)
- Global Legal Research Center. (2014) *Regulation of Bitcoin in Selected Jurisdictions*. The Law Library of Congress. http://www.loc.gov/law/help/bitcoin-survey/2014-010233%20Compiled%20Report_.pdf (Erişim: 25/03/2014)
- Money from nothing*.(2014/3) THE ECONOMIST <http://www.economist.com/news/finance-and-economics/21599053-chronic-deflation-may-keep-bitcoin-displacing-its-fiat-rivals-money> (Erişim: 24/03/2014)
- Notice 2014-2*. (2014) The Internal Revenue Service. <http://www.irs.gov/pub/irs-drop/n-14-21.pdf> (Erişim: 25/03/2014)
- <https://bitcoin.org> (Erişim: 01/03/2014)
- <http://bitcoinmagazine.com/413/bitcoin-introduction-general-2/> (Erişim: 06/03/2014)
- <http://bitlegal.io/> (Erişim: 25/03/2014)
- <http://www.coindesk.com/information/what-is-bitcoin/> (erişim: 12/03/2014)
- <http://www.cointrends.org/2014/01/23/bitcoin-btc-kripto-para-birimi/> (Erişim: 28/02/2014)
- <https://en.bitcoin.it/> (Erişim: 11/03/2014)
- <http://en.blog.wordpress.com/2012/11/15/pay-another-way-bitcoin/> (Erişim: 20/03/2014)
- <http://www.nasdaq.com/article/what-companies-accept-bitcoin-cm323438> (Erişim:20/03/2014)
- <http://en.wikipedia.org/wiki/Bitcoin> (Erişim: 15/02/2014)

Dış Ticaret Rakamlarına Ekonometrik Bir Yaklaşım

Alaattin DURMAZ
Gümrük ve Ticaret Uzmanı

İsa EKEN
Gümrük ve Ticaret Uzman Yrd.

Çağlayan ASLAN
Gümrük ve Ticaret Uzman Yrd.

Özet

Bu çalışmanın amacı ithalat ve ihracat üzerine ayrı istatistiksel modeller kurarak, bu modellerin ve öngörülerin değerlendirilmesini yapmaktır. Bunun yanında modelde bağımsız değişken olarak kullanılacak olan nominal döviz kurunun dış ticaret üzerindeki etkilerinin hem teorik hem de pratik olarak ele alınmasıdır. Ayrıca ara malı ithalatının ihracat için önemini göz önüne alarak, etkilerinin (döviz kuru etkisinin de göz önüne alarak) değerlendirilmesidir. Döviz kurundaki ani artışların ithalat ve ihracat seyrini normal eğilime göre daha fazla etkilemesinden dolayı çalışmaya ilişkin model kurulurken Threshold Zaman Serisi Regresyon Modeli tercih edilmiştir. Çalışmada “Ocak 2009 – Ocak 2014” arası aylık veriler kullanılarak ilgili modeller uygulanmıştır.

Giriş

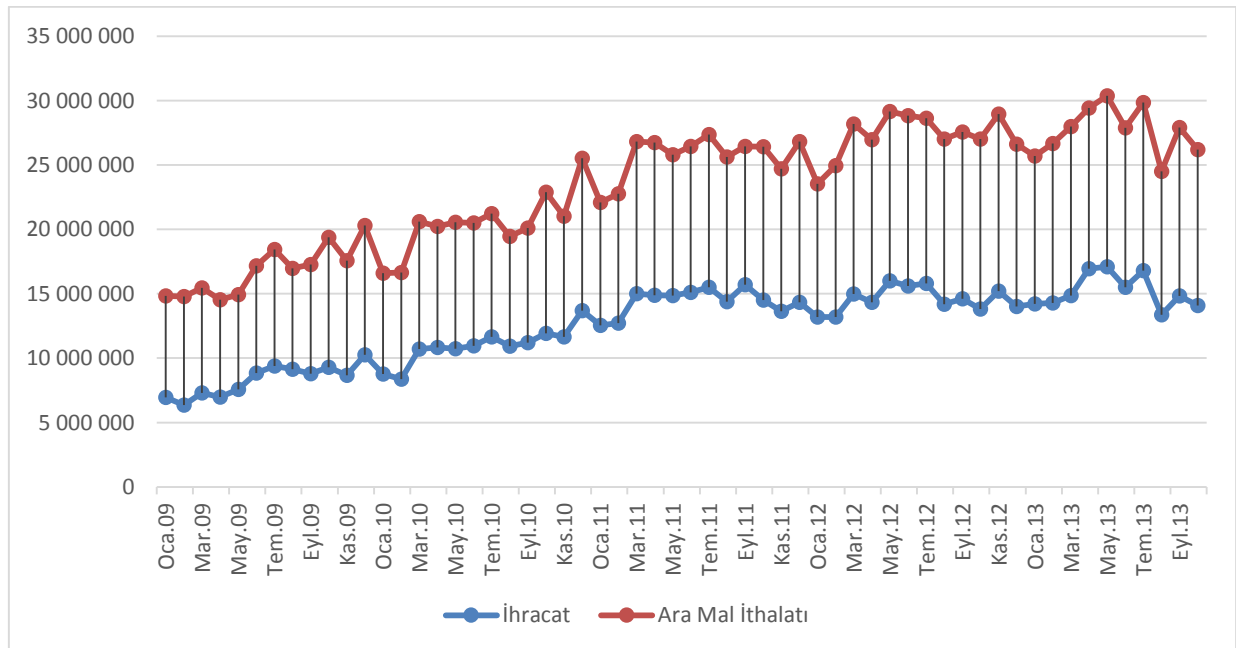
Türkiye ekonomisinin genel yapısı düşünüldüğünde göze çarpan en büyük problemlerden birisi cari açığın fazlalığıdır. Cari açık temel olarak, bir ülkenin cari işlemlerine yaptığı harcamaların, yine cari işlemlerden kaynaklı gelirinden daha fazla olması sonucunda ortaya çıkar. Cari denge mal ve hizmetler ticareti, gelirler ve cari transferler olmak üzere 3 kalemden oluşmaktadır. Buna göre, bir ülke cari açık veriyorsa ülkeden çıkan döviz miktarı ülkeye giren döviz miktarından fazla, cari fazla veriyorsa ülkeye giren döviz miktarı ülkeden çıkan döviz miktarından fazladır anlamına gelmektedir. Ülkemizde özellikle cari işlemler dengesinin önemli bir kalemini oluşturan mal ticareti, çok uzun yıllardır büyük açık vermektedir. Bu dış ticaret açığının sebebi ithalatın ihracattan daha fazla olmasından kaynaklanmaktadır [1].

Dış ticaret açığının bu derece fazla olması cari açığın da yükselmesine sebep olmaktadır. Dış ticaret açığının yüksek olmasının altında yatan nedenler incelendiğinde, kamu

kurumlarının hazırlamış oldukları raporlar ile bu konuda makaleler kaleme alan uzmanların yazılarında benzer konular göze çarpmaktadır. İlk olarak enerji ve ara malında dışarıya bağımlılık ithalatı artırarak dış ticareti olumsuz yönde etkilemektedir. Bunun yanında üretilen ihracat malların katma değerinin düşük olması ihracatta beklenen sıçramayı engellemektedir. Son olarak tasarruf oranının çok düşük olması, ülkemizde dış ticaret dengesinde önemli derecede açık verilmesine yol açmıştır [2].

Dış ticaret üzerine yapılan çeşitli yorumların yanında, ithalat ve ihracat üzerine ekonometrik analizler yapmak konuya farklı bir pencereden bakma fırsatı sunabilir. Bu analizler ile hem bazı öngörülerde bulunup hem de değişkenlerin etkilerini inceleyerek cari açığın kapanması için bir takım fikirler üretilebilir.

Çalışmamızda ithalat ve ihracata yönelik birer ekonometrik denklem üretilerek öngörüler yapılmıştır. Denklemlerde bağımsız değişken olarak nominal döviz kuru tercih edilmiştir[3]. Çünkü nominal döviz kuru dalgalanması ulusal paranın diğer para birimleri karşısında değerini değiştirdiğinden dış ticaret dengesine doğrudan etki etmektedir. İktisat literatüründe genel olarak bilindiği üzere nominal döviz kurunun artması ulusal paranın değerini diğer para birimleri karşısında düşürerek, ithalata azaltıcı ihracata ise arttırıcı yönde etki eder. Ya da tersine nominal döviz kurunun azalması ulusal paranın değerini diğer para birimleri karşısında arttırarak ithalata arttırıcı, ihracata ise azaltıcı yönde etki eder [4]. Fakat, gelişmekte olan ülkelerden birisi olan ülkemizin üretim yapısı ve ihracat stratejisi nedeniyle döviz kurunun artması ya da azalması iktisat teorisindeki beklenen etkiyi birebir gerçekleştiremeyebilir. Çünkü Türkiye'nin ihracatının büyük kısmı ara malı ithalatına bağlı olduğundan artan döviz kuru ara malı ithalatını olumsuz etkiler. Ara malı ithalatındaki düşüşün ise ihracatı da olumsuz yönde etkilediği görülür [5].

Grafik 1: İhracat ve Ara Malı İthalatının Zaman Grafiği

Grafik 1’de ara malı ithalatı ile ihracat arasındaki ilişki gösterilmiştir. Grafik incelendiğinde beklendiği gibi ara malı ithalatı ile ihracat benzer seyir göstermektedir. Fakat dikkat çeken önemli bir nokta ise, ara malı ithalatının bütün aylarda ihracattan daha fazla olmasıdır. Bunun da nedeninin, ara malı ithalatına dayanan üretimin bir kısmının ihraç edilmesi, diğer bir kısmının da iç tüketime gidiyor olmasından kaynaklandığı düşünülebilir. Bu bilgi ışığında şöyle bir çıkarımda bulunulabilir: Nominal döviz kurunun yükselmesinin, ara malı ithalatına dayalı ihraç ürünlerinden çok ara malı ithalatına dayanan ve iç piyasaya verilen ürünlerin üretimini azaltması beklenir. Çünkü artan döviz kuru endeksi, yani TL.’nin değerinin azalması sonucu geliri TL., gideri yabancı para olan üreticilerin maliyeti ciddi oranda artış gösterecektir. Bu durumda üretimlerini ihracat amacıyla yapan üreticilerin artan döviz kuru endeksinden daha az etkilenmeleri beklenebilir. Çünkü bu üreticilerin hem geliri hem de gideri yabancı para cinsindedir. Sonuç olarak, artan döviz kurunun ithalatı düşürürken, ihracatı da olumsuz etkilediği ifade edilebilir. Fakat ara malı ithal eden firmalardan, ihracat amacıyla üretim yapan firmaların iç piyasaya yönelik üretim yapan firmalardan daha az etkilenmesinden dolayı, ithalatın düşüşünün ihracata nazaran daha fazla olması beklenir. Bu şartlar altında dış ticaret dengesinde bir miktar iyileşme görülebilir. Bu bilgiler ışığında döviz kuru endeksinin yükselmesinden dolayı, 2014 yılının özellikle ilk çeyreğinde geçmiş dönemlere kıyasla dış ticarete bir miktar iyileşme beklenebilir.

Uygulama

Burada eşik değerli zaman serisi regresyon modellerinden olan Threshold Zaman Serisi Regresyon Modeli (TR) modeli kullanılmış ve aylık olarak çalışılmıştır. Bağımsız değişken olarak nominal döviz kuru alındığında, modelin açıklama gücünün beklenenden daha az olduğu görülmektedir. Bu nedenle döviz kuru değişkeninin sadece hızlı artış yaptığı aylar değişken olarak modele alınmıştır ve bu amaçla bir eşik değer belirlenmiştir. Çünkü gerek ithalat gerekse ihracat yapan firmaların döviz kurunun sabit artan eğiliminden çok, ani artışlardan etkilendikleri düşünülmüştür. Başka bir deyişle, eşik değerinin üstünde nominal döviz kuru artışı sağlayan aylar modele alındığından öngörüler için Threshold modeli tercih edilmiştir. [6]

Modelin diğer değişkenleri, ihracatın ve ithalatın bir kademe gecikmeleri ile on iki kademe gecikmelerinden oluşturulmuştur. (Bu gecikmeler denklemde AR(1) ve AR(12) olarak gösterilmiştir.) On iki kademe gecikmesi değişkeninin modele dahil edilmesinin nedeni ise her iki verinin de periyodik (sezonluk) etki göstermesidir.

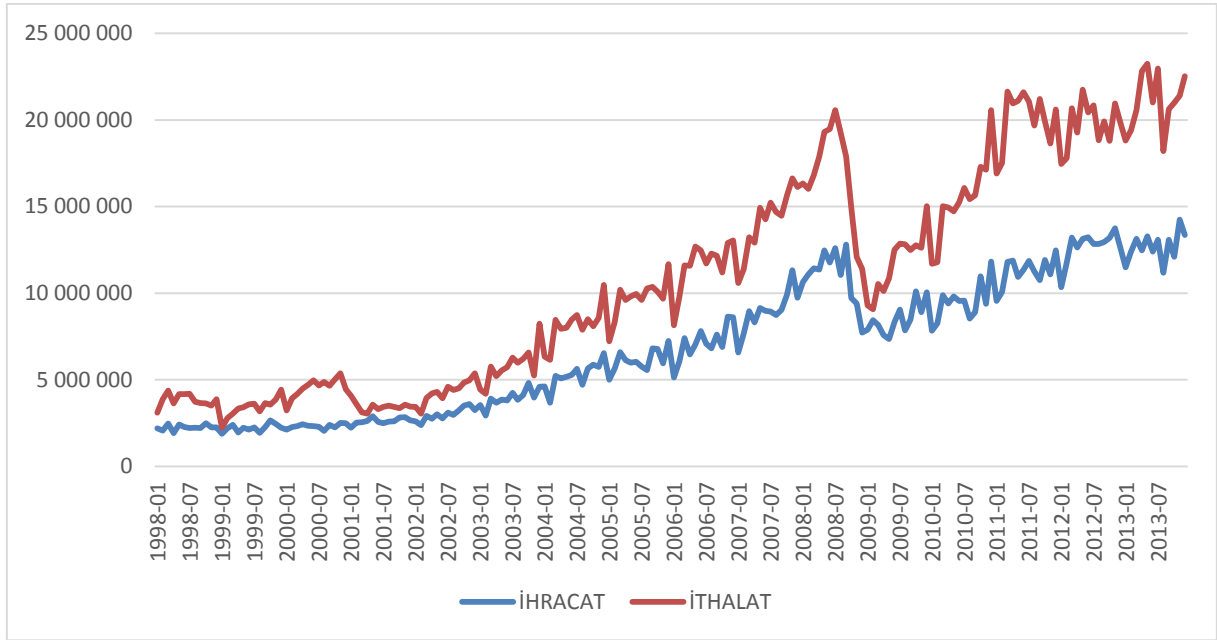
Veri ve Sonuçlar

Çalışmada ihracat ve ithalat değerleri “Ocak 2009 – Ocak 2014” arası kullanılmış olup veriler Türkiye İstatistik Kurumu Veri Tabanından derlenmiştir⁵.

---

⁵ <http://www.tuik.gov.tr> (05/03/2014)

Grafik 2: İhracat ve İthalat Zaman Grafiği

Grafik 2' deki İhracat ve ithalat verilerinin seyri dikkatli bir şekilde incelendiğinde 2008'e kadar olan dönemde artarak artma eğilimi görülmektedir. Fakat 2008 krizinin ardından 2009'dan itibaren serinin seyri azalarak artmaya başlamıştır. Bu nedenle verilerin karakter değiştirdiği 2009'dan itibaren her ayın ihracat ve ithalat değerleri veri setine dahil edilmiştir [6].

İhracat Modeli

Oluşan modelin istatistiksel olarak gerekli bütün şartları sağladığı görülmüştür. Modelin sabit varyans (Heteroscedasticity) şartını sağlaması için ihracat verilerine logaritmik transformasyon uygulanmıştır. Modeldeki bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni açıklama yüzdesi yüksektir. Sonuç olarak bu modelin başarılı öngörüler yapması beklenmektedir.

$$LIH = 16,6368 - 0,1132 * KUR + [AR(1)=0,2496; AR(12)=0,58356]$$

Denklemden kullanılan KUR değişkeninin eşik değeri 0,0180 olarak kullanılmıştır.

Denkleme göre 2014 yılının Şubat ayı ihracat tahmini değerinin yaklaşık 13.055.220 \$ olduğu görülmektedir. Yine aynı modele göre 2014 yılının Mart ayı ihracat tahmini değeri ise yaklaşık 13.674.201 \$'dır.

İthalat Modeli:

Oluşan model istatistiksel olarak anlamlıdır. Fakat bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni açıklama yüzdesinin oldukça düşük olduğu görülmüştür.

$$IT = 22647883,101 - 1010097,5396 * KUR + [AR(1)=0,4224; AR(12)=0,3415]$$

Denkleme kullanılan KUR değişkeninin eşik değeri 0,0180 olarak kullanılmıştır.

Denkleme göre 2014 yılının Şubat ayı ihracat tahmini değerinin yaklaşık 20.218.452 \$ olduğu görülmektedir. Yine aynı modele göre 2014 yılının Mart ayı ihracat tahmini değeri ise yaklaşık 19.674.201 \$'dır.

Sonuç ve Değerlendirme:

Bu çalışmada zaman serisi ve nominal döviz kurunun, ithalat ve ihracat üzerindeki etkileri dikkate alınarak bazı öngörülerde bulunulmuştur. İthalat ve ihracat üzerine farklı değişkenler kullanılarak onların da etkileri incelenip, farklı makroekonomik senaryolar üretilebilir. Bu çalışmada nominal döviz kurunu tercih etmemizin sebebi bir çok değişkenin bu unsurdan etkilenmesinden kaynaklanmaktadır. Kurun değişmesi sonucu enflasyon ve büyüme hızı gibi diğer değişkenler de etkilenebilmektedir. Önümüzdeki dönemlerde daha farklı değişkenler kullanılıp yıllık öngörülerde de bulunulabilir.

Kurulmuş olan modellerde ihracat modelinin ithalat modeline göre çok daha başarılı olduğu görülmüştür. 2014'ün Şubat ve Mart ayları dış ticaret istatistikleri değerleri açıklandığında bunun daha net görebilmesi mümkün olacaktır. İhracat için kurulmuş modelin daha başarılı olmasının nedeni, ihracatın yurt içi değişkenlere daha çok bağlı olup dış dengelerden daha az etkileniyor olması şeklinde ifade edilebilir. İthalat için ise dış dengeler ve daha farklı değişkenler göz önüne alınarak kurulan başka bir model çok daha başarılı olabilir.

Ara malı ithalatının sadece ihracat için değil, iç tüketime giden üretim için de çok önemli olabileceği görülmüştür. Bu kaniya varılmasının temel sebebi, Grafik-1'de görüldüğü üzere ara malı ithalatının ihracattan daha fazla olmasıdır.

Sonuç olarak, Ülkemizde üretim için ara malı ithalatının çok önemli olduğu ve bu nedenle ülkemizde hali hazırda var olan üretim yapısı ve dış ticaret politikasının devam edeceği varsayımı altında döviz kurunun sert değişkenlik gösterdiği dönemlerde ithalattaki değişimin yanında ihracatın da beklenen değişimi gösteremeyerek, dış ticaret dengesi ve dolayısıyla cari denge üzerinde umulan etkiyi göstermeyeceği düşünülebilir.

Bir E-Devlet Uygulaması: Esnaf ve Sanatkârlar Bilgi Sistemi (ESBİS)

Mehmet Yasir Herdem
Gümrük ve Ticaret uzmanı

Faruk Çankaya
Gümrük ve Ticaret uzmanı

Giriş

Teknolojinin son yıllarda hızla gelişmesi ile birlikte insanların teknoloji içeren sistemlerden beklentileri de yükselmiştir. Teknoloji, artık sadece tıp bilimi, otomotiv sektörü ya da savunma sanayi gibi alanlarda kullanılmamakta; ekonomik ve sosyal hayatın her alanında başrol oynamaktadır.

İnternet ve internet uygulamaları sosyal, kültürel ve ekonomik hayatı en çok etkileyen ve değiştiren teknolojik gelişme olarak kabul edilebilir. İnsanlar, internet platformunu hayatın birçok alanında kullanır hale gelmiştir. Örneğin internet üzerinden alışveriş yapmak, fatura ödemek, bankacılık işlemlerini yerine getirmek gibi birçok faaliyeti elektronik ortamda gerçekleştirmektedir. İnternet kullanım alışkanlıklarının geldiği bu noktada insanlar devlet dairelerindeki işlemlerini de internet üzerinden hızlı bir şekilde gerçekleştirmek istemektedirler.

Bu talebi karşılamak ise kamu kurumlarının öncelikli çalışma alanlarından biri olmaktadır. İşlemlerin internet üzerinden, merkezi bir sistem aracılığıyla hızlı ve güvenli bir şekilde yapılması hem kamu kurumlarının hem de kamu hizmeti alan yararlanıcıların (vatandaş veya tüzel kişilik) menfaatindedir.

İş süreçlerinin verimliliğini en üst seviyeye çıkarmak ve halkın refah seviyesini yükseltmek için bütün kamu kurumları, kâğıt üzerinde yürütülen işlemleri elektronik ortama taşıyarak kendi e-devlet uygulamalarını oluşturmaktadır.

E- devlet uygulamalarının öne çıkan bazı kazanımları aşağıda sıralanmıştır;

- Kamu hizmeti alanların, fiziksel olarak ilgili kuruma gelmesine gerek kalmamaktadır.
- İnternet üzerinden yapılan işlemlerde sıra beklemek gerekmemektedir.

- Uygulamalardaki yazılım kontrolleri sayesinde insan kaynaklı hatalar en aza indirilebilmekte, hata olsa bile tespiti ve telafisi daha kolay ve hızlı olmaktadır.
- Merkezi bilgi sistemleri sayesinde denetim tek merkezden yapılabilir hale gelmekte ve kolaylaşmaktadır.
- İş ve işlemlerde oluşabilecek her türlü suiistimal ihtimali asgari seviyeye indirilebilmektedir.
- Kurumlar arası veri bütünlüğü sağlanmakta ve kamunun elindeki bilginin doğruluk oranı artmaktadır.
- Kurumlar arası elektronik ortamda paylaşılan bilgi, zaman ve maliyetten tasarruf sağlamaktadır.
- Kamu kurumlarının gelecek planlarına temel oluşturacak stratejik bilgiler, bilgi sistemlerindeki verilerin yorumlanması ile hızlı ve doğru bir şekilde elde edilebilmektedir.
- Kurumlarda şeffaflık mekanizmasının gelişmesine yardımcı olmaktadır.
- Kamu kaynaklarının yönetimi konusunda karar vericilere destek olmaktadır.

Tüm bu kazanımları ile e-devlet uygulamaları, kamu yönetiminin vazgeçilemez destekçisi ve yön göstericisi haline gelmektedir.

Esnaflık ve Sanatkarlık Bilgi Sistemi (ESBİS)

Ülkemizde de kamu kurumları iş ve işlemlerin bilgi sistemleri aracılığıyla yürütüldüğü e-devlet uygulamalarına önem vermekte ve hızlı bir şekilde e-dönüşüm sürecinden geçmektedir. Tüm kamu kurum ve kuruluşları bu sürece dâhil olarak vatandaşlarımıza sundukları hizmet kalitesini artırma ve hizmetlere erişilebilirliği artırma yönünde yoğun gayretler sarf etmektedir.

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Esnaf ve Sanatkarlar Genel Müdürlüğü de, bu elektronik dönüşüm sürecine dâhil olma çalışmalarına 2003 yılında başlamış ve 2005 yılında da Esnaf ve Sanatkarlar Bilgi Sistemini hizmete sunmuştur.

ESBİS hukuki dayanağını 5362 sayılı Kanundan almakta olup, Kanunun 33 yerinde bu sisteme atıf yapılmaktadır.

5362 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanununun 21.06.2005 tarihinde yürürlüğe girmesiyle Esnaf ve Sanatkarlar Bilgi Sistemi (eski adıyla e-Esnaflık ve Sanatkarlar Veritabanı) yasal olarak kullanıma başlamış olup, esnaflık ve sanatkarlar ile esnaflık ve sanatkarlar meslek kuruluşlarının iş ve işlemleri, elektronik ortamda <http://esbis.gumrukticaret.gov.tr> web adresinden online olarak gerçekleştirilmektedir.

Esnaf ve Sanatkarlık Bilgi Sistemi (ESBİS) ile 81 ilde kurulu esnaflık ve sanatkarlar sicil müdürlükleri;

- Ticari faaliyete başlayan esnaflık ve sanatkarların (Tescil),
- Durumunda değişiklik olan esnaflık ve sanatkarların (Tadil),
- Ticari faaliyetini bırakan esnaflık ve sanatkarların (Terkin),

- Ticari durumları hakkında belge talep eden esnaf ve sanatkârların, işlemlerini elektronik ortamda gerçekleştirmektedir.

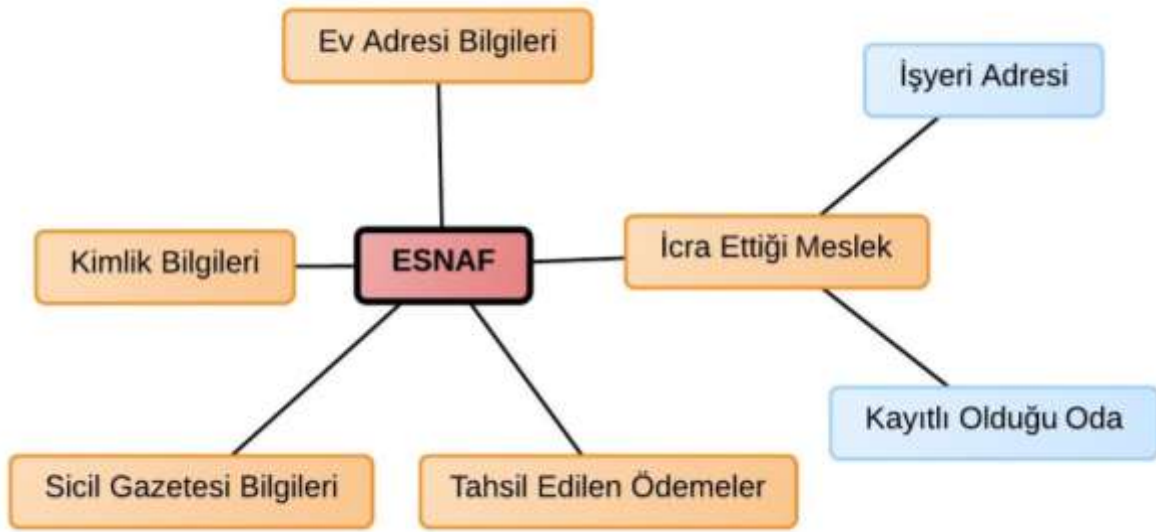
Esnaf ve sanatkârların sicil müdürlüklerinde gerçekleştirilen işlemler, işlemin yapılmasını takiben ESBİS üzerinden Türkiye Esnaf ve Sanatkâr Sicil Gazetesi yolu ile elektronik ortamda yayımlanmaktadır.

ESBİS verileri 81 ildeki sicil müdürlükleri ile esnaf ve sanatkâr meslek kuruluşları tarafından oluşturulmaktadır.

Örneğin, bir lokanta veya bakkal açmak isteyen girişimci, mutlaka esnaf ve sanatkâr siciline kayıt olmak zorundadır. Esnaf ve sanatkâr sicili, ESBİS üzerinde tutulmaktadır.

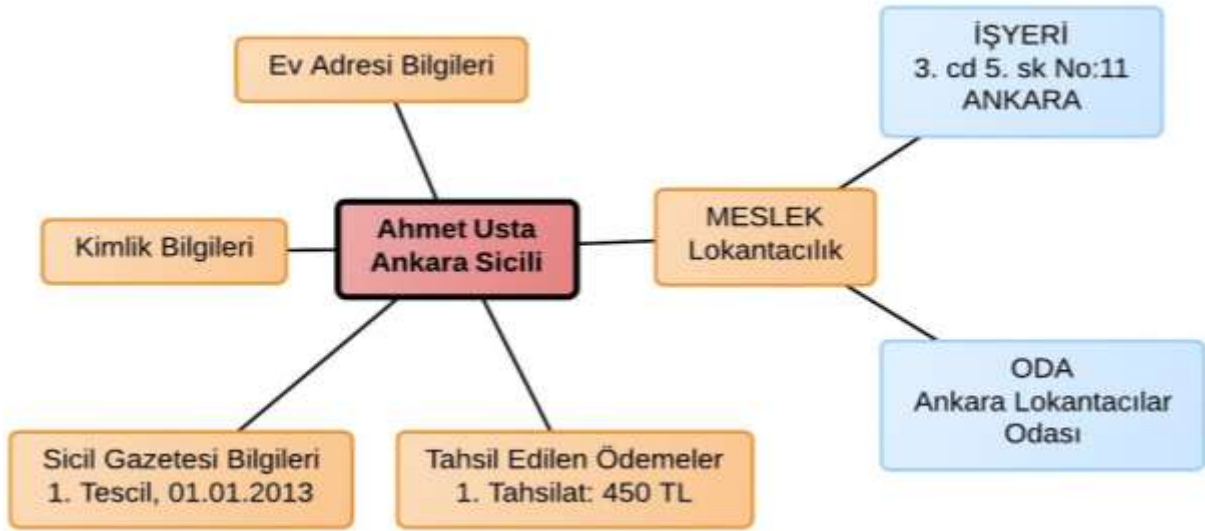
ESBİS’de tutulan verilerin en temel ögesi esnaftır. Tüm bilgiler esnafın etrafında toplanmaktadır. Bir esnafla ilgili tutulan temel bilgiler aşağıda gösterilmiştir.

Şekil-1: ESBİS'deki Veri Yapısı

Bu bilgiler ışığında, Ankara Esnaf ve Sanatkâr Sicil Müdürlüğüne kayıtlı, lokanta işletmeciliği yapan ve lokantacılar odasına üye olan bir esnafın bilgileri aşağıdaki şekilde tutulmaktadır.

Şekil-2: ESBİS Veri Yapısı Örneği

ESBİS'in Kullanıcıları Kimlerdir?

ESBİS'in mevcut kullanıcılarını:

- Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Yetkilileri
- Sicil Müdürlükleri
- Esnaf Odaları
- Esnaf Birlikleri
- Federasyonlar
- Konfederasyon
- Esnaf ve sanatkârlar
- Halk Bankası
- TSE

Oluşturmaktadır.

Esnaf ve Sanatkârlara İlişkin ESBİS'den Alınan Bazı Bilgiler

ESBİS'deki veriler kullanılarak,

- Açılan, kapanan esnaf işletmesi sayıları
- Adres ve unvan değişikliği yapan esnaf işletmesi sayıları
- Mesleklere göre istatistikler
- Meslek Kuruluşlarına göre istatistikler
- İllere göre esnaf sayıları
- Esnaf kuruluşlarının genel kurul bilgileri ve seçim sonuçları

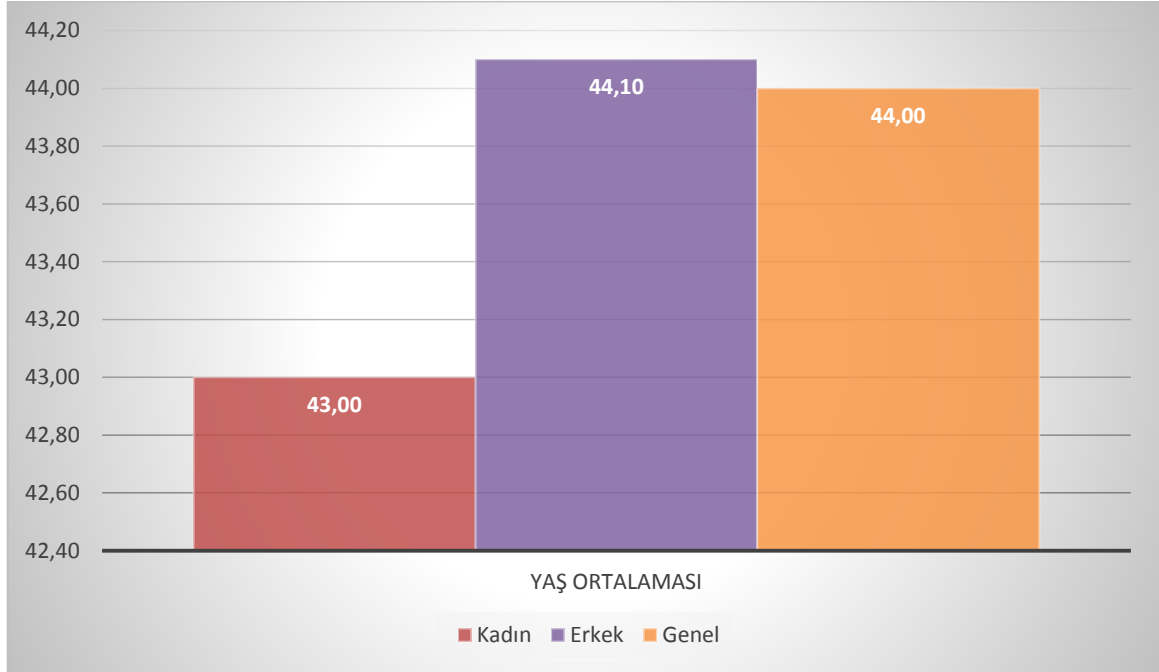
gibi konularda raporlar üretilmektedir.

ESBİS'den alınan 2014 yılı Şubat ayına ait bazı veriler aşağıda tablolar halinde listelenmiştir.

Esnaf ve Sanatkâr Sayısı	1.510.945
Esnaf ve Sanatkâr İşyeri Sayısı	1.628.124
Oda Sayısı	3075
Birlik Sayısı	82
Federasyon Sayısı	13
Konfederasyon Sayısı	1

Türkiye genelinde 1.510.945 esnaf ve sanatkâr bulunmaktadır. Bu esnaf ve sanatkârların faaliyetlerini yürüttüğü işyeri sayısı ise 1.628.124'dür.

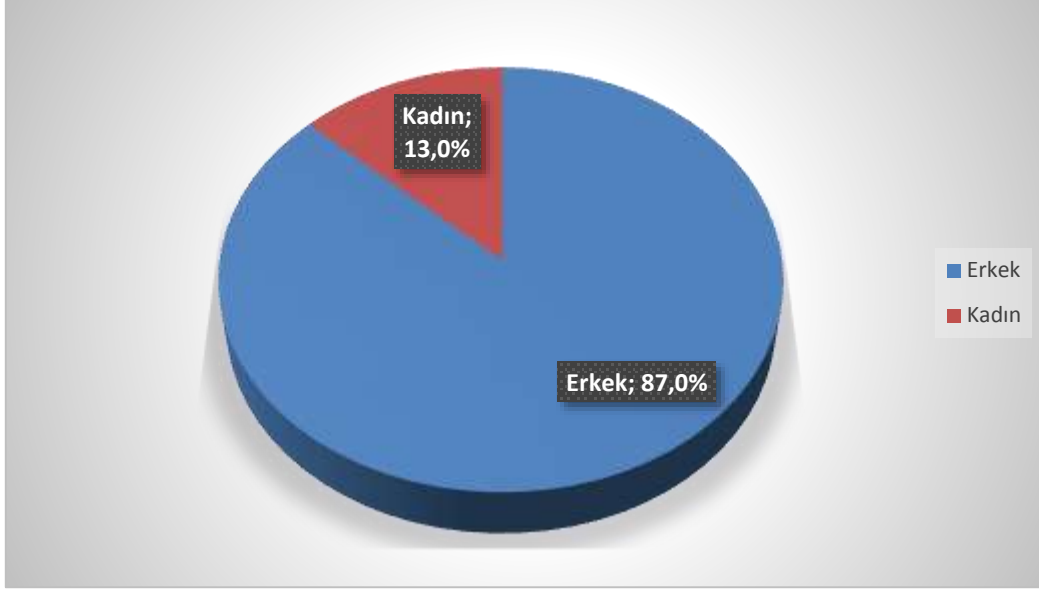
Türkiye geneli esnaf ve sanatkârlarımızın yaş ortalaması 44'dür. Kadın esnaf ve sanatkârlarımızın yaş ortalaması 43; erkek esnaf ve sanatkârlarımızın yaş ortalaması ise 44,1'dir.

Grafik-1: Esnaf ve Sanatkârların Yaş Ortalamaları

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Aralık 2013 verilerine göre Türkiye'nin yaş ortalaması 30,4 olup, kadınların yaş ortalaması 31, erkeklerin yaş ortalaması ise 29,8'dir. Bu itibarla, Türkiye'deki esnaf ve sanatkârlarımızın yaş ortalamasının, genel yaş ortalamasının üstünde olduğu görülmektedir.

Esnaf ve sanatkârlarımızın %13'lük kısmını kadınlar, %87'lik kısmını ise erkekler oluşturmaktadır.

Grafik-2: Esnaf ve Sanatkârların Cinsiyete Göre Dağılımları

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre 2013 yılı Türkiye nüfusunun %50,1'ini erkekler, %49,9'unu de kadınlar oluşturmaktadır. Türkiye nüfusunun dağılımı dikkate alındığında kadınların esnaf ve sanatkâr girişimine katılım oranının düşük olduğu gözlenmektedir.

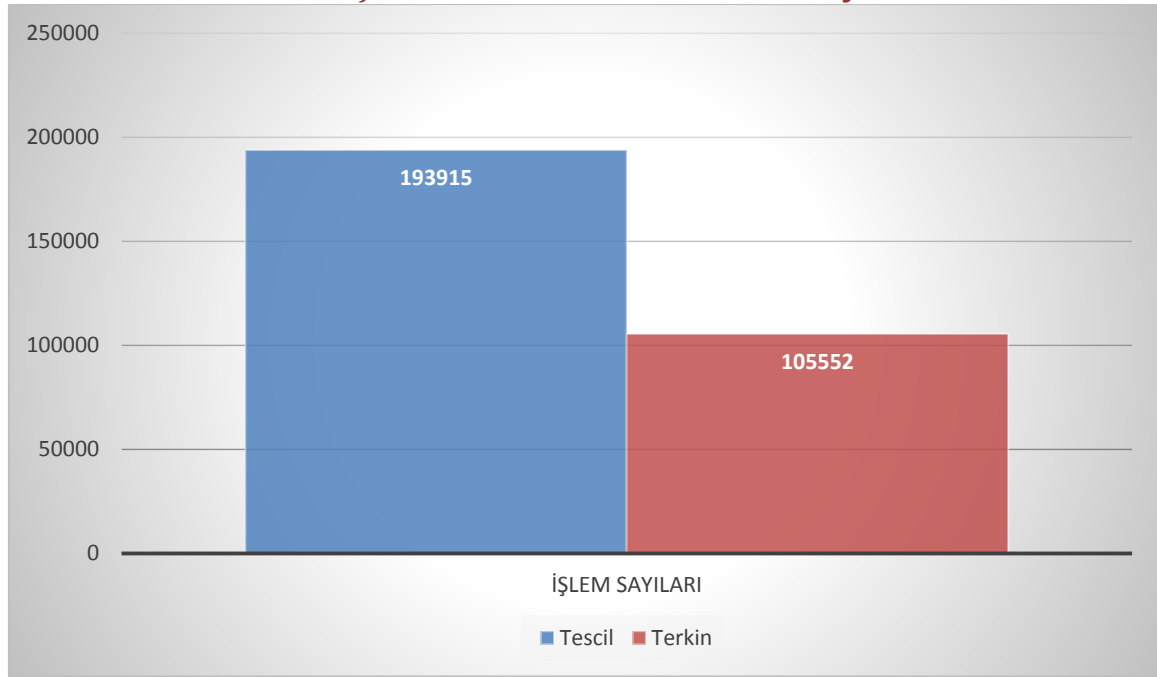
Kadın Esnaf ve Sanatkârların En Çok Yer Aldığı Meslekler

Meslek	Kadın Sayısı
Bakkallık, Bayilik, Büfecilik	30.716
Kadın ve Erkek Kuaförlüğü	18.694
Lokantacılık (kebab, köfte, döner ve her türlü yemek)	7.026
Taksicilik	6.868
Tuhafiyecilik	6.806

Erkek Esnaf ve Sanatkârların En Çok Yer Aldığı Meslekler

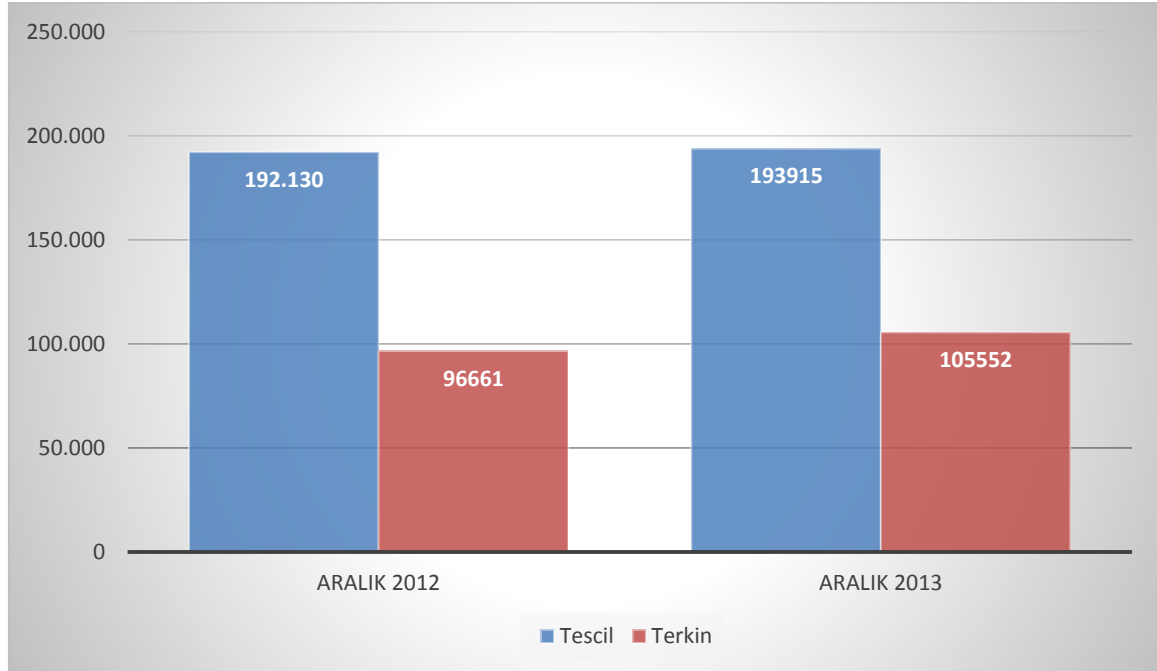
Meslek	Erkek Sayısı
Bakkallık, Bayilik, Büfecilik	139.348
Minibüsçülük	104.718
Nakliyecilik ve Nakliyat Komisyonculuğu	77.840
Kahvecilik, Kırathanecilik ve İnternet Kafe İşletmeciliği	71.822
Taksicilik	66.817

Esnaf ve Sanatkâr İşletmeleri Tescil-Terkin Sayıları

Grafik-3: 2013 Yılı Tescil-Terkin Sayıları

2013 yılında Türkiye genelinde toplam **193.915** esnaf ve sanatkâr işletmesi açılmış; **105.552** esnaf ve sanatkâr işletmesi ise kapanmıştır. **2012 yılındaki** tescil sayısı **192.130**; terkin sayısı ise **96.661**'dir. 2013 yılındaki tescil sayıları **1.785** artmışken, terkin sayılarında ise **8.891**'lik bir artış olmuştur.

Grafik-4: 2012 - 2013 Yılı Tescil-Terkin Sayıları Kıyaslaması

İllere ve Nüfusa Göre Esnaf Sayıları

En fazla esnaf ve sanatkâr işletmesinin olduğu 5 ilimize baktığımızda;

- İstanbul'da **178.109**,
- İzmir'de **106.937**,
- Ankara'da **74.171**,
- Antalya'da **73.235**,
- Bursa'da **61.642** esnaf ve sanatkâr işletmesinin olduğu görülmektedir.

En az esnaf ve sanatkâr işletmesinin olduğu 5 ilimize baktığımızda;

- Bayburt'da **1.722**,
- Tunceli'de **2.164**,
- Ardahan'da **2.378**,
- Hakkâri'de **2.683**,
- Iğdır'da **2.944** esnaf ve sanatkâr işletmesinin olduğu görülmektedir.

Nüfusa oranla en fazla esnaf ve sanatkâr işletmesinin olduğu iller;

- Muğla (**%4,71**)
- Burdur (**%3,91**)
- Çanakkale (**%3,89**)
- Kastamonu (**%3,68**)
- Artvin (**%3,53**) şeklinde sıralanmaktadır.

Nüfusa oranla en az esnaf ve sanatkâr işletmesinin olduğu iller;

- Şırnak (**%0,83**)
- Hakkâri (**%0,96**)
- Batman (**%0,99**)
- Diyarbakır (**%1,00**)
- Muş (**%1,24**) şeklinde sıralanmaktadır.

2012-2013 Döneminde ESBİS ile Yapılan Bazı Önemli Çalışmalar

1. 2013 yılında Gümrük ve Ticaret Bakanlığı sorumluluğunda, ilgili esnaf ve sanatkâr odalarıyla birlikte, Esnaf ve Sanatkâr Sicil Müdürlükleri tarafından yapılan güncelleme çalışmalarının bir sonucu olarak, gayri-faal (esnaflığı bırakmış fakat durumu ilgili meslek kuruluşuna bildirmemiş), mükerrer ve kimlik bilgisi doğrulanamayan şahısların kayıtları güncellenmiştir. Bu sayede hem geçmiş yıllarda işletmesini kapatan esnaf ve sanatkârlarımızın karşılaşılabilecekleri mağduriyetler giderilmiş; hem de esnaf ve sanatkâr sicil verilerinin en doğru şekilde tutulması sağlanmıştır.

Dolayısıyla ülkemizde ilk defa, esnaf ve sanatkârın gerçek sayısı tespit edilebilir hale gelmiştir.

2. 5362 sayılı Kanuna göre meslek kuruluşu yönetim ve denetim kurullarında yer almaması gereken kişiler tespit edilerek bu kişilerin kurul üyeliklerine son verilmesi sağlanmıştır.
3. İçişleri Bakanlığı nüfus verileri ile eşleştirme yapılarak kimlik bilgisi hatalı veya doğrulanamayan kayıtlar düzeltilmiş ya da ESBİS'ten tamamen temizlenmiştir.
4. Esnaf ve sanatkârların ESBİS aracılığıyla yaptığı ve yapacağı tüm işlemlerin mevzuata tam uyumlu olması sağlanmış ve haksızlıkların önüne geçilmiştir.
5. Sicil işlemlerinde ödenecek ücretlerle ilgili suiistimaller sistematik olarak engellenmiş; herhangi bir sicil işlemi ile ilgili eksik veya fazla ücret alınmasının önüne geçilmiştir.
6. Genel Kurulların hazirun listeleri Bakanlığımızca, Esnaf ve Sanatkâr Bilgi Sistemi (ESBİS) aracılığıyla verilmektedir. Bu listelerin mevzuata tam olarak uyumlu olması sağlanmış, seçimlere yalnızca oy kullanma hakkına sahip kişilerin katılımı sağlanarak seçimlerin adaletli bir şekilde gerçekleşmesi amaçlanmıştır.
7. Esnaf ve sanatkârlarımızın, <http://esbis.gtb.gov.tr> adresinden **e-devlet şifreleriyle ESBİS'e girerek**, bağlı buldukları meslek kuruluşunun genel kurullarıyla ilgili hazirun listeleri de dahil olmak üzere tüm bilgilere erişimi sağlanarak şeffaf bir sistem oluşturulmuştur.
8. Meslek kuruluşlarının, genel kurul üyesi olarak bağlı buldukları üst meslek kuruluşlarının genel kurul bilgilerine ve hazirun listelerine erişimi sağlanarak, alttan üste ve üstten alta denetim mekanizması işler hale getirilmiştir.

2014-2015 Döneminde ESBİS'de Yapılması Planlanan Önemli Yenilikler

1. ESBİS ödemelerinin online veya kredi kartıyla yapılabilmesi planlanmaktadır.
2. Vatandaşların sicil müdürlükleri ve esnaf odalarındaki işlemlerini e-devlet şifreleriyle online olarak ESBİS üzerinden yapabilmesi ve belge almak için harcadıkları zaman ve paranın minimuma indirilmesi amaçlanmaktadır.
3. Esnaf ve sanatkarlardan belge isteyen kamu kurum ve kuruluşlarıyla daha fazla entegrasyon yapılması ve hem vatandaşlarımızın belge getir-götür işlerinden

kurtulması hem de kamu kurum ve kuruluşlarının ESBİS aracılığıyla en doğru bilgiye en hızlı şekilde ulaşmasının sağlanması planlanmaktadır.

4. Mevzuat ile ilgili hususların netleştirilmesinden sonra, esnaf ve sanatkâr işyerlerinin sayısal olarak harita üzerinde konumlandırılması planlanmaktadır.
5. Esnaf ve sanatkâr meslek kollarının kurumlar arası ve uluslararası geçerlilik kazanması amacıyla NACE'ye geçiş yapılması planlanmaktadır.

Sonuç ve Değerlendirme

Türkiye'de kamu kurumlarında e-devlet uygulamalarının gelişimi incelendiğinde öncelikli olarak dağınık yapıda her birimin kendi verisini tuttuğu ve yönettiği bir sürecin yaşandığı gözlemlenmektedir. Bu durumda gerek merkez teşkilatı içerisinde farklı birimlerde gerekse de taşra teşkilatı birimlerinde her birim kendi bilgilerini kendi bünyesinde tutmakta ve kendi bilgi sistemini yönetmekte idi.

Özellikle internetin yaygınlaşması ve iletişim altyapısının gelişmesi ile kurumların dağınık yapıdaki bilgi sistemlerinin, merkezi bir yazılımda toplandığı model yaygınlaşmıştır. Nihai olarak da yazılımların ilgili kısımlarının faydalanıcılarına doğrudan web siteleri ya da mobil uygulamalar aracılığıyla açıldığı ve işlemlerin bir kısmının elektronik ortamda taraflarca bizzat yapılabildiği bir döneme geçilmiştir.

Günümüze geldiğimizde ise bir taraftan eski uygulamaların web ortamında hizmete sunulması süreci devam ederken, diğer taraftan kamu kurumlarının bilgi sistemleri aracılığıyla yürüttükleri konunun, başka bilgi sistemleri ile veri paylaşımını sağlamak ve eldeki verinin veri madenciliği gibi yöntemlerle değerlendirilerek anlamlı bilgilerin çıkarılması yönünde bir eğilimin olduğundan söz edilebilir.

Esnaf ve Sanatkârlar Bilgi Sistemi (ESBİS) örneğinde de olduğu gibi sistem ilgili tüm kesimlere e-devlet kapısı üzerinden erişime açılmış ve bilgilerin muhataplarınca elektronik olarak girilebilmesi ve izlenebilmesi imkânı sağlanmıştır. Esnaf ve sanatkârlara ilişkin sayısal bilgilere ise bu bilgi sistemi üzerinden anlık olarak erişebilme imkânı sağlanmıştır.

ESBİS ile diğer bilgi sistemleri arasındaki bilgi ağı gelişmekte, bilgi alışverişi yoğunlaşmakta; bu da vatandaş ile kamu kurumları arasında ve kamu kurum ve kuruluşları arasında kâğıt ortamında yapılan işlemleri en aza indirmektedir.

E-devlet uygulamaları kapsamında sunulan bu hizmetler ile birlikte zaman, maliyet vb. daha birçok açıdan kazançlı çıkan vatandaşlar ve kamu kurumları olmaktadır.

Kayıtlı Sebze ve Meyve Ticaretinin Adresi: Hal Kayıt Sistemi

Nagehan ÖZSOY
Gümrük ve Ticaret Uzmanı

Giriş

Sebze ve meyveler, üretim, tüketim ve ticaret boyutuyla insan yaşamını doğrudan ilgilendiren bir özelliğe sahiptir. Türkiye, uygun iklim koşulları ve coğrafi özellikleri ile sebze ve meyvelerin üretimi açısından dünyadaki şanslı ülkeler arasında yer almaktadır.

2013 yılında Türkiye’de 28,5 milyon ton sebze, 18,2 milyon ton meyve üretilmiştir⁶. Toplam 46,7 milyon tonluk sebze ve meyve üretimi ile Türkiye, dünyanın önde gelen sebze ve meyve üreticileri arasında yer almaktadır⁷. Toptan ticarete konu olan sebze ve meyveler, yıllık yaklaşık 75 milyar TL’lik bir işlem hacmi yaratmaktadır⁸. Ancak sektörde, 30 milyar TL’yi bulan bir kayıt dışı ticaretin varlığı da bilinmektedir⁹.

5957 sayılı Sebze ve Meyveler ile Yeterli Arz ve Talep Derinliği Bulunan Diğer Malların Ticaretinin Düzenlenmesi Hakkında Kanun¹⁰ yürürlüğe girinceye kadar, sebze ve meyvelerin miktar ve fiyatları ile sektöre ilişkin diğer bilgilerin tutulacağı bir platform oluşturulmasına yönelik herhangi bir mevzuat düzenlemesi mevcut değildi. Bu nedenle, gerek üreticiler ve tüketiciler, gerekse de meslek mensuplarının bu bilgilere tek elden ulaşabilecekleri bir yapı oluşturulamamış; her toptancı hali, bu verilerin izlenmesine yönelik olarak kendine göre bir usul geliştirmişti. Toptancı halleri arasında uygulama birliğinin olmaması ise, sektöre ilişkin sağlıklı verilere ulaşılmasını engellemiştir.

⁶ Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Bitkisel Üretim İstatistikleri Haber Bülteni 2013, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=13656> (Erişim: 4/3/2014)

⁷ Karşılaştırmalı bir analiz için FAO (Food and Agriculture Organization of the United Nations) verileri kullanılabilir. En güncel veri olan 2012 yılı üretim rakamlarına göre dünya toplam sebze ve meyve üretimi 1.910.505.912’dir (FAO: <http://faostat.fao.org/site/567/DesktopDefault.aspx?PageID=567#ancor>). 2012 Türkiye toplam sebze ve meyve üretimi ise 45,8 milyon tondur (TÜİK: <http://www.tuik.gov.tr/OncekiHBARama.do>). Bu veriler çerçevesinde Türkiye’nin dünya sebze ve meyve üretimindeki payı %2,4’tür.

⁸ “Sebze ve Meyve Ticaretinde Kayıt Dışı ile Mücadele” <http://icticaret.gtb.gov.tr/haberler/sebze-meyve-ticaretinde-kayit-disi-ile-mucadele> (Erişim: 4/3/2014)

⁹ a.g.k.

¹⁰ Resmi Gazete: 26/3/2010-27533

5957 sayılı Kanun ile birlikte, toptancı halinde veya toptancı haline bildirilerek işlem gören malların cinsine, miktarına, fiyatına, alıcı ve satıcısına ilişkin bilgilerin elektronik ortamda tutulması, izlenmesi ve duyurulması, meslek mensuplarının kayıt altına alınması, bunlara yönelik veri tabanının oluşturulması ve toptancı halleri arasında ortak bilgi paylaşımının ve iletişimin sağlanması amacıyla Hal Kayıt Sisteminin (Sistem) kurulması öngörülmüştür. Tüm toptancı halleri, söz konusu bilgileri tutmak, Sistem için gerekli olan verileri sağlamak ve bunları Sisteme aktarmak, hale gelen ve halden çıkan malları kontrol altına almak ve denetlemekle görevli ve yükümlü kılınmıştır.

Bu kapsamda, Hal Kayıt Sistemi 15/02/2012 tarihinde kullanıma açılmıştır. Sisteme ilişkin usul ve esaslar, önce Sebze ve Meyve Ticareti ile Hal Kayıt Sistemi Hakkında Tebliğ¹¹ ile düzenlenmiş, daha sonra anılan Tebliğ yürürlükten kaldırılarak bu usul ve esaslar Sebze ve Meyve Ticareti ve Toptancı Halleri Hakkında Yönetmelikte¹² yer almıştır.

2. Hal Kayıt Sisteminin Genel Yapısı

Hal Kayıt Sistemi, www.hal.gov.tr web adresi üzerinden hizmet vermektedir.

Sistemin anonim kullanıcılara açık olan bölümünde, toptancı halleri, pazar yerleri, hal hakem heyetleri ve üretici örgütlerine ilişkin bilgiler yer almaktadır. Bu kapsamda örneğin, Sistem üzerinden, Türkiye'deki tüm toptancı hallerinin adı, türü (belediye, özel, işletim yetkisi devredilmiş), faaliyete başlama tarihi, adresi ile telefon ve faks numaralarına ulaşılabilen, ayrıca il ve tür bazında toptancı hallerine yönelik sorgulama da yapılabilmektedir.

Bunun yanında, sebze ve meyve ticaretini düzenleyen mevzuat, bu mevzuata ilişkin sıkça sorulan sorular, işlem gören ürünlerin tür (geleneksel, organik, iyi tarım) bazında listesi, sektör tarafından kullanılan matbu formlar, toptancı halleri ve pazar yerlerinin kuruluş işlemlerine ilişkin açıklayıcı bilgiler, Sistemin kullanımına ilişkin demolar ve duyurular yer almaktadır.

Ayrıca, ürünlere ilişkin gün içinde oluşan ortalama fiyat bilgileri sayfanın alt kısmında akmakta; minimum, ortalama ve maksimum fiyat bilgilerine de liste halinde erişilebilmektedir.

Öte yandan, künye sorgulama bölümüne, ürün künyelerinde¹³ yer alan künye numaraları girilerek sorgulama yapıldığında, söz konusu sebze veya meyvenin nerede, kim tarafından ve nasıl (geleneksel, iyi veya organik tarım uygulamaları) üretildiği gibi bilgilere ulaşılabilir.

---

¹¹ Resmi Gazete: 07/12/2011-28135

¹² Resmi Gazete: 07/07/2012-28346

¹³ Sisteme yapılan bildirimler sonucunda oluşan ve sebze ve meyvelerin üretim yerini, cinsini, miktarını, hangi üreticiye/işletmeciye ait olduğunu, varsa sertifika bilgilerini ve Bakanlıkça uygun görülen diğer hususlar içeren belge.

3. Hal Kayıt Sisteminin Kullanıcıları

Hal Kayıt Sistemi kullanıcıları, anonim kullanıcılar, uygulama yöneticileri ve bildirimciler olmak üzere üç kısma ayrılabilir.

Anonim kullanıcılar, Sistemin yukarıda bahsedilen genel bilgileri içeren bölümlerine ulaşabilen kimselerdir. Bu kapsamda, “www.hal.gov.tr” web adresine girme imkânına sahip olan herkes Sistemin potansiyel kullanıcısı durumundadır.

Uygulama yöneticileri, Sisteme kayıt, güncelleme ve silme gibi işlemleri gerçekleştiren Bakanlık, ticaret il müdürlüğü, belediye ve toptancı hali personelidir. Bu personel kendilerine yapılan yetkilendirme üzerine görev yapmaktadır. İlgili birim amirinin yetkilendirdiği Bakanlık uygulama yöneticisi, il uygulama yöneticisini; il uygulama yöneticisi de belediye uygulama yöneticisi, hal uygulama yöneticisi, hal hakem heyeti başkanı ve raportörü ile görevlendirdiği diğer il müdürlüğü personelini yetkilendirmektedir. Yetkilendirilen personele bir kullanıcı adı ve şifresi verilmektedir.

Bildirimciler ise, organik ve iyi tarım uygulamaları kapsamında üretilen sertifikalı ürünler dâhil bildirim miktarı veya üzerindeki sebze ve meyvelerin her ne şekilde olursa olsun alımı, satımı ve devrini yapan gerçek veya tüzel kişilerdir. Bildirimciler, meslek mensupları ve diğer ilgililer olmak üzere ikiye ayrılacaktır.

5957 sayılı Kanununun 2’nci maddesinin birinci fıkrasının (1) bendinde meslek mensupları, sebze ve meyvelerin ticaretiyle iştigal eden ilgili meslek odalarına kayıtlı kişiler olarak tanımlanmıştır. Bu kişiler;

- Sebze ve meyvelerin toptan satışı amacıyla kendi adına ve başkası hesabına komisyon esaslı üzerinden çalışan komisyoncular,
- Sebze ve meyvelerin toptan satışı amacıyla kendi adına ve hesabına çalışan tacirler,
- Sebze ve meyveler ile belediyece müsaade edilen diğer gıda ve ihtiyaç maddelerini semt pazarlarında doğrudan tüketicilere perakende olarak satan pazarcılar,
- Sebze ve meyveleri toptan temin ederek doğrudan tüketicilere perakende olarak satan perakendecilerdir.

Komisyoncu ve tacirler asıl olarak toptancı hallerinde faaliyet göstermektedirler. Öte yandan, toptancı hali dışında faaliyetlerini sürdüren komisyoncu ve tacirler de mevcuttur. Bu kişilere örnek olarak, üreticilerden satın aldığı malları toptancı hallerine satan tacirler ile paketleme ve ambalajlama tesislerine, sınai işletmelere veya ihracatçılara mal temin eden kişiler verilebilir.

Komisyoncu ve tacirler arasında, yaptıkları işin niteliği itibarıyla önemli bir farklılık vardır. Komisyoncular, üreticilerden temin ettikleri malları komisyon esaslı üzerinden üreticilerin hesabına, tacirler ise üreticilerden satın aldıkları malları kendi hesaplarına

toptan mal talep eden kişilere satmaktadırlar. Yani komisyoncular bir aracılık faaliyeti yürütmekte iken, tacirler bu ticareti malın mülkiyetine sahip olarak gerçekleştirmektedirler.

Mevzuat uyarınca, gerek tacirlerin gerekse de komisyoncuların Hal Kayıt Sistemi'ne kaydolmaları gerekmektedir.

Öte yandan Kanun, perakendecileri ve pazarcıları da meslek mensuplarının arasında saymıştır. Kanun kapsamındaki perakendecilere örnek olarak market ve manavlar gösterilebilir. Bu kişiler; komisyoncu, tacir, üretici ve üretici örgütlerinden toptan olarak temin ettikleri malları perakende olarak tüketicilere satmaktadır. Sebze ve Meyve Ticareti ve Toptancı Halleri Hakkında Yönetmeliğe göre, sebze ve meyveleri doğrudan üreticilerden temin eden market, manav, pazarcı ve diğer perakendecilerin bu faaliyetlerini gerçekleştirebilmeleri için Hal Kayıt Sistemi'nde kayıtlı olmaları zorunludur.

Meslek mensupları dışında kalmakla birlikte, sebze ve meyve ticaretine yönelik işlemleri nedeniyle 5957 sayılı Kanun hükümlerine tabi olan bir kesim de mevcuttur. Diğer ilgililer olarak sınıflandırdığımız bu kesimin başında, yaptıkları üretimlerde hammadde olarak sebze ve meyveleri kullanan sanayiciler ile ihraç ve ithal etmek üzere sebze ve meyve satın alan ihracatçı ve ithalatçılar gelmektedir. 5957 sayılı Kanuna göre, bu kişilerin Hal Kayıt Sistemine kaydolmaları gerekmektedir.

5957 sayılı Kanuna istinaden yayımlanan Sebze ve Meyve Üretici Örgütleri Hakkında Yönetmelik¹⁴ uyarınca; 24/4/1969 tarihli ve 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu, 18/4/1972 tarihli ve 1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu ile 1/6/2000 tarihli ve 4572 sayılı Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Hakkında Kanuna istinaden kurulan kooperatifler ve 29/6/2004 tarihli ve 5200 sayılı Tarımsal Üretici Birlikleri Kanununa göre üreticilerce kurulan tarımsal üretici birlikleri, üretici örgütü belgesi almak kaydıyla üretici örgütü olarak kabul edilmektedir. Üretici örgütü belgesi almak ve sebze ve meyvelerin toptan alım-satımını yapmak için bu kuruluşların Hal Kayıt Sistemine kaydolmaları zorunludur.

Lokanta, otel, yemek fabrikası, hastane ve yurt gibi, işletmelerinde sebze ve meyveleri tüketen kuruluşlar da, bu sebze ve meyveleri doğrudan üreticilerden temin etmeleri durumunda Hal Kayıt Sistemine kaydolmaktadır.

Öte yandan, malların depolandığı, işlendiği veya sevk edildiği depo, şube, tesis veya dağıtım merkezleri ile kendilerince üretilen henüz satışa konu olmamış malları depolama amacıyla sevk eden ya da toptancı halinde işyeri bulunan üreticilerin de Hal Kayıt Sistemine kaydolmaları zorunluluk arz etmektedir.

Bunun yanında, sebze ve meyve taşıyan nakliyeciler de sektörde yer alan aktörlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kişiler, cezai işleme konu olan malları taşımaları durumunda 5957 sayılı Kanunun 8 inci maddesinin sekizinci fıkrasına istinaden uygulanan cezalı hal rüsumundan, yine aynı maddenin dokuzuncu fıkrası uyarınca

---

¹⁴ Resmi Gazete: 4/8/2012-28374

müteselsilen sorumlu kılınmışlardır. Ancak, ilgili mevzuat uyarınca bu kişilerin Hal Kayıt Sistemine kaydolma yükümlülükleri bulunmamaktadır.

5957 sayılı Kanun ile getirilen bu hükümler ile, hem toptancı hali içinde, hem de toptancı hali dışında sebze ve meyve ticaretiyle iştigal eden tüm aktörler kayıt altına alınmıştır.

Bildirim Modeli

5957 sayılı Kanun uyarınca; bildirimde bulunulmak kaydıyla;

- Sınaî üretimde kullanılmak üzere satın alınan,
- İhraç edilmek üzere satın alınan,
- İlgili mevzuatı çerçevesinde ithal edilen,
- Üretici örgütlerince toptancı hali dışında satılan,
- İyi tarım uygulamaları kapsamında sertifikalandırılan ve
- Fatura veya müstahsil makbuzu ile üreticilerden satın alınan mallar ile
- 1/12/2004 tarihli ve 5262 sayılı Organik Tarım Kanunu kapsamında organik tarım faaliyetleri esaslarına uygun olarak üretilen ham, yarı mamul veya mamul haldeki sertifikalı ürünlerin

toptan alım ve/veya satım işlemleri toptancı hali dışında da yapılabilmektedir.

Bildirim işlemi ve bu işlemin yapılma şekli Sebze ve Meyve Ticareti ve Toptancı Halleri Hakkında Yönetmelikte açıklanmıştır. Buna göre bildirim, bildirim miktarı¹⁵ veya üzerindeki malların üretildiği yerden veya girdiği gümrük kapısının bulunduğu yerden her ne sebeple olursa olsun sevkinden önce bildirimciler tarafından Hal Kayıt Sistemine yapılan beyan işlemidir.

Bildirim işleminin amacı;

- Ticarete serbestliğin getirilmesi ve alternatif pazarlama kanallarının oluşması,
- Ülkemizde üretilerek ticarete konu olan ve ithal edilen malların kayıt altına alınması,
- Üretici ve ülke düzeyinde üretim planlamasının yapılabilmesi,
- Tüketicilerin bilgi sahibi olması ve piyasayı denetleyebilmeleri,
- Malların izlenebilirliğinin sağlanmasıdır¹⁶.

Bu işlem;

- İthal edilen mallar için malın girdiği gümrük kapısının bulunduğu yerdeki, diğer mallar için ise malın üretildiği yerdeki toptancı haline doğrudan başvurularak,
- Sistem internet sayfası üzerinden çevrimiçi ve
- Çağrı merkezi üzerinden telefonla

---

¹⁵Adet ile yapılan satışlarda 150 adet, bağ ile yapılan satışlarda 50 bağ, kilogram ile yapılan satışlarda 100 kilogram.

¹⁶ Coşkunçelebi, Dursun (2012). Yeni Hal Kanunu ve İlgili Yönetmeliklere Göre Bildirim İşlemi. *Beklenen Mahalli İdareler Dergisi*, 22 (219), 67-76

olmak üzere üç şekilde gerçekleştirilebilmektedir.

Ancak her halükarda beyan edilen bu bilgiler Hal Kayıt Sistemine işlenmektedir. Böylece ister hal içinde ister hal dışında olsun, sebze ve meyve ticaretine yönelik tüm işlemler Hal Kayıt Sistemi üzerinden kayıt altına alınmaktadır. Böylece, Türkiye'deki sebze ve meyve ticaretinin izlenebilmesi ve sektördeki geçmişten bu yana çözüme kavuşturulamamış olan yüksek kayıt dışılığın azaltılması hedeflenmiştir. Nitekim, konunun önemine binaen Hal Kayıt Sistemi projesi, 2011-2013 Kayıt Dışı Ekonomiyle Mücadele Stratejisi Eylem Planında da yer almıştır¹⁷.

Hal Kayıt Sisteminden Beklenen Faydalar

Hal Kayıt Sistemi'nin en temel faydası, sebze ve meyve ticaretinin kayıt altına alınmasıdır. Yukarıda da belirtildiği üzere, sektördeki sorunların başında yüksek kayıt dışılık gelmektedir. Bu husus; vergi kaybı, üreticinin mal bedelini alamaması ile kalitesiz ve sağlıksız üretim gibi birçok yeni sorunu da beraberinde getirmektedir.

Sebze ve meyve ticareti yapanların kayıt altına alınması ve bu kişilerin yaptıkları işlemlerin tarladan çıktığı andan sofralarımıza ulaşmaya dek izlenmesi, sektörü her aşamada denetlenebilir bir hale getirmiştir. Toptancı hali içinde ve dışında kimlerin sebze ve meyve ticareti yaptığı, hangi malları alıp sattığı, bu malların miktar ve fiyatları ile alım satım işlemlerinin ne zaman gerçekleştiği gibi bilgiler Sistemde yer almaktadır. İşlemlerin kayıt altına alınması, bu kişilerin ödemeleri gereken hal rüsumlarının¹⁸ tam olarak tahsil edilmesine imkân vermektedir.

Öte yandan, kayıtlı ticaretin bir diğer faydası, tüketicilerin sebze ve meyvelerin üretim bilgilerine erişmelerine olanak sağlamasıdır. Tüketiciler, ürün künyesindeki künye numarasını Sisteme girerek sorgulama yaptıklarında, söz konusu sebze veya meyvenin üretildiği yer ve üreticisi gibi bilgiler ile geleneksel, iyi tarım veya organik tarım uygulamaları kapsamında mı üretildiği gibi bilgilere ulaşabilmektedir.

Sistemin üreticiler açısından faydası ise, mallarını satacakları tacirlerin irtibat bilgileri ile sebze ve meyvelerin fiyatlarına Sistem üzerinden ulaşılabilmesidir. Hatta üreticiler, bu kişilerin gerçekten sektörde faaliyet gösterip göstermediklerini sorgulayarak mallarını satmadan önce bir ön kontrol de yapabileceklerdir. Yine, hangi ürünün nerede hangi fiyattan satıldığı bilgisi ile ürünlerini daha karlı piyasalara yönlendirebileceklerdir.

Sistem, Bakanlığımızın sağlıklı sebze ve meyve ticareti politikası üretebilmesi açısından da önemli bir kaynak niteliği taşımaktadır. Sektördeki ticari büyüklüklere hızlı ve doğru bir biçimde erişim sağlanması, Sistemin getirdiği en önemli kazanımlardan bir tanesidir.

¹⁷ Resmi Gazete: 21/12/2011-28149. Proje, Eylem Planının "Amaç:2 Denetim Kapasitesinin Güçlendirilmesi" kısmında 30 no.lu eylem olarak yer almaktadır.

¹⁸ Malları satın alanlarca toptan satış bedeli üzerinden ödenen meblağ. Toptancı hali içinde yapılabilecek işlemler için %1, toptancı hali dışında yapılan işlemler için %2 oranında tahsil edilmektedir. Tahsil edilen rüsumlar, Sistem tarafından ilgili belediyelerin veya işletmecilerin hesaplarına otomatik olarak aktarılmaktadır. Hal rüsumu alınmayacak işlemler için bkz. Kanun md. 8/1.

Sonuç

Hal Kayıt Sistemi, üretilen veya ithal edilen sebze ve meyvelerin perakende satış noktalarına ulaşınca kadarki tüm ticari aşamalarını izlemektedir. Tüm sektörü kapsayan bu bütüncül yapısı ile Hal Kayıt Sistemi, Avrupa’da ilk kez uygulanan bir model özelliği taşımaktadır. Sistemin temel amacı; sektördeki işlemlerin ve meslek mensuplarının kayıt altına alınması, sebze ve meyve ticaretinin merkezi olarak takip edilebilmesi ve sektöre yönelik sağlıklı veriler elde edilebilmesidir.

2012 yılında kullanıma açılan Sistem, bildirimciler tarafından yapılan bildirimler üzerinden işlemektedir. Bu sayede, gerek sektörde faaliyet gösteren gerçek ve tüzel kişiler, gerekse de ticarete konu sebze ve meyvelere ilişkin bilgiler Sisteme kaydedilmektedir. Ayrıca, toptancı hallerine, pazar yerlerine, hal hakem heyetlerine, üretici örgütlerine ve sektörle ilgili diğer verilere de Sistemden erişilebilmektedir.

Sektöre ilişkin merkezi bir veri tabanı niteliğindeki Hal Kayıt Sistemi, bu özelliği ile Türkiye’nin tarım ürünleri ticaretinin geliştirilmesi ve bu alanda politikalar üretilmesinde önemli bir rol oynayacaktır.

Kaynakça

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Bitkisel Üretim İstatistikleri Haber Bülteni 2013, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=13656> (Erişim: 4/3/2014).

“Sebze ve Meyve Ticaretinde Kayıt Dışı ile Mücadele” <http://icticaret.gtb.gov.tr/haberler/sebze-meyve-ticaretinde-kayit-disi-ile-mucadele> (Erişim: 4/3/2014).

Coşkunçelebi, Dursun (2012). Yeni Hal Kanunu ve İlgili Yönetmeliklere Göre Bildirim İşlemi. *Beklenen Mahalli İdareler Dergisi*, 22 (219), 67-76.

2011-2013 Kayıt Dışı Ekonomiyle Mücadele Stratejisi Eylem Planı Resmi Gazete: 21/12/2011-28149.

Türk Kooperatifçiliği Çağ Atlıyor: Kooperatif Bilgi Sistemi Projesi (KÖOP-BİS)

Mustafa Ceyhan TURNA
Gümrük ve Ticaret Uzman Yardımcısı

Geleceğin bilgisayarlarının 1,5 tondan hafif olması mümkün yorumunu yapan ünlü teknoloji dergisi Populer Mechanics¹⁹ ve 1977 yılında verdiği bir röportajda “İnsanların evlerine bilgisayar almaları için bir neden göremiyorum” diyen Digital Equipment Corporation kurucusu ve Yönetim Kurulu Başkanı Kenneth Olsen²⁰ söylediklerinin bugün yüzümüzde kocaman bir tebessüm oluşturabileceğini sanırım hiç düşünmemişlerdir.

Bilgisayarla tanışmamız üzerinden sadece otuz yıl geçmesine rağmen bugün geldiğimiz noktayı bir kez daha anlatmaya gerek olmadığı aşikârdır. Teknoloji hayatımızın her alanına bu kadar girmişken kamu hizmetleri ve teşkilatlanması da buna paralel olarak yeni aksiyonlar alma ihtiyacı duymuştur. Bir kurumun başarısı, üstlendiği işlevi yerine getirirken planladığı amaç ve hedeflerine ulaşmasına bağlı ise, hizmete hızlı ve kolay erişim, minimum prosedür, anlamlı istatistikler ve bu istatistiklerden yola çıkarak oluşturulacak politikalar söz konusu hedeflere varılmasında ayrı bir önem taşımaktadır.

Aslında sadece teknolojinin gelişimine değil, 80’li yıllardan itibaren önemli reformlar yaşamış kamuda hizmet kalitesi anlayışının da sert değişimine tanık oluyoruz. Özel sektörün temelini oluşturan “müşteri memnuniyeti” kavramını “vatandaş odaklı hizmet” olarak yorumlayan kamu kurumları, bunun bir söylem olarak kalmamasının ancak hizmet sunulan kesimlerin beklentilerinin tam anlamıyla karşılanması ile mümkün olabileceğinin farkına varmışlardır.

Türkiye’de şubat ayı güncel verilerine göre 79,486 kooperatif, 568 birlik ve kayıtlı 7.845.509 ortak bulunmaktadır.²¹ Veriler sayısal olarak önemli bir büyüklüğü ifade ediyor ise de, kooperatiflerin bizim için anlamı bu büyüklükten kat ve kat daha fazladır. OECD’nin her fırsatta vurguladığı ve hem Türkiye’nin hem de tüm dünyanın kronik sorunu haline gelmiş gelir dağılımdaki eşitsizlik karşısında anlamlı bir çözüm olarak karşımıza çıkan

¹⁹ Populer Mechanics, Brains That Click, Mayıs 1949 (Erişim 16/03/2014 Adres: <http://www.popularmechanics.com/technology/engineering/news/inside-the-future-how-popmech-predicted-the-next-110-years-14831802>).

²⁰ Kenneth Olsen, 1977 (Erişim 10/02/2014 Adres: http://en.wikipedia.org/wiki/Ken_Olsen)

²¹ Türkiye Kooperatif İstatistikleri Bülteni(10/02/2014), Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü (Erişim: 25/03/2014 Adres: <http://koop.gtb.gov.tr/duyurular/subat-ayi-kooperatif-istatistikleri-bulteni-yayinlanmistir>).

kooperatifler, bu ve benzeri pek çok soruna getirdiği farklı yaklaşımlar ve başarılı modelleriyle bize ilham vermeye devam etmektedir. Ayrıca Forbes “Dünyanın en büyük 500 şirketi” listesinde kendine yer bulan birçok kooperatif, bu yapının aynı zamanda ne kadar ciddi bir işletme modeli olduğunun da göstergesidir.²²

Zamanın artık daha hızlı ilerlemesi ve eskisinden çok daha değerli hale gelmesiyle, kooperatif işlemlerini tamamen elektronik ortama taşıyacak olan ve planlama sürecinde tüm beşeri sermayenin kullanıldığı Kooperatif Bilgi Sistemi Projesi (KOOP-BİS) Türk Kooperatifçiliği için bir dönüm noktası olarak kabul edilebilir. “Türkiye Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planı (TÜKOSEP)” çerçevesinde öncelikli hedefler arasında yer alan bu proje, kooperatif işlemlerindeki süreci yenilik ve yaratıcılık yönünde değiştirmesi, taraflara kazandırdığı önemli zaman ve maliyet faydası yanında Bakanlığımızın kooperatifçilikle ilgili olarak belirlediği uzun dönem politikamızda hayati önem arz eden sektörel bir veri bankasını ve kooperatiflerde denetim verimliliğini büyük ölçüde artıracak elektronik bilgi sistemini de beraberinde getirmeyi planlamaktadır.²³

640 sayılı KHK²⁴ ile kurulan ve ülkemizde kooperatifçilik politikalarının belirlenmesinde görevli tek Genel Müdürlük olan Kooperatifçilik Genel Müdürlüğünce ayrı bir değer atfedilen KOOP-BİS'in gerçekleştirilmesi amacıyla Kamu İhale Mevzuatı çerçevesinde açık usulle 3 Eylül 2012 tarihinde ihale yapılmış, 17 Ekim 2012 tarihinde ise ihaleyi kazanan firma ile sözleşme imzalanmıştır. Bu kapsamda yürütülen yazım çalışmalarının tamamlanmasıyla uygulamaya konulacak olan proje, gerek kamu kurumlarına gerek kooperatiflere gerekse ortaklara birçok açıdan fayda sağlayacaktır. Bunlara kısa da olsa değinmek, projenin önem ve değerinin gösterilmesi açısından uygun olacaktır.

KOOP-BİS'in kamu kurumlarına sağlayacağı bazı faydalar:

- Kooperatiflerin kuruluş, ana sözleşme değişikliği, genel kurul, tasfiye ve terkin işlemleri gibi başvurular elektronik ortamda yapılarak iş süreçleri hızlandırılacak ve takibi kolaylaştırılacaktır.
- Kooperatiflerle ilgili birçok veri bu sistem üzerinden üretilip izlenebilecektir.
- Bilgi sistemindeki veriler çerçevesinde kooperatiflerin merkezden denetimi sağlanabilecektir.
- Kooperatiflerle ilgili politikaların belirlenmesinde bu verilerden yararlanılabilecektir.
- Kooperatiflere yönelik duyuru ve anket çalışmaları sistem üzerinden gerçekleştirilebilecektir.
- Kooperatiflere ilişkin mevzuat, görüş kooperatifçiliğe yönelik diğer dokümanlar buradan yayınlanarak “Kooperatif Bilgi Bankası” oluşturulacaktır.

²² Forbes, Dünyanın En Büyük 500 Şirketi, 2013 (Erişim: 22/03/2014 Adres: <http://www.forbes.com/>)

²³ TÜKOSEP 17/10/2012 tarih ve 28444 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

²⁴ 08/06/2011 tarih ve 27958 sayılı Mükerrer Resmi Gazetede de yayımlanarak yürürlüğe giren 640 sayılı Gümrük ve Ticaret Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 13. maddesinde Kooperatifçilik Genel Müdürlüğünün görev ve yetkileri tanımlanmıştır.

- Ortakların hukuki statüsü (faal, ortaklıktan ayrılmış, çıkarılmış, kesinleşmiş, vefat, devir gibi) izlenebilecektir.
- Kooperatiflerin ortak sayıları, personel sayıları, gayrimenkulleri, araç ve makine parkları, işletme ve iştirakleri, kullandıkları krediler, ciroları, bilanço büyüklükleri, kefalet verdikleri krediler, tarımsal ürün alan kooperatiflerin ürün alım, stok, ihracat ve ithalat miktarları, ortaklarına dağıttığı ayni ve nakdi kredi miktarları veri tabanına işlenerek sektör büyüklükleri tespit edilebilecektir.
- Kooperatiflerin ekonomik faaliyetleri veriler çerçevesinde takip edilebilecektir.
- Bakanlığımızdan bilgi isteyen kurum ve kuruluşlara daha hızlı ve detaylı bilgi sunulabilecektir.
- Maliye Bakanlığı'nın vergi tahsilatı, Sosyal Güvenlik Kurumu'nun prim tahsilatı, mali suçların ve kara para aklama işlemlerinin takibi kolaylaştırılacaktır.

Kooperatifler ve ortaklarına sağlayacağı faydalardan bir kaçı:

- Kooperatiflerin Bakanlığımıza yapacakları kuruluş, ana sözleşme değişikliği ve genel kurul, tasfiye ve terkin işlemleri gibi bazı başvuruların elektronik ortamda yapılmasıyla işlemler hızlandırılacak ve yerinden yapılması sonucu tasarruf sağlanacaktır.
- Her kooperatifin internet sayfası olacak, isteyen ortaklar kooperatifinin iş ve işlemlerini buradan izleyebilecektir.
- Kooperatiflerin genel kurula sunacakları ortaklar listesi elektronik ortamda sistem üzerinden hazırlanabilecektir.
- Genel kurul öncesi kooperatifler, bilanço, gelir-gider tablosu, yönetim ve denetim kurulu raporları ile tahmini bütçe gibi belgelerini elektronik ortamda ortaklarına sunabilecektir.
- Ortaklar, kendi kooperatiflerine kimlerin ortak olduğunu izleyebilecek ve iletişim bilgileri aracılığıyla temasa geçebileceklerdir.
- Bakanlığımızın yayınlayacağı kooperatifçiliğe ilişkin tüm dokümanlara kooperatif ve ortaklarca sistem üzerinden ulaşabileceklerdir.
- Diğer Kamu Kurum ve Kuruluşlarıyla yapılacak entegrasyonlar ile kooperatiflerin işlemleri kolaylaştırılacaktır.

KOOP-BİS'in etkili ve verimli çalışabilmesi; birçok kurum ve kuruluşa ait sistemlerle etkileşim içerisinde olmasına bağlıdır.

Teknolojik gelişmeler ve kooperatifçilik sektörünün ihtiyaçları dikkate alındığında, kooperatiflere ilişkin mevcut sistemin ihtiyaçları tam anlamıyla karşılamadığının görülmesi üzerine hayal edilmeye başlanan bu projenin, uzun yıllar süren çalışmalar neticesinde bu yıl hayata geçirilmesi planlanmaktadır. Projenin hazırlık aşamasında Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü, gerek kooperatifçilik sektörünün ihtiyaçlarını gerekse diğer kamu kuruluşlarının taleplerini de dikkate alarak özenli bir çalışma usulü izlemiştir. Bu çerçevede, “Türkiye Kooperatifçilik Stratejisi”nde tespit edilenler başta olmak üzere, kooperatifçilik sektöründe yaşanan birçok sorunu daha doğmadan engellemeyi amaçlayan sistem sayesinde Türk kooperatifçiliği teknolojinin getirdiği yenilikleri tam anlamıyla kullanabilecek ve bir anlamda çağ atlayacaktır.

Kaynakça

Forbes, Dünyanın En Büyük 500 Şirketi, 2013 (Erişim: 22/03/2014 Adres: <http://www.forbes.com/>)

Kenneth Olsen, 1977 (Erişim 10-02-2014 Adres: http://en.wikipedia.org/wiki/Ken_Olsen)

Popular Mechanics, Brains That Click, Mayıs 1949 (Erişim 16/03/2014 Adres: <http://www.popularmechanics.com/technology/engineering/news/inside-the-future-how-popmech-predicted-the-next-110-years-14831802>)

Türkiye Kooperatif İstatistikleri Bülteni (10/02/2014), Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü (Erişim: 25/03/2014 Adres: <http://koop.gtb.gov.tr/duyurular/subat-ayi-kooperatif-istatistikleri-bulteni-yayinlanmistir>).

Türkiye Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planı (TÜKOSEP), Resmi Gazete: 17/10/2012-28444.

640 sayılı Gümrük ve Ticaret Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. Resmi Gazete: 08/06/2011-27958 (Mükerrer).

Aktarma İşlemlerinde Yeni Dönem

Bariş DEMİREL
Gümrük ve Ticaret Uzmanı

Türkiye konum itibariyle, özellikle doğu batı yönündeki uluslararası eşya trafiği için bölgesel aktarma ve lojistik merkezi olabilme potansiyeline sahiptir. Son yıllarda limanlarda elleçlenen transit yüklerdeki artış da bu görüşü desteklemektedir. Gerek Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı'nın ulusal ulaştırma stratejisinde, gerek Onuncu Kalkınma Planında ülkemizin mevcut liman alt yapısı ile bölgedeki aktarma yükü elleçleyebilmesinin güç olacağı değerlendirilmekte ve Türkiye'nin ana gemilere ve aktarma yüklere hizmet verebilecek ana limanlara ihtiyacı olduğu ortaya konmaktadır.

Türkiye'nin 2023 hedefleri arasında, Türkiye'nin dünyanın en büyük 10 limanından birine sahip olması, her bölgede en az bir adet ana aktarma limanı kurulması, doğusu ile batısı, kuzeyi ile güneyi arasında; limanları, serbest bölgeleri, lojistik merkezleri ve tüm ulaşım sistemleri ile Türkiye'nin dünyanın önde gelen bir lojistik üssü olması, uluslararası hava kargo taşımalarında İstanbul'un uluslararası bir aktarma ve bakım-onarım merkezi olması ve 2018 yılına kadar Dünya Bankası Lojistik Performans Endeksi'nde ilk 15 ülke arasına girilmesi hedeflenmektedir.

Bu kapsamda, aktarma işlemleri limanlarda gerçekleştirilen önemli bir elleçleme faaliyeti olup, limanların sadece yerel ihtiyaçları karşılamak dışında bulunduğu bölgenin aktarma ve lojistik üssü halinde gelmesine katkı sağlamak ve hem ekonomi için katma değer hem de istihdam imkanları yaratmaktadır.

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nca yapılan son düzenleme aktarma işlemlerine önemli kolaylıklar getirmiştir.

Aktarma nedir?

Gümrük mevzuatında iki farklı aktarma işlemi bulunmaktadır. Bunlardan ilki, gümrük beyannamesinde yer alan 55 no.lu "Aktarma" kutusudur. Bu kapsamda aktarma, kaza veya başka bir nedenle eşyanın başka bir araca yüklenmesi durumunda transit beyannamesinin üzerinde yeni yüklenen aracın kimlik bilgisinin taşıyıcı tarafından belirtilmesi ve yetkili gümrük idaresi tarafından da yeni plaka bilgisi ile araca takılan yeni mührün onaylanmasına ilişkindir.

Diğer bir aktarma ise, uygulamada aktarma olarak ifade edilen ancak mer'î mevzuatta aktarma yerine transit rejimi kapsamında düzenlenmiş olan işlemdir. Bu kapsamdaki aktarma ise, yurtdışından ülkemizdeki bir deniz veya havalimanına gelen ve geçici depolama yerine alınarak veya alınmaksızın başka bir deniz veya hava taşıtına aktarılan serbest dolaşımda olmayan eşyanın yurtdışı edilmesi veya başka bir Türk deniz veya hava limanına sevkini ifade etmektedir.

Mülga 1615 sayılı Gümrük Kanunu'nda "Aktarma", transit rejiminden ayrı olarak bir rejim olarak düzenlenmiş iken, mer'î gümrük mevzuatında aktarma ayrı bir rejim olarak düzenlenmemiş olup, transit rejimi hükümlerine tabidir.

Eski uygulama

Aktarma işlemleri 2012 yılının başına kadar, yani NCTS uygulamasının hayata geçmesinden önce, özet beyan modülünde yer alan "Transit" türü özet beyan ile gerçekleştirilmiş iken; NCTS uygulamasının başlaması ile birlikte özet beyan üzerinden gerçekleştirilen transit işlemleri kaldırılmış, aktarma dahil tüm transit işlemleri (bazı istisnai durumlarda Detaylı Beyan üzerinden gerçekleştirilenler hariç) NCTS üzerinden gerçekleştirilmeye başlamıştır.

Ancak NCTS uygulamasının, Avrupa Komisyonu tarafından hareket ve varış idaresinin farklı olduğu transit işlemleri için tasarlanmış bir sistem olması sebebiyle aktarma işlemlerinde kullanılması, aktarmaya konu eşyanın aynı gümrük idaresinde hem hareket hem varış idaresi olarak iki kere kabul ve iki kere muayene işlemi yapılmasına sebep olmuştur.

Yeni uygulama

Aktarma işlemleri halihazırda transit beyannamesi ile gerçekleştirilmekte iken, bu işlemlerin bir bölümü 2013/54 sayılı Genelge ile yeniden düzenlenmiştir. Buna göre 04/03/2014 tarihinden itibaren, yurtdışından bir deniz veya havalimanına gelen ve geçici depolama yerine alınarak veya alınmaksızın başka bir deniz veya hava taşıtına aktarılacak serbest dolaşımda olmayan eşyanın yurtdışı edilmesinde transit beyannamesi kullanılmayacak olup; 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun 165/A, 165/C maddeleri ile Gümrük Yönetmeliği'nin 435'inci maddesi gereğince çıkış özet beyan ile işlem yapılacaktır. Söz konusu çıkış özet beyan, Kanunun 46'ncı maddesinde belirtilen süreler içerisinde verilecek, giriş özet beyan kayıtları ile ilişkilendirilecek ve Türkiye Gümrük Bölgesi'ni terk edecek taşıta ilişkin çıkış bildiriminde belirtilecektir.

Söz konusu Genelge sadece yurtdışından gelip yurtdışına giden eşya hareketine ilişkin yeni düzenleme getirmiş olup ülkemiz deniz ve havalimanları arasındaki eşya nakline ilişkin işlemler transit beyannamesi ile yapılmaya devam etmektedir. Diğer bir ifade ile, yurtdışından ülkemize bir deniz veya havalimanına gelen ve geçici depolama yerine alınarak veya alınmaksızın başka bir deniz veya hava taşıtına aktarılan serbest dolaşımda

olmayan eşyanın Türkiye'deki başka bir deniz veya havalimanına sevki ile, ihracat işlemleri tamamlanmış serbest dolaşımdaki eşyanın Türkiye'deki limanlar arasındaki sevki işlemleri transit beyannamesi ile yapılmaya devam edecektir.

Antrepodan sevkler

Anılan Genelge uyarınca yapılan işlemler, eşyanın antrepoya alındığı durumları kapsamamaktadır. Bu kapsamda, antrepo beyannamesi ile antrepoya alınan serbest dolaşımda olmayan eşyanın daha sonra aynı gümrük idaresinden yurtdışı edilmek istenilmesi veya Türkiye Gümrük Bölgesi'nde bir Türk deniz veya havalimanı dahil başka bir gümrük idaresine sevk edilmesi halinde, işlemler transit beyannamesi veya TIR karnesi ile transit rejimi kapsamında gerçekleştirilmeye devam edecektir.

Aprondan yapılan aktarmalar

Aktarma işlemlerine ilişkin 2013/54 sayılı Genelge 'ye göre; havayolu ile gelen eşyanın, geçici depolama yerine alınmaksızın başka bir hava taşıtına aktarılmasına ilişkin işlemler varış bildirimının onaylanmasından itibaren 24 saat içerisinde tamamlanacak olup bu süre içerisinde işlemleri tamamlanmayan eşya geçici depolama yerine alınacaktır.

Bu kapsamda, kısa süre içerisinde havayolu ile gelen eşyanın diğer uçağa aktarılması durumunda, işlemlerin geçici depolama yerine alınmaksızın yapılabilmesi mümkündür. Ancak bu sürenin 24 saati aştığı veya aşmasının öngörüldüğü hallerde, eşyanın öncelikle geçici depolama yerine alınması gerekmektedir.

Mahrece iade işlemleri

Mahrece iade, bir eşyanın geldiği yere (çıkış ülkesine/ticaretin yapıldığı ülkeye) geri gönderilmesini ifade etmektedir.

Yurtdışından ülkemize gelen serbest dolaşımda olmayan eşyanın başka bir deniz veya hava taşıtına aktarılarak mahrece iade edilmesi halinde işlemler, 2013/54 sayılı Genelge kapsamında değil, 2 seri no.lu Gümrük Genel Tebliği (Mahrece İade) kapsamında gerçekleştirilir.

Anılan Tebliğ hükümlerine göre, gümrüğe sunulmuş ve henüz bir rejim beyanında bulunulmamış eşyanın, herhangi bir nedenle 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun 46'ncı maddesinde belirtilen süreler veya verilen ek sürelerin bitiminden önce, ithalatçı firma veya eşyayı Türkiye Gümrük Bölgesi'ne getiren kişi veya yerine göre eşyanın gelişinden sonra taşımasını üstlenen kişi tarafından geri gönderilmek istenilmesi halinde, özet beyana uygun olduğunun anlaşılması koşuluyla, eşyanın mülkiyetinin devrini kanıtlayan belge ibraz eden ithalatçı, ihracatçı ya da taşıyıcı adına gümrük müdürlüğüne tescil edilecek transit beyannamesi veya TIR karnesi kapsamında gerekli işlemler tamamlanmak suretiyle geri gönderilir.

Gümrük müdürlüğünce giriş beyannamesi tescil edilmiş eşyanın 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun 46'ncı maddesinde belirtilen süreler veya verilen ek sürelerin bitiminden önce, beyan sahibinin talebi üzerine ve eşyanın yanlışlıkla beyanname konusu gümrük rejimine tabi tutulmasına veya beyan edildiği rejime tabi tutulmasının özel nedenlerle artık mümkün olmadığına ilişkin kanıtlayıcı belgeleri ibraz etmesi halinde, giriş beyannamesi iptal edilerek transit beyannamesi düzenlenir. Eşyanın beyana uygun olduğunun anlaşılması koşuluyla, eşya beyannamesinin tescil edildiği gümrükten geri gönderilir.

Antrepo rejimi hükümlerine göre beyannamesi tescil edilmiş ve antrepoya alınmış eşyanın herhangi bir nedenle beyan sahibi tarafından geri gönderilmek istenilmesi halinde, eşyanın muayenesi yapılarak beyana uygun olduğunun anlaşılması koşuluyla gümrük müdürlüğünce tescil edilecek transit beyannamesi veya TIR karnesi kapsamında gerekli işlemler tamamlanmak suretiyle Gümrük Kanunu'nun 70'inci maddesi'nin 2'nci bendi uyarınca 30 günlük süre içerisinde geri gönderilir.

AB'de uygulama

Aktarma işlemlerine ilişkin AB mevzuatı incelendiğinde, aktarma işlemlerinin transit rejimi kapsamında yer almadığı, yeniden ihracat olarak değerlendirildiği, 2454/93 sayılı Komisyon Tüzüğü'nün (Topluluk Gümrük Yönetmeliği) "yeniden ihracat" başlıklı 841a Maddesi'nde, yeniden ihracat işlemlerinin çıkış özet beyan ile yapılacağı, 842a Maddesi'nde ise 14 güne kadar geçici depolama yerinden aktarması yapılan eşya için çıkış özet beyanın zorunlu olmadığı ifade edilmektedir. Bu hükümlerden, aynı liman veya havalimanında aktarması yapılacak eşyanın limanda 14 günden fazla kaldığı takdirde, çıkış özet beyan düzenlenmek suretiyle gönderileceği, 14 günden az kalırsa şayet çıkış özet beyan düzenlenmesinin dahi zorunlu olmadığı anlaşılmaktadır.

Sonuç

2013/54 sayılı Genelge ile aktarma işlemlerine getirilen yeni uygulama, geçmişi 1615 sayılı mülga Gümrük Kanunu'na kadar dayanan, aynı gümrük idaresinde gerçekleştirilen ve transit işleminin amacına ve doğasına uymayan eşya hareketinin, AB mevzuatı ile de uyumlu olarak çıkış özet beyan ile yapılması imkanını getirmiştir.

Bu suretle, ülkemiz deniz ve havalimanlarında gerçekleştirilen aktarma işlemlerinde önemli kolaylık getirilmiş olup; bu işlemlerin daha hızlı, etkin ve daha az bürokrasi ile yapılabilmesi sağlanmıştır.

Bir E-Devlet Projesi Olarak Merkezi Sicil Kayıt Sistemi (MERSİS)

İnsanlık tarihinin başlangıcından itibaren günümüze kadar pek çok alanda değişimin yaşandığı görülmektedir. Değişimin yaşandığı temel alanlardan birisi de toplumların kendi yapılarıdır. Toplumların bu değişken hali sonucunda tarım, sanayi ve içinde bulunduğumuz bilgi toplumu olmak üzere üç farklı dönemin ortaya çıktığı ifade edilebilmektedir.

İçerisinde bulunduğumuz toplumsal döneme bizleri taşıyan, giderek önem kazanan ve günümüzün en değerli kaynağı haline gelen bilgi, tarım ve sanayi toplumunda da kendisine yer bulmuş, geçirilen her dönem içerisinde farklı önem dereceleri ile değerlendirilmiştir. Ancak bilgi toplumunda bilgisayar ve internet teknolojileri yoluyla bilginin üretim, paylaşım ve dolaşım hızı önceki dönemlere göre dikkate değer bir şekilde artmıştır (Erkul, 2004). Ortaya çıkan yeni teknolojiler değişimi beraberinde getirmiş, her alanda olduğu gibi örgütlerin de yapısını, işleyişini, performans ve değişimini etkileyen temel faktör olmuştur. Bunun doğal sonucu olarak gerek özel sektör ve gerekse kamu sektörü çağa ayak uydurmak açısından bilgi ve bilgi teknolojilerinden etkilenmiştir (Akt.: Akdoğan, 2011).

Yukarıda da ifade edildiği gibi, bilginin önceki dönemlere kıyasla çok daha fazla önem kazanmaya başlamış olması, bilgi üretim ve dağıtımının kolaylaşması ile bilişim teknolojilerinin yaygınlaşması, insanların yaşam tarzlarında büyük yenilikler meydana getirmiştir. Bu yenilikler sonucunda pek çok alanda olduğu gibi kamu yönetim sistemlerinde de değişim ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Kamunun bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanması, değişen toplumla birlikte ortaya çıkan hizmet, performans, strateji ve modernleşme sorunlarına bu yolla çözüm bulması, elektronik devlet (e-devlet) kavramının ortaya çıkmasına, hizmetlerin elektronik ortamda üretilmesine ve sunulmasına neden olmuştur (İnce, 2001).

Kamu hizmetlerinin daha verimli üretimi ve sunumu amacıyla yenilik ve gelişmelerin gerisinde kalmak istemeyen ülkeler, çeşitli proje ve uygulamaları devreye alarak e-devlet dönüşüm sürecine ağırlık vermişlerdir. Ülkemizde ise bu çalışmalara 1990'lı yıllardan itibaren eylem planlarının hazırlanması, bazı çalışma gruplarının oluşturulması ve çeşitli projelerin gündeme getirilmesiyle başlanılmıştır. Ülkeler bazında bu dönüşümü değerlendirme noktasında uluslararası pek çok kurum ve kuruluş araştırmalarda bulunmuş, elde ettikleri bulguları raporlar halinde yayımlamışlardır. Bu faaliyetlerde

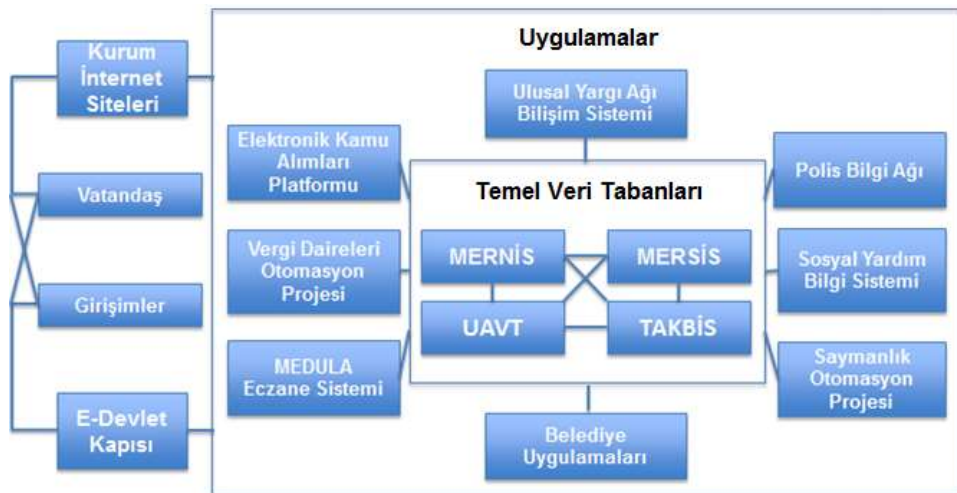
bulunanlardan biri de Birleşmiş Milletler (BM) olmuştur. BM tarafından 2005, 2008, 2010 ve 2012 yıllarında yayımlanan e-devlet raporlarında, ülkelerin sundukları e-devlet hizmetlerinin kapsamı değerlendirilmiş ve ortaya çıkan e-devlet hazırlık indeksine göre dünya ve ait oldukları bölge bazında ülkeler arası sıralamalar belirlenmiştir. Bu raporlar doğrultusunda ülkemizin e-devlet dönüşüm sürecinde dünyadaki sıralaması aşağıdaki gibi verilmiştir (BM 2005, 2008, 2010, 2012);

Tablo 1 Türkiye için BM e-devlet hazırlık indeksi 2005, 2008, 2010, 2012

Yıl	İndeks	Dünya Sıralaması	Dünya Ortalaması	Doğu Asya Bölge Ortalaması
2005	0.4960	60	0.4267	0.4384
2008	0.4834	76	0.4514	0.4857
2010	0.4780	69	0.4406	0.4732
2012	0.5281	80	0.4882	0.5547

İlerleyen çalışmalar doğrultusunda ülkemiz için, kamu tarafından sunulan hizmetlerin elektronik ortamda üretilmesi ve ilgililere ulaştırılması ile ülke çapında geliştirilen diğer uygulamaların bütünleşme sağlayarak veri alışverişinin yapılması amacıyla dört adet merkezi veri tabanı kurulması planlanmıştır. Bu kapsamda hayata geçirilen Merkezi Nüfus İdare Sistemi (MERNİS), Ulusal Adres Veri Tabanı (UAVT), Tapu ve Kadastro Bilgi Sistemi (TAKBİS) ile Gümrük ve Ticaret Bakanlığı İç Ticaret Genel Müdürlüğü bünyesindeki Merkezi Sicil Kayıt Sistemi (MERSİS) ülkemizdeki dört temel veri tabanını oluşturmaktadır. Kamu tarafından üretilip ilgililere sunulan ve altyapısı yukarıda sayılan temel veri tabanları üzerine kurulmuş elektronik hizmetlerin akış özeti aşağıdaki gibi gösterilebilmektedir (Kalkınma Bakanlığı, 2013);

Şekil 1 Kamu e-hizmet akış örneği

Görüldüğü gibi, MERSİS Projesi ülkemiz açısından e-devlet dönüşüm sürecinin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Bu Sistemle, gerçek ve tüzel kişilerle ilgili ticaret sicili kayıtları

ile tescil ve ilan edilmesi gereken içeriklerin düzenli olarak tek bir merkezde depolanması, bunlara yönelik işlemlerin elektronik ortamda belli standartlarda ve modern bir şekilde gerçekleştirilmesi, sunulması ve erişime açılması mümkün olmaktadır. Çağımızın en değerli kaynağının bilgi olduğu düşünüldüğünde MERSİS nezdinde tutulan bilgilerin, gerek Bakanlığımız, gerekse diğer kurum ve kuruluşlar açısından önemli bir veri kaynağı niteliğinde bulunduğu ifade edilebilmektedir.

Projenin Tarihi Gelişimi

Türkiye'nin bilgi toplumuna geçişinin hızlandırılması amacıyla yapılan çalışmalar sonucunda 2003 ile 2004 yıllarını kapsayan Kısa Dönem Eylem Planı hazırlanmıştır. Bu Planda; "tüzel kişilerin tek numara sisteminde birleştirilmesi" 44 üncü, "şirket sicil kayıt sisteminin oluşturulması" ise 68 inci eylem olarak yer almıştır. Devamında 2005 yılında uygulanmak üzere kabul edilen E-Dönüşüm Türkiye Projesi 2005 yılı Eylem Planı'nda 45 inci eylem olarak Merkezi Tüzel Kişilik Bilgi Sistemi'nin oluşturulmasına yer verilmiştir. Bunu takiben 2006 ile 2010 yılları arasını içeren Bilgi Toplumu Stratejisi ve ek'i Eylem Planı'nda ise "Çevrimiçi Şirket İşlemleri" 16 ncı ve "Merkezi Tüzel Kişilik Bilgi Sistemi" 56 ncı eylem olarak belirlenmiştir. Eylemlerde öngörülen işlemlerin gerçekleştirilmesine dair altyapının hazırlanması sonrasında Merkezi Tüzel Kişilik Bilgi Sistemi (MTK)'nin pilot uygulamasına 19.04.2010 tarihinden itibaren Mersin Ticaret Sicili Müdürlüğü'nde başlanılmıştır. Süreç içerisinde yapılan çalışmalarla Çevrimiçi Şirket İşlemleri ve MTK projelerinin etkileşimli yapıları göz önüne alınarak, bu projelerin birleştirilerek tek bir proje halinde yürütülmesinin uygun olacağına karar verilmiş ve bu doğrultuda iki projenin 08.10.2010 tarihi itibari ile Merkezi Sicil Kayıt Sistemi (MERSİS) adı altında birleştirilmesi sağlanmıştır.

Süreç içerisinde, rekabetçi ve dinamik bir anlayışla şirketlerin özellikle teknolojik gelişmelere uyum sağlaması noktasında önemli yenilikler getiren 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu 13.01.2011 tarihinde kabul edilmiş, 14.02.2011 tarih ve 27846 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Kanununun 24 üncü ve 26 ncı maddelerinde yer alan elektronik ticaret sicilinin ve merkezi bir veri tabanının oluşturulması ile 1525, 1526 ve 1527 nci maddelerinde yer alan elektronik imza ile işlemlerin gerçekleştirilmesi ve elektronik genel kurulun yapılabilmesi dikkat çekici yeniliklerden olmuştur.

Projenin Amacı ve Getirdikleri

MERSİS ile ticaret sicili işlemlerinin yenilik ve gelişmelere uygun olarak etkin ve verimli yapılmasını sağlanmaktadır. MERSİS uygulamasında, ticari alanda faaliyet gösteren gerçek ve tüzel kişilere bir anahtar numara verilmekte, yeni şirket kuruluşları elektronik ortamda yapılmakta ve sicil işlemleri elektronik ortama taşınmaktadır. Sistem üzerinden sözleşme değişikliği ve sermaye artırımı gibi değişiklik işlemleri de gerçekleştirilmektedir. Sistemin bu işleyişiyle birlikte temel amaçlar aşağıdaki gibi özetlenmektedir;

- Kamunun ihtiyaç duyduğu bilgilerin tek noktadan sağlanması,
- Kamu kurum ve kuruluşlarının tacirlere ilişkin bilgi ve belge ihtiyaçlarının karşılanması,
- Ticaret sicilinde Kanunun öngördüğü aleniyetin sağlanması ve güvenin oluşturulması,
- Sicil işlemlerinin elektronik ortamda, belli standartta ve modern bir şekilde yapılması,
- Şirket kuruluş ve işleyişlerinin basitleştirilmesi.

Hizmetlerin MERSİS üzerinden elektronik ortamda yürütülmesiyle; bilgi toplumuna uyumun sağlanması, kamu bilişim hizmetlerinin yaygınlaştırılması, ticaret sicili kayıtlarının merkezi bir veri tabanında birleştirilmesi, iş süreçlerinin standardizasyonu ve uygulama birliğinin sağlanması, bilgilere hızlı, kolay ve güvenli bir şekilde erişilmesi, anlık verilerle güncel analiz ve raporlamanın yapılabilmesi mümkün olmakta, Bakanlığımızın denetim etkisi artmakta, personel iş yükünün azalmasının yanı sıra kırtasiye, haberleşme, insan kaynağı ve benzeri giderlerden de büyük oranda tasarruf edilmesi sağlanmaktadır.

Projenin Kapsamı ve Mevcut Durum

MERSİS Projesi kapsamında ilk aşamada; ticaret siciline kayıt zorunluluğu bulunan sermaye şirketlerinin, kooperatiflerin, şahıs işletmelerinin, yabancı şirketlerin Türkiye şubeleri ile dernek ve vakıf işletmelerinin kayıtlarının elektronik ortamda tutulması hedeflenmiştir. Bu bağlamda Türkiye genelindeki toplam 238 adet ticaret sicili müdürlüğünde veri aktarım ve yaygınlaştırma çalışmaları tamamlanmış ve bu sicil müdürlüklerinde Sistem üzerinden hizmet verilmeye başlanmıştır.

Tablo 2 TSMLerdeki veri aktarım ve yaygınlaştırma durumu

Ticaret Sicili Müdürlüğü	Verileri Aktarılan	MERSİS Üzerinden İşlem Yapan
İl Merkezi	81	81
İlçe Merkezi	147	147
Toplam	238	238

Yukarıdaki tablodan da görüleceği üzere, ticaret sicili müdürlüklerimizin tamamı Sistem içerisine dahil edilmiş, sicillerde kayıtlı 2.995.000 işletmenin verileri elektronik ortama aktarılmıştır.

Devreye alınmasından 03.03.2014 tarihine kadar; 89.375 kuruluş, 50.109 ana sözleşme değişikliği, 1.958 tasfiye, 7.305 terkin ve 429 tür değişikliği işlemi MERSİS üzerinden gerçekleştirilmiştir. Anılan tarih dikkate alındığında toplam işlem sayısı ise 153.827'ye ulaşmıştır.

Şekil 2 MERSİS işlem sayıları

İlk aşaması tamamlanan MERSİS Projesinin ikinci aşamasında ise; esnaf, serbest meslek erbabı, meslek kuruluşları (sendikalar, odalar, birlikler ve bunların üst kuruluşları), kamu kurum ve kuruluşları ile diğer gerçek ve tüzel kişileri (apartman yöneticiliği gibi) kapsayacak şekilde ülke düzeyindeki tüm ekonomik birimlerin Sisteme dahil edilmesi gerçekleştirilecektir. Buna göre; getirileri, sağladığı altyapı, oluşturduğu veri tabanı, yaygın kullanım alanı ve geniş paydaş listesiyle ülkemizin en önemli e-devlet projelerinden biri olan MERSİS'in hizmet ettiği ve etkileşim içinde bulunduğu birim sayısı daha da artacaktır. Böylece çağımızın gerektirdiği anlayış doğrultusunda, her alanda, ihtiyaç duyulan hizmetin kaliteli üretimi ve sunumu mümkün olacak, ilgililerin doğru ve güvenilir bilgiye hızlı ve kolay erişimi ile bu bilgilerle anlık analizlerin ve değerlendirmelerin yapılması, bunların planlamalar ve politika üretiminde kullanılması sağlanacaktır.

Kaynakça

- Akdoğan, H. (2011). *Vatandaşların Farkındalığı Açısından E-Devlet Uygulamaları: Isparta Örneği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Birleşmiş Milletler-United Nations. (2005). *Global E-Government Readiness Report 2005, From E-Government to E-Inclusion*. New York: United Nations.
- Birleşmiş Milletler-United Nations. (2008). *E-Government Survey 2008, From E-Government to Connected Governance*. New York: United Nations.
- Birleşmiş Milletler-United Nations. (2010). *E-Government Survey 2010, Leveraging E-Government at a Time of Financial and Economic Crisis*. New York: United Nations.
- Birleşmiş Milletler-United Nations. (2012). *United Nations, E-Government Survey 2012, E-Government for the People*. New York: United Nations.
- Erkul, R. E. (2004). Dünya'da Kamu Yönetimindeki Dönüşüm ve Türkiye'de Kamu Yönetimi Öğretimine Yansımaları. II. *Kamu Yönetimi Forumu*. 7-8 Ekim, Beytepe, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- İnce, N. M. (2001). *Elektronik Devlet: Kamu Hizmetlerinin Sunulmasında Yeni İmkanlar*. Ankara: DPT Yayını.
- Kalkınma Bakanlığı. (2013). *Bilgi Toplumu Stratejisinin Yenilenmesi Projesi, Kamu Hizmetlerinde Kullanıcı Odaklılık ve Etkinlik Eksenine Mevcut Durum Raporu*. Ankara: Kalkınma Bakanlığı.

Türk Gümrük Tek Pencere Sistemi

Sultan KİBRİTOĞLU
Daire Başkanı

Gözde HACIOSMANOĞLU
Gümrük ve Ticaret Uzmanı

Giriş

Günümüzde kamu hizmetlerinden beklentiler, Yeni Kamu Yönetimi (YKY) anlayışının benimsenmesinin bir sonucu olarak hızla artmakta, kamu kurumlarının da farklı çalışma prensipleri benimsemeleri bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Yeni Kamu Yönetimi anlayışı ile beraber kamu hizmetlerinde alternatif mekanizmalar ile şeffaflık, açıklık ve vatandaş odaklı yaklaşımlar geliştirilmeye başlanmıştır. Özellikle bilgi teknolojileri (IT) kamu hizmetlerinde etkin şekilde kullanılır olmuştur.

Bilgi teknolojilerindeki her yenilik, kamu hizmetlerinde de yeni ihtimallerin sorgulanmasına neden olmakta, kamusal olmayan alanlarda yeni teknolojilerin kullanımının hızla artması, kamu hizmetlerinin çeşit ve niteliklerine yönelik beklentilerin yükselmesine ve mevcut yöntemlerden memnuniyetsizliğin oluşmasına ya da artmasına yol açmaktadır.

YKY, kamu yönetiminde bir değişim sürecinin simgesi haline gelerek, kırtasiyecilik, hantallık, verimsizlik ve etkinsizlik sorunlarına karşı bir çözüm önerisi olarak tüm dünyaca kabul görmüştür.²⁵ Bu sürecin Türk Gümrük İdaresine yansması da özellikle gümrük işlemlerinin basitleştirilmesi ve hızlandırılması, yasal ticaretin kolaylaştırılması temelinde gümrük iş süreçlerinde elektronik sistemlerin kullanımının artması, takip mekanizmalarının da elektronik ortama aktarılmaya başlanması ve IT altyapısının güçlendirilmeye çalışılması şeklindedir.

Gerek ülkemizde KYK yaklaşımının benimsenmesinin gerekse de dış ticarete IT kullanımı ile ilgili uluslararası platformda yaşanan gelişmelerin takip edilmesinin bir sonucu olarak Gümrük ve Ticaret Bakanlığı (GTB) tarafından yasal ticaretin kolaylaştırılması ve gümrük işlemlerinin kolaylaştırılması ve hızlandırılmasına yönelik birçok proje yürütülmektedir.

²⁵ Parlak, B., Sobacı Z. (2005) *Kuram ve Uygulamalarda Kamu Yönetimi: Ulusal ve Global Perspektifler*. İstanbul: Alfa Akademi.

Gümrük işlemlerinin kolaylaştırılması amacı çerçevesinde şekillenen en önemli projelerden biri olan Tek Pencere Sistemi ile vatandaş odaklı bir yaklaşım benimsenmekte ancak, kamu otoritesinin üstünlüğü ve ortak toplumsal faydanın gözetilmesi gerekliliği yadsınılmaksızın gümrük işlemleri kolaylaşmakta ve takip edilebilirlik artmaktadır.

1 Temmuz 2014 itibarıyla tüm üyelerde kullanılır olması hedeflenen ve Avrupa Birliği tarafından dış ticaret işlemlerinin basitleştirilmesi ve hızlandırılması temelinde benimsenen tek pencere sisteminin kullanımı Dünya Gümrük Örgütü (DGÖ) ve Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) tarafından da desteklenmekte, Birleşmiş Milletlerce konu ile ilgili tavsiye kararları yayınlanmaktadır.

İlk olarak DGÖ üyelerinin katılımı ile 2006 yılında gerçekleştirilen enformasyon yönetimi alt komite toplantısında tek pencerenin gündem maddesi olması konusunda anlaşılmıştır.²⁶ DGÖ tarafından benimsenen en geniş tanımıyla tek pencere; ticaret erbabının ve taşıyıcıların, eşyanın kabul edilebilmesi için gerekli bütün verileri standart bir formatta bir kere ve tek bir noktadan sunmasına olanak tanıyan bir sistemdir.

Bir zorunluluk olmamakla birlikte, dış ticaret işlemlerindeki kritik rolü ve önemi nedeniyle DGÖ üyesi ülkelerde genellikle gümrük idareleri sistemin kurulmasında ve işleyişinde lider kuruluş olarak benimsenmektedir. Tek pencere sisteminin oluşturulmasında DGÖ'nün üye ülkelere yol gösterici nitelikteki veri modelinin kullanımı ise sistemin tüm üye ülkelerde aynı veri yapısı üzerine inşa edilmesini mümkün kılmaktadır.

Tek Pencere Sisteminin Kapsamı

Genel olarak tek pencere sisteminin kapsamı, sistemin doğası gereği iç içe geçmiş dış ticaret işlemlerinin ne kadarına nüfuz ettiğine bağlı olarak değişmektedir. Sisteme bağlantılı taraflar açısından tek pencere sistemleri dörde ayrılabilir; Devlet-Devlet (Government to Government-G2G), Özel Sektör-Devlet (Business to Government-B2G), Özel Sektör-Özel Sektör (Business to Business-B2B) ve Ülke-Ülke (Nation to Nation-N2N) bağlantılı işlemler sistemin kapsamına alınabilmektedir.

Birinci aşama tek pencere sistemi, gümrük işlemlerinde kağıtsız ortamın hayata geçirilmesini sağlamak üzere tasarlanan Gümrük Tek Pencere Sistemidir. Gümrük tek pencere sistemleri, eşyanın gümrük bölgesine giriş ve çıkışına ilişkin gümrük işlemlerinin tamamlanabilmesini teminen, gümrük işlemlerinin düzenlendiği mevzuat gereği çeşitli kurum ve kuruluşlardan alınması gerekli izin/uygunluk belgelerine dair başvuruların, yükümlüce gümrük idaresine yapıldığı ve ilgili kurumlarca düzenlenen bu izin ve belgelerin yine elektronik ortamda düzenleyen kurumlarca doğrudan gümrük idaresine iletildiği modellerdir. Bu model, bazı gümrük işlemlerinin gümrük idaresinin otomasyon sistemi vasıtası ile elektronik ortamda yürütülmesini sağlayan Özel Sektör-Gümrük

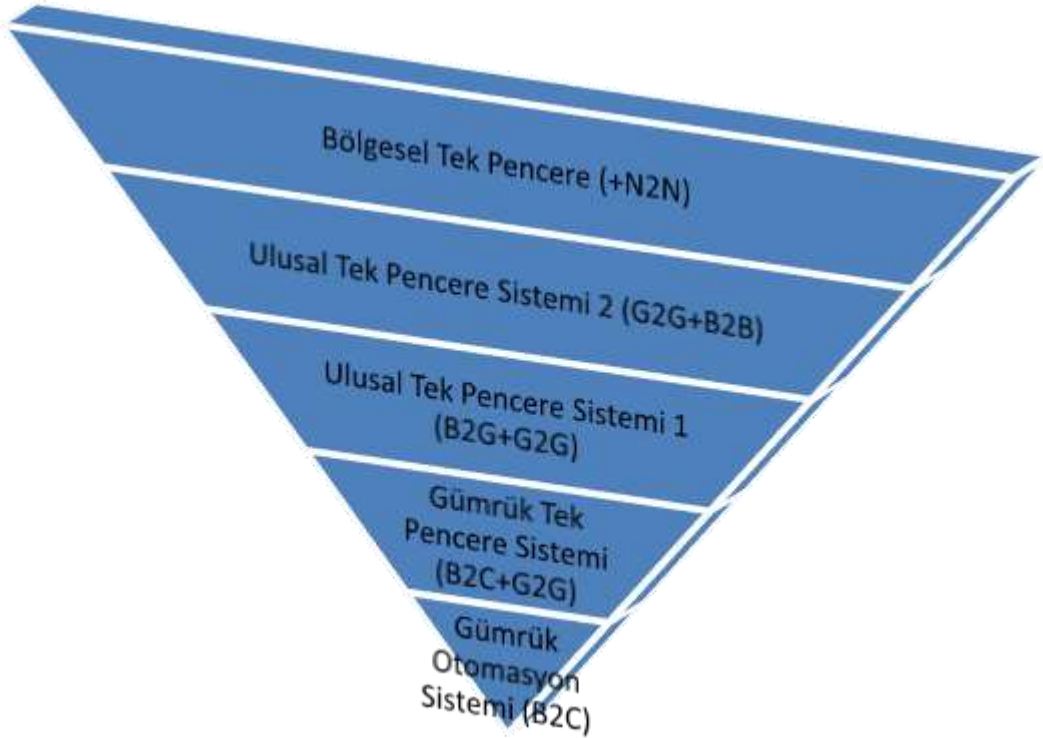
---

²⁶Dünya Gümrük Örgütü.(2008) (Sr.No:003) *Single Window; Implications for Customs Administrations*,

İdaresi (Business to Customs-B2C) bağlantısıyla sınırlı Özel Sektör-Devlet bağlantısını ve esas olarak tüm ilgili kurumların sisteme entegre olduğu Devlet-Devlet (Government to Government-G2G) elektronik bağlantısını kapsar.

İkinci aşama tek pencere sistemine ise, gemi acentaları, liman başkanlıkları, havaalanı idaresi gibi ulaştırma sektörü operatörleri de dahil edilmekte ve eşyanın varış ve çıkışına ilişkin işlemler de sistem çerçevesinde elektronik ortamda yürütülebilmektedir. G2G bağlantılı işlemler en basit anlamda ithalat ve ihracat kontrollerinden kaynaklıyken, ikinci aşamadaki bu modelde G2G bağlantısının ötesinde, Özel Sektör-Devlet (B2G) bağlantısı da sisteme dahil edilmektedir.

Üçüncü aşama tek pencere sisteminde ise, ödemelere ilişkin bilgi akışı (teminat, ödeme şekli, para transferi v.b.) ve lojistik işlemleri de sistemin kapsamına dahil edilebilmektedir. Bazı ticari belgeleri de kapsayan ve kağıtsız ticaret ortamı yaratmayı hedefleyen bu model tek pencere sisteminde; sistemin kapsamına banka teminat mektubu, manifesto ve fatura gibi ticari dökümanlar da dahil edilmektedir. En gelişmiş haliyle bu tarz sistemlere, Hong Kong'da kullanılan Dijital Ticaret & Ulaştırma Ağı (Digital Trade & Transportation Network -DTTN), Kore'deki u-Trade Hub ve Singapur'daki TradeXchange sistemleri örnek verilebilir.

Şekil 1: Tek Pencere Oluşumları

Tek pencere sistemlerinde son nokta ise, dördüncü aşama olan uluslararası bağlantının mümkün olduğu Ülke-Ülke (N2N) tipi bölgesel sistemlerdir. Bu açıdan da tek pencere, sistemin sınır ötesi işlemleri kapsayıp kapsamamasına göre ulusal ve bölgesel tek pencere sistemleri olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Güneydoğu Asya Uluslar Birliği (Association of Southeast Asian Nations- ASEAN) bölgesel tek pencere sistemini ilk örneğini geliştirmiş olup, bu sistem ulusal tek pencere sistemlerinin entegre edildiği bölgesel güvenli bir alan olarak tanımlanmaktadır. Nitekim dünyada ulusal tek pencere sistemlerinin sayısı arttıkça bu tarz bölgesel entegrasyonların da artması beklenebilecektir. Ulusal tek pencere sistemleri oluşturulurken standart veri modellerinin kullanılması da bu tarz bir bağlantı kurulması şansını artırmaktadır

Dünyadaki Son Durum

Dünya Bankası tarafından 2012 yılında yayınlanan “Sınır Ötesi Ticaret Raporu” na göre dünya ekonomilerinin %82’sinde yükümlülere gümrük süreçlerinin bir yerinde gümrük idarelerine elektronik beyan ya da veri aktarımı yapılabilmektedir. Aynı raporda yer alan bir araştırmaya göre, araştırma kapsamında yer alan 150 ülkeden sadece 49 tanesinde tek pencere sistemi kullanılmakta ve bu 49 ülkenin de 20 tanesinde sistem tüm kamu kurumlarını kapsamaktadır. Araştırma sonuçlarına göre tüm kıtalarda tek pencere sistemlerinin kurulmasına yönelik çalışmalar sürdürülmekle birlikte, çalışmalar daha çok gelişmekte olan ülkelerde yoğunlaşmaktadır. Örneğin raporun kapsadığı dönem itibarıyla Avrupa Birliğinde çoğu ülkede tek pencere uygulaması bulunmamaktayken, Afrika, Asya ve Latin Amerika’da birçok ülkede tek pencere sistemi kurulmuş bulunmakta veya kurulmaya çalışılmaktadır.²⁷

Bu tespit göstermektedir ki, az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde gümrük işlemlerinin kolaylaştırılması ve elektronik takip mekanizmalarının hayata geçirilmesi çalışmaları, tek pencere sistemi kurulmasından ayrı düşünülememektedir.

Türk Gümrük Tek Pencere Sisteminin Tarihçesi

Ülkemizde gümrük işlemlerinde 1998 yılından bu yana elektronik gümrük beyannamesi kullanılmakla beraber, tek başına gümrük beyannamesi ile nadiren baştan sona bir gümrük işlemi tamamlanabilmektedir. Türkiye Gümrük Bölgesine giren veya Gümrük Bölgesinden çıkan bir eşyaya ilişkin, eşyanın niteliğine bağlı olarak bir ya da birden fazla kurum/kuruluş tarafından çeşitli izin/uygunluk belgesi düzenlenmekte, bu belgelerin kontrol edilmesi gerekliliği de, eşyanın gümrük işlemleri sırasında gümrük beyannamesinin ekinde yer almaları zorunluluğunu doğurmaktadır. Söz konusu izin/belgeler ilgili kurumlardan tamamlanmadan, gümrük işlemlerini tamamlamak mümkün bulunmamaktadır.

Beyanname ekinde yer alan izin ve belgelere ilişkin başvuruların GTB’ye yapılmasını ve akabinde izin/belgeyi düzenleyen kurum tarafından söz konusu izin ve belgelerin

---

²⁷ Tsen, J.K.T. (2011), *Discussion paper: Ten years of Single Window Implementation: Lessons Learned for the Future*

doğrudan GTB'ye aktarılmasını sağlayacak bir tek pencere sisteminin kurulması amacıyla çalışmalara başlanabilmesi için:

- Gümrük beyanının tamamen elektronik ortamda yapılması için yasal ve teknik altyapının oluşturulması,
- Merkezi BİLGE'ye²⁸ geçiş sürecinin tamamlanması,
- Elektronik imzalı beyana ilişkin mevzuatın yürürlüğe girmesi,
- Elektronik imza kullanımına ilişkin teknik altyapının oluşturulması ve kullanımının yaygınlaşması,

beklenmiş olup, bu konudaki yasal ve teknik engeller ancak 2011 yılı içerisinde ortadan kaldırılabilmiştir.²⁹

Söz konusu engellerin ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmaların yapıldığı dönem aynı zamanda gümrük süreçlerinde elektronik sistemlerin daha etkin kullanılabilmesine yönelik yeni yapılanmaların da gündeme geldiği bir döneme rastlamaktadır. Çok değil birkaç yıl öncesinde denenmiş olan ve beyanname ekinde yer alan tüm belgelerin (yıllık yaklaşık 3 milyon adedi bulmakta olan) yükümlü tarafından taranarak resim formatında gümrük idaresine iletilerek kağıtsız bir gümrük hedefine ulaşılabileceği yaklaşımından, tek pencere sisteminin hayata geçirilmesinin, çağımızın gereği ve gümrükte yaşanan çoğu sıkıntının çözümü olduğuna dair bir yaklaşıma geçilmesi ile sistemin hayata geçirilmesine yönelik çalışmalara başlanmıştır. Kağıtsız beyanname deneyiminin ve hazırlıklarının tek pencere sistemine gebe Türk Gümrük Teşkilatına sağladığı kazanımlar tartışmaya müsait olsa da, başarılı bir gümrük tek pencere sisteminin ülkemizde de ulaşılabilir bir hedef olduğu kabul görmüş ve buna göre bir planlama yapılmıştır.

Zira sistemin ülkemizde hayata geçirilmesi ile 1998 yılından beri elektronik ortamda bulunan gümrük beyannamesinin ekinde yer alan, ilgili kurumlarca düzenlenen izin ve uygunluk belgelerinin kağıt olarak aranması zorunluluğu da ortadan kalkacaktır.

İlk olarak Gümrükler Genel Müdürlüğü (GGM) bünyesinde BİLGE ve İstatistik Dairesi adı ile, daha sonra GTB'nin yeniden yapılanması kapsamında Risk Yönetimi ve Kontrol Genel Müdürlüğü (RYKGM) çatısı altında Elektronik Gümrük İşlemleri Dairesi olarak görevine devam eden birim tarafından, 2011 yılında teknik ve yasal engellerin ortadan kalkmasını müteakiben Güney Kore örnek alınarak, Dünya Gümrük Örgütü Veri Modeli'ne uygun bir Tek Pencere Sistemi kurulmasına yönelik çalışmalara başlanmıştır.

Konuya ilişkin olarak yapılan ön çalışmalar, 2011 yılında Sapanca'da gerçekleştirilen "Gümrükler 2023 Vizyonu Birinci Arama Konferansı"nda Bakanlığımız ve kamuoyuna duyurulmuştur.

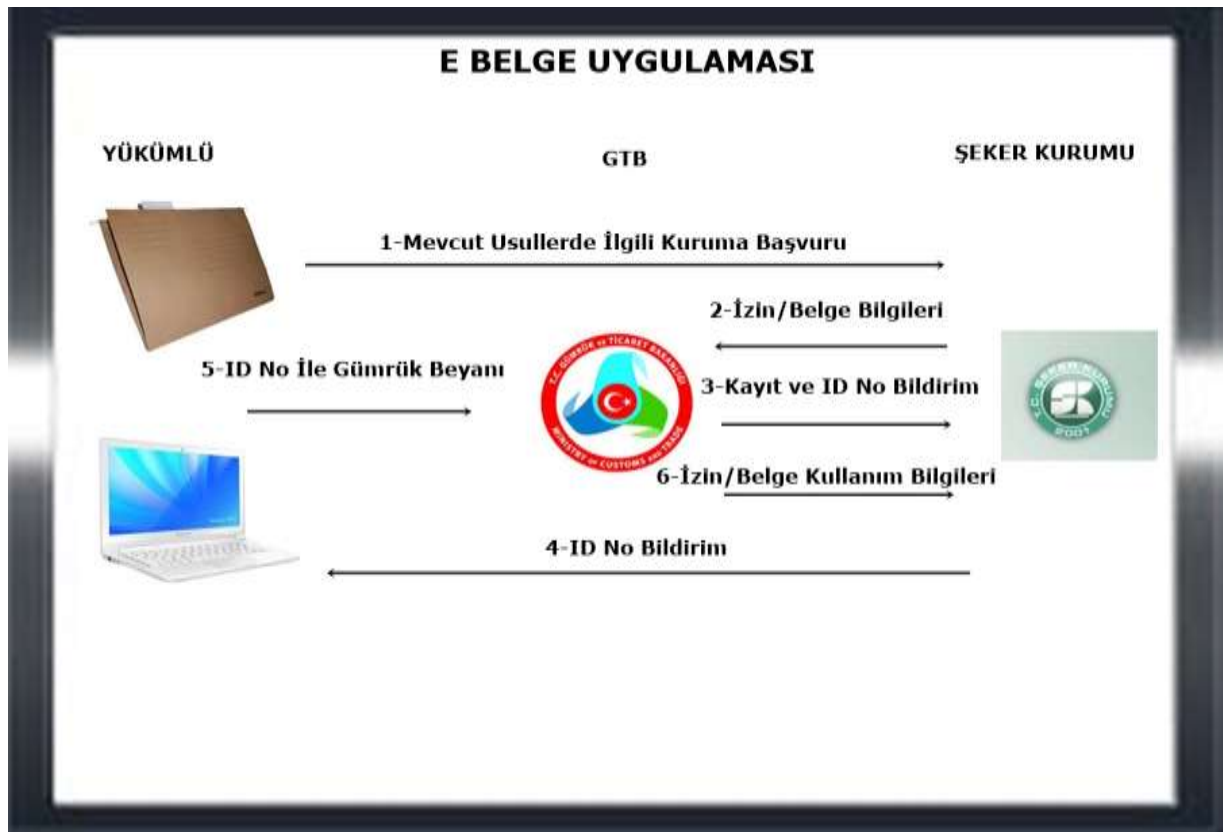
²⁸ Gümrük işlemlerinin elektronik ortamda gerçekleştirilmesini sağlayan elektronik sistem – "Bilgisayarlı Gümrük Etkinlikleri Sistemi"- gümrük idareleri bazında işleyen dağıtık yapıdan merkezi bir yapıya geçirilmiştir.

²⁹ Gümrük ve Ticaret Bakanlığı. RYKGM EGİD (2014) *Tek Pencere Sistemi Bilgi Notu*. Ankara

Sistemin kurulmasına ilişkin olarak, RYKGM tarafından hazırlanan ve 20/03/2012 tarihli ve 28239 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Gümrük Hizmetlerinde Tek Pencere Sistemi” konulu 2012/6 sayılı Başbakanlık Genelgesi’nin yürürlüğe girmesini müteakip çalışmalar hız kazanmıştır.³⁰

Bir taraftan 2012/6 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile GTB koordinatör kurum olma yetkisini alırken, bir taraftan da farkındalık yaratmaya yönelik çeşitli platformlarda bilgilendirme toplantıları yapılmış, oluşturulan çalışma grubunca beyanname ekinde yer alan ve elektronik ortama aktarılması gereken belgelere yönelik analizler yapılmış, tüm belgelerin ve kurumların ihtiyaçlarına uyarlanabilecek ve DGÖ veri modeline uygun şekilde veri alanları çıkarılmış, elektronik ortamda kontrol edilebilecek alanlar belirlenmiş, sistemin hangi aşamalardan oluşacağı kararlaştırılmış ve iş süreci modellemesi (Business Process Modeling and Notation-BPMN) kullanılarak sistemin ilk aşaması olan ve beyanname eki belge bilgilerinin GTB’ye elektronik ortamda iletilmesine yönelik e-belge uygulamasının iş akışları hazırlanmıştır. Bundan sonraki süreç, yazılımın hazırlanması ve test edilmesiyle devam etmiş ve hızlı bir şekilde pilot uygulama safhasına geçilmiştir.

Tek Pencere Sisteminin Aşamaları ve İşleyişi

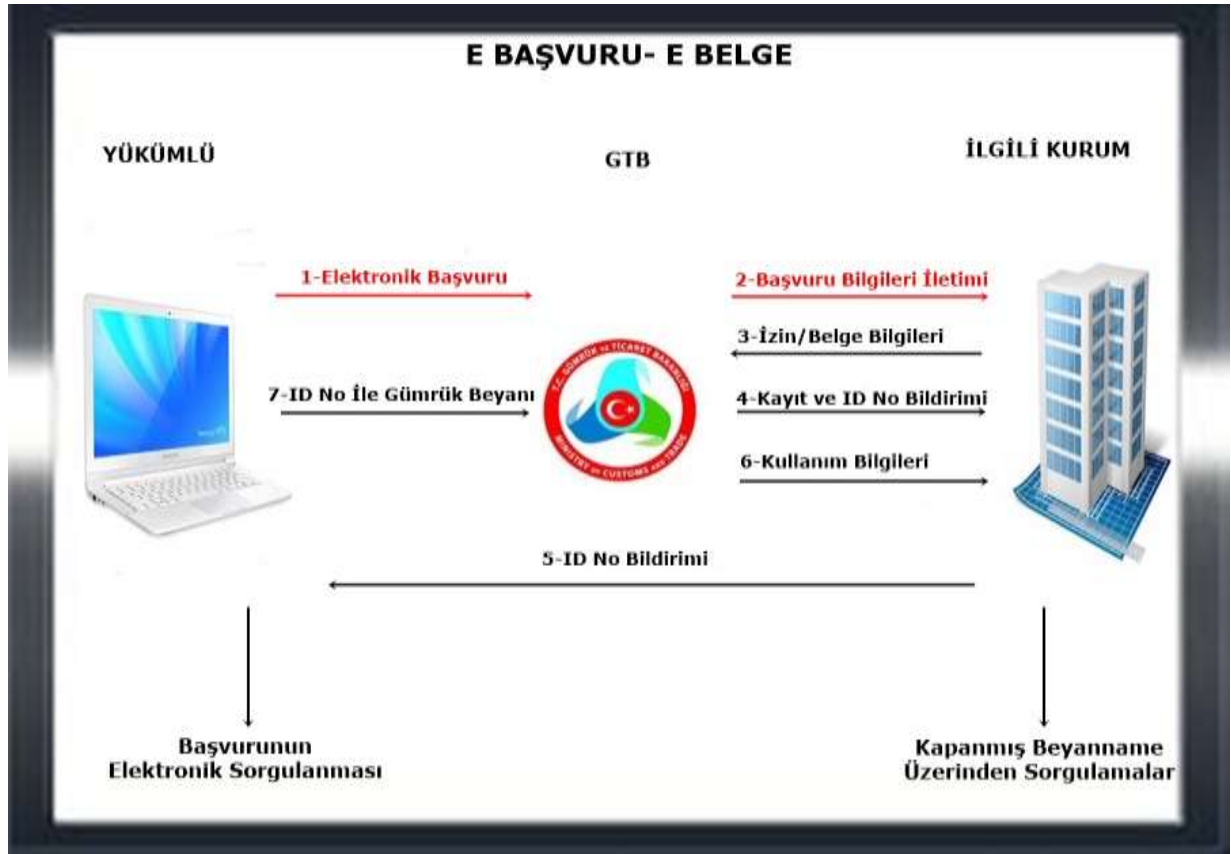
Şekil 2: Kullanılmakta Olan E-Belge Uygulaması

³⁰ Gümrük ve Ticaret Bakanlığı RYKGM EGİD (2014) *Tek Pencere Sistemi Bilgi Notu*

Proje planlaması yapılırken başarılı ülke örneklerinde olduğu üzere aşamalı bir geçiş öngörülmüştür. İlgili kurum tarafından tek pencere sistemi kullanıcısı olarak yetkilendirilen personel tarafından sisteme giriş yapılarak işlemler yürütülecektir.

Türk Gümrük Tek Pencere Sistemi, ilgili kurumlarca düzenlenen izin ve uygunluk belgelerinin GTB'ye elektronik ortamda iletilmesini sağlayan e-belge uygulaması ve izin/belge talebinde bulunan yükümlülerin başvurularını ilgili kuruma iletmek üzere ilk olarak GTB'ye yapacakları e-başvuru uygulaması olmak üzere iki aşamalı olarak tasarlanmıştır.

Sistemin hayata geçirilmesine yönelik çalışmalar kapsamında ilk olarak, beyanname ekinde aranan izin/uygunluk belgelerinin elektronik ortamda GTB'ye iletilmesini mümkün kılacak olan e-belge uygulaması tamamlanmış olup, tek pencere sisteminin e-başvuru aşaması tamamlanana kadar başvurular mevcut yöntemlerle ilgili kuruma yapılmaya devam edecektir.

Şekil 3: E-Başvuru/E-Belge İşleyişi

Tek pencere sisteminin e-başvuru aşaması da tamamlandığında ise izin/belge talebinde bulunacak yükümlü, GTB'ye e-imzalı olarak elektronik olarak başvuracak, sistem tarafından gerekli kontroller yapılarak kabul edilen başvuru üzerine sistem tarafından bir başvuru numarası verilecek; ilgili kurum ve başvuru sahipleri tarafından bu aşamadan itibaren söz konusu başvurunun durumu elektronik olarak sorgulanabilecektir. GTB tarafından başvuru ilgili kuruma elektronik ortamda iletilecek, alınan başvuru ilgili kurum tarafından kendi iç süreçleri işletilerek değerlendirilecektir. İlgili kurumun

başvuruyu kabul etmesi, reddetmesi ya da ek bilgi ve belge talep etmesi mümkün bulunmaktadır.

İlgili kurum tarafından değerlendirme süreci sonucunda izin/belge düzenlenmesine karar verilmesi halinde, başvuru numarası ile ilişkilendirilerek üretilen bu izin/belge kaydedilecek ve yine bilgilerin sisteme kaydedilmesi sırasında sistem tarafından bir belge ID numarası üretilecek, bu ID numarası yükümlü tarafından beyannamenin 44 no.'lu alanında beyan edildiğinde de süreç tamamlanacaktır.

Yükümlünün ID numarasını girdiği izin/belge bilgileri ile beyannamede yer alan bilgiler arasında gerekli kontroller ile belgenin belirli bir miktar ya da tutar için verildiği ve düşüm takibi gereken durumlarda düşümler de belge kullanıldıkça sistem tarafından otomatik olarak yapılacaktır.

İlgili kurumdan kendi iç süreçlerinin işletilmesi sonucunda üretilen izin/belge bilgilerine ilişkin verinin GTB'ye gönderilmesini sağlayan e-belge uygulaması ilk olarak Şeker Kurumu ile test edilmiştir. İki kurum arasında yürütülen karşılıklı çalışmalar hızlı bir şekilde sonuçlandırılarak, sistemin işleyişine ilişkin hazırlanan 2014/1 sayılı Genelge kapsamında Tek Pencere Sistemi e-belge uygulaması Şeker Kurumunca düzenlenen ithalat uygunluk ve ihraç ön izin belgelerinde kullanılmaya başlanmıştır. Elektronik altyapısı mevcut bulunan ve belgelerini elektronik ortamda düzenleyen Şeker Kurumu tarafından belge bilgileri, e-belge web-servis aracılığı ile GTB'ye iletilmektedir. Elektronik ortamda kurumdan alınan bu veri, gümrük işlemleri sırasında doğrudan gümrük beyannamesinin 44 no.'lu alanında yükümlü tarafından yapılan beyan üzerine e-belge olarak kullanılabilir.

15, 16, 17 ve 22 Ocak 2014 tarihlerinde Ambarlı, Hopa, Erenköy ve Halkalı Gümrük Müdürlüklerinde RYKGM personeli tarafından yerinde destek ve eğitim sağlanarak, uygulamaya yönelik kullanıcılardan ilk geri dönüşler alınmıştır.

Gümrük idaresi açısından değerlendirildiğinde, belgenin türüne göre kullanım sonucu düşümlerin, belge geçerlilik süresinin, işlem yapılacak gümrüklerin, eşyanın tabi tutulacağı rejimlerin v.b. gümrük beyannamesinde de yer alan her türlü verinin ihtiyaca göre elektronik olarak kontrol edilebilir hale gelmesi ile gümrükte belge kontrolüne bağlı işlem süreçlerinde köklü bir değişim yaşanacağı aşikardır. Zira uygulamanın hayata geçirildiği gümrük idarelerinde gümrük personelinin manuel olarak gerçekleştirdiği takiplerin sistem tarafından yapılır hale gelmesi ve uygulamanın belgelerin izlenebilirliğine sağladığı önemli katkı görülmüş ve uygulama son derece olumlu tepkiler almıştır.

İlgili kurumlar açısından uygulama değerlendirildiğinde ise, sistemin yükümlü tarafından belge kullanımının takibinde sağlayacağı fayda ön plana çıkmaktadır. İlgili kurum tarafından GTB'ye iletilen ve belge bilgilerini içeren söz konusu veri beyannamede elektronik belge olarak işlem görmekte olduğundan, belgeye ve kullanımına ilişkin ilgili kurum tarafından ihtiyaç duyulan her türlü sorgulamanın anlık olarak e-belge uygulamasından veya veri değişim protokolü çerçevesinde kapanmış beyanname bilgileri

üzerinden toplu olarak sonradan yapılabilmesi de mümkün olacaktır. Bu da beraberinde gümrük beyannamesinin kapanmasından sonra ilgili kurumlarca belgenin kullanımına ilişkin yapılacak takiplerde etkinliğin artması ve geniş kapsamlı ve çok yönlü raporlama yapılabilmesi imkanını getirmektedir.

Gümrük Yönetmeliğinin 181 inci Maddesi Çerçevesinde Tek Pencere Sisteminin İşleyişi

Gümrük Yönetmeliğinin diğer kurumlarca yapılacak kontroller başlıklı 181 inci maddesine göre yürürlükteki mevzuat uyarınca ilgili gümrük rejimleri kapsamında Türkiye'ye ithali öngörülen her türlü izin veya uygunluk belgesine tabi eşyaya ilişkin yetkili kurumlarca yapılacak kontroller, ithale konu eşyanın kamu ahlakı, kamu düzeni, kamu güvenliği, insan, hayvan ve bitki sağlık ve hayatlarının korunması açısından taşıyacağı muhtemel riske göre;

- Eşyanın Türkiye Gümrük Bölgesine girişinde,
- Gümrük beyannamesinin tescil işlemi öncesinde,
- Gümrük yükümlülüğünün sona ermesinden sonra gümrük idaresinin koordinasyonunda yapılmalıdır.

Tek Pencere Sisteminde söz konusu aşamalar sırasıyla FAZ1, FAZ2 ve FAZ3 olarak adlandırılmıştır.

Kontrolün eşyanın Türkiye Gümrük Bölgesine girişinde veya gümrük beyannamesinin tescil işlemi öncesinde yapılacak olması halinde, beyanname tescili esnasında ilgili kurumca yapılacak kontroller tamamlanmış ve izin/uygunluk belgesi ilgili kurumca düzenlenmiş olduğundan gümrük beyannamesinin 44 no.'lu alanında e-belge ID numarası ve tarihi beyan edilecektir. BİLGE Sisteminin işleyişi açısından, FAZ1 ve FAZ2 mekanizmaları arasında bir farklılık bulunmamaktadır.

Ancak kontrolün gümrük yükümlülüğünün sona ermesinden sonra yapılacak olması durumunda, beyannamenin 44 no.'lu alanında beyan edilebilecek bir belge henüz mevcut olmadığından FAZ3 mekanizması diğerlerinden farklılık arz etmektedir. İlgili kurum tarafından kontroller, eşyaya ilişkin gümrük yükümlülüklerinin tamamlanmasından itibaren 3 iş günü içerisinde yapılabilecektir. Belirtilen sürenin takibinde, ilgili rejim hükümlerine göre gümrük mevzuatının öngördüğü yükümlülüklerin yerine getirildiği tarihin elektronik ortamda ilgili kuruma ve yükümlüye bildirildiği tarih esas alınacak olup, Yönetmelik uyarınca bu eşya için ilgili kuruma elektronik bildirim tek pencere sistemi üzerinde yapılması ve Yetkilendirilmiş Gümrük Müşavirlerinin sisteme entegre edilmesi gerekmektedir. Söz konusu bildirim yapılmasından sonra sistemin süreyi takip etmesi ve süre sonunda ilgili kurumca herhangi bir bildirim yapılmaması durumunda izin/uygunluk belgesi düzenlenmiş gibi işlem yapması sağlanmalıdır. Zira Yönetmeliğe göre süre içinde ilgili kurum tarafından eşyanın gümrük işlemlerinin yapıldığı gümrük

idaresine veya yetkilendirilmiş gümrük müşavirine herhangi bir bildirim yapılmaması durumunda, ithalatçı veya temsilcisinin talebi doğrultusunda gümrük gözetimi sona erdirilebilmelidir.

Ayrıca ilgili kurum tarafından belirtilen süre kadar eşya üzerindeki gümrük gözetiminin devam ettirilmesi mümkün bulunmakta olup, buna ilişkin GTB'ye bildirim de elektronik olarak yapılması söz konusu olacaktır. İlgili kurumlar tarafından, Türkiye Gümrük Bölgesine girmesi uygun görülen eşyaya ilişkin gümrük idaresine herhangi bir bildirimde bulunulmayacağından sistem tarafından süre sonunda izin/uygunluk belgesi düzenlenmiş gibi işlem yapılması gerekecektir.

Yönetmelik uyarınca ithalat ve ihracat kontrollerine konu eşyanın denetim sonuçlarını gösteren ve Yönetmeliğin 114 üncü maddesi uyarınca belirlenen belgelerin veya referans numaralarının beyannameye kaydedilmesi zorunlu olup, bu işlemin hali hazırda kapanmış beyannameye düzeltme işlemi ile yapılması mümkün bulunmaktadır. İzin/uygunluk belgesinin beyannamenin kapanmasından sonra e-belge olarak 44 no.'lu alana eklenmesi durumunda da belgeye ilişkin gerekli kontroller sistem tarafından yapılmakta ve düşüm takip mekanizması işlemektedir. Bu bilginin kapanmış beyanname bilgileri ile veri değişim protokolü çerçevesinde ilgili kuruma iletilmesi de mümkün bulunmaktadır.

Tek Pencere Sisteminin Yasal Dayanağı

Avrupa Birliği'nde yasal dayanağını 4 Haziran 2008 tarihli Topluluk Resmi Gazetesinde yayımlanan Konsey Tüzüğü ile kabul edilen Modernize Gümrük Kodunda bulan Tek Pencere Sistemine ilişkin olarak, ülkemizde GTB'ye koordinatör kurum olma yetkisi veren 2012/6 sayılı Başbakanlık Genelgesi yayımlanmıştır.

Sistemin beraberinde getirdiği gümrük iş süreçlerindeki değişiklikler aşağıda belirtildiği şekilde gümrük mevzuatında yasal dayanak bulmaktadır.

4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun 60 ncı maddesinin 2/b fıkrası "Gümrük beyanı bilgisayar veri işleme tekniği yoluyla yapıldığında gümrük idaresi beyannameye eklenmesi gereken belgelerin beyanname ile birlikte ibrazını istemeyebilir. Bu durumda söz konusu belgeler gümrük idaresi istediğinde ibraz edilmek üzere beyan sahibince muhafaza edilir." hükmünü amirdir.

Bu kapsamda, gümrük mevzuatı veya sair mevzuat uyarınca beyannameye eklenmesi gereken belgelerden, belgeye ilişkin bilgiler elektronik ortamda ilgili kurum tarafından e-belge uygulaması üzerinden doğrudan GTB'ye gönderileceğinden, BİLGE Sisteminde detaylı beyan modülünde 44 no.'lu "Beyan Edilen Dokümanlar" alanında e-belge olarak yükümlüce beyan edilen izin/uygunluk belgelerinin, ayrıca beyanname ekinde kağıt ortamında aranmaması mümkün bulunmaktadır.

Ancak sisteme dahil olan kurum sayısı arttıkça, özel olarak Tek Pencere Sistemine yönelik hazırlanacak yasal düzenlemelere olan ihtiyaç da artacaktır. Bu süreçte de yaşanabilecek sorunların önceden tahmin edilebilmesi önem arz etmektedir.

Sistemin Avantajları

Gümrük İşlemleri Açısından

Sistemin getirdikleri genel olarak değerlendirilirse; ilgili kurumca bir eşyanın akıbetine ilişkin düzenlenen izin/belgenin bilgilerinin, yükümlünün eline kağıt ortamında verilmesi yerine doğrudan GTB'ye elektronik ortamda aktarılması ile kağıt ortamında belge kullanımı kalkacağından belgede sahteciliğin önüne geçilmesi mümkün olacaktır.

Hali hazırda muayene ve kontrol ile görevli memurlarca manuel olarak yapılan belge kontrolleri, elektronik ortamda tek pencere sistemi ve BİLGE Sistemi entegrasyonu ile gerçekleştirileceğinden, insan hataları ortadan kaldırılacak, kontrollerin etkinliği artırılacak ve işlem süreleri kısıllacaktır.

Tek Pencere Sisteminin devreye alınmasından sonra kağıtsız beyanname uygulamalarının da hayata geçirilmesi mümkün olacaktır.

Özellikle e- başvuru çalışmaları ile uluslararası uygulamalara paralel olarak, gümrüklü sahada yapılacak kontrollerin piyasa gözetimi ve denetimi ile iç piyasada yapılması sağlanarak, eşyaya ilişkin diğer kurumlarca yapılan kontroller nedeniyle gümrük işlemlerinde yaşanan gecikmelerin önüne geçilmesi ve böylece gümrük işlem sürelerinin kısaltılması sağlanacaktır.³¹

Gümrük ve Ticaret Bakanlığının kendi mevzuatını uygulama kabiliyeti güçlendirilecek, diğer kurumların gümrük işlem süreçleri ile ilgili olarak Bakanlığımız görev alanına müdahale edebileceği uygulamaların önüne geçilecektir. Dahası, e-başvurunun da hayata geçirilmesi ile başvuru yapılmasından, belge bilgileri GTB'ye aktarılana kadar geçen süre kayda alınacağından hangi kurumda ne kadar sürede işlem tamamlandığı ve gümrükte yaşanan beklentilerin ne kadarının GTB uygulamalarından kaynaklandığı net bir şekilde tespit edilebilecektir.

Kamu İdaresi Genelinde

Kamu idaresi açısından tek pencere sisteminin, özellikle gümrük idaresinde yoğun iş hacmine sahip ve sürecin takibinin görece zor olduğu ekonomik etkili gümrük rejimlerinde izlenebilirliği ve şeffaflığı artırması mümkün olacaktır.

Sistem kurumlar arası işbirliği ve koordinasyonu artıracaktır. İzin ve belge düzenleyen tüm kurumların entegre edildiği bir tek pencere sistemi beraberinde kapsamlı risk analizi

³¹ Gümrük ve Ticaret Bakanlığı.RYKGM EGİD. (2014) *Tek Pencere Sistemi Bilgi Notu*. Ankara

yapılabilmesi imkanını getirecek, kurumlar arası elektronik veri paylaşımı yapılması mümkün hale gelecektir.

Bütün kurumlarda başvuru, belge, kontrol ve izinler standart hale getirilerek kamu yönetiminde izlenebilirlik artırılabilecektir. GTB tarafından sisteme dahil olan kurumlara kapanmış beyanname bilgilerinin aktarılması ile kurumlar tarafından düzenlenen izin ve belgelerin hangi beyannamelerde ne kadarının kullanıldığına ilişkin sağlıklı veri temin edilmesi mümkün olacaktır. Sistem geniş ölçekli raporlama imkanı sağladığından gerçekleşmiş işlemlere ilişkin hızlı ve doğru istatistikler üretilebileceği gibi anlık olarak da izin ve belge kullanımlarının takip edilmesi imkanı sağlanmaktadır.

Farklı noktalara farklı bilgi gönderilmesinin önüne geçileceği ve bilgi tek noktadan ilgili yerlere ulaştırılacağından, beyan farklılıklarından kaynaklanabilecek usulsüzlükler engellenecektir.

Başvuru sonucunun elektronik olarak yükümlü tarafından her aşamada takip edilebilmesi, işlem yoğunluğu fazla olan kurumlardaki süreç takibi kaynaklı yoğunluğu azaltacaktır.

Dış Ticaret Erbabı Açısından

Tek Pencere Sisteminin ilk olarak ilgili kurumlardan izin/belge temininde zaman tasarrufu sağlaması beklendiğinden, firmaların bu süreçte yaşanan gecikmelerden kaynaklanan maliyetleri azalacak, işlem maliyetleri düşürülerek, uluslararası rekabet güçlerinin artırılması sağlanacaktır.

Kamu idaresinin öngörülebilirliği ve idareye olan güven artacağından firmalarca ihtiyat saikiyle gerçekleştirilen çeşitli işlemlere gerek kalmayacak bu da maliyetlere olumlu şekilde yansıtacaktır.

Tek Pencere Sistemi beraberinde hangi kurumda izin ve belge işlemlerinin ne kadar sürdüğüne dair tek noktadan sağlıklı bir sorgulama yapılabilmesine imkan sağlayacağından, zamanla ilgili kurumlar üzerinde baskı oluşacak, kamu hizmetlerinin icrasında gerek zaman gerek yükümlüye sağlanan kolaylık bağlamında olumlu yönde bir ivme oluşacaktır.

Sisteme Dahil Edilecek Kurumlarla Çalışmalar ve Teknik Altyapı

Yaygınlaştırma çalışmaları kapsamında ilgili kurumlarla görüşmeler yapılmakta ve kurumların elektronik altyapı ve işbirliğine yatkınlık durumları değerlendirilmektedir.

İzin ve belge düzenleyen kurumlar incelendiğinde temelde elektronik altyapı açısından üçe ayrılmaları mümkün bulunmaktadır:

- Elektronik altyapısı bulunan kurumlar
- Elektronik altyapıya geçiş hazırlığında olan kurumlar

- Elektronik altyapısı bulunmayan ve hazırlığı olmayan kurumlar

Tek Pencere Sistemi kurumların bu durumlarını dikkate alarak karma bir yapıda iki yönlü kullanıma uygun olarak tasarlanmıştır.

“Tek pencere” kapsamında hazırlanmış olan “E-BELGE Web Servisleri” aracılığı ile kurum kullanıcıları, kurumun kendi yazılımlarını kullanarak gerekli belge bilgilerini GTB’ye iletebilmekte, kaydedilen birtakım verileri güncelleyebilmekte ve/veya silebilmektedir.³² Elektronik altyapısı bulunan ve elektronik belge üretmekte olan kurumlar e-belge web servislerini kullanabilecektir. Keza Şeker Kurumunca halihazırda düzenlenen belgeler elektronik ortamda bulunduğundan web-servisler ile kurumun Tek Pencere Sistemine entegrasyonu sağlanmıştır.

Elektronik altyapısı bulunmayan ancak hazırlık aşamasında olan kurumlara sistem tasarımları yapılırken teknik destek sağlanmakta, e-belge web-servisleri hakkında bilgi verilmekte ve böylece Tek Pencere Sistemine geçişlerinin daha kolay olması amaçlanmaktadır.

Elektronik altyapısı olmayan kurumlar için Bakanlığımızca hazırlanan ve internet üzerinden erişilebilen arayüz üzerinden de veri girişi yapılarak belge bilgileri sisteme gönderilebilmektedir. Tek Pencere Sistemi kapsamlı bir teknik altyapı çalışması gerektireceğinden, düzenlediği izin ve belge sayısı itibarıyla böyle bir çalışma yapması rasyonel olmayan kurumlar için GTB arayüzü uygun bir seçenek olmaktadır.

Vizyon sahibi idarecilere sahip kurumlar daha ilk baştan sistemi heyecanla karşılamakta işbirliği ve koordinasyona yatkın bir çalışma tarzı sonucu hızla yol alınmaktadır. Bu kurumlar ivedilikle ihtiyaç analizlerini yaparak, çalışmalarda bir sonraki aşamaya geçilebilmesine yönelik geri dönüş sağlamaktadır.

Tek Pencere Sisteminde Özellik Arz Eden Durumlar

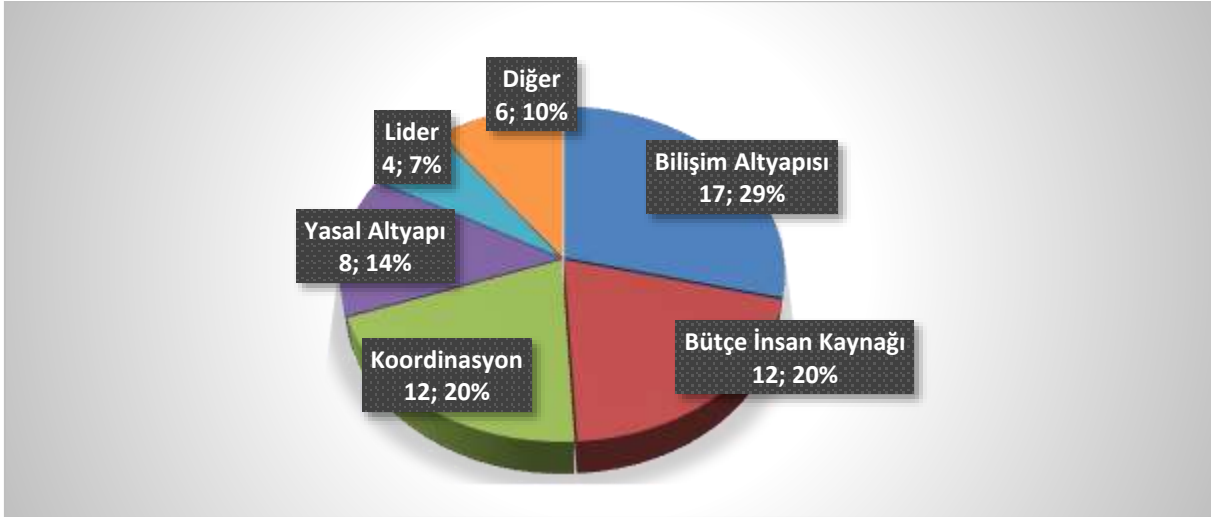
- Sistemin kurulmasına yönelik çalışmalarda sadece iç kaynaklar kullanılmıştır.
- Tek Pencere Sistemi baştan sona BPMN ile tasarlanmıştır.
- Tüm aşamalarını Gümrük ve Ticaret Uzmanlarının yürüttüğü çalışmaların koordinasyonu da uzmanlarca gerçekleştirilmiştir.
- Paydaş bir kamu kurumu ile işbirliği içerisinde yürütülen çalışmalar arasında en hızlı hayata geçirilen projedir. (Şeker Kurumu ile çalışmalara başlanması ve pilot uygulama arasında 2 aydan kısa bir süre bulunmaktadır)
- Sistem kurumların elektronik altyapı durumları göz önüne alınarak, seçenekli olarak hizmet verecek şekilde tasarlanmıştır.

³² TOKMAK, M., (2014) *E-Belge Web Servis (Test) Entegrasyon Kılavuzu*

- Başlangıç olarak G2G bağlantısı ile çalışmakla birlikte, sistemin yapısı diğer bağlantı türlerinin dahil edilmesine de uygun olarak tasarlanmıştır.

Tek Pencerenin Başarısı

DGÖ tarafından 59 üye ülke arasında yapılan ve gümrük idarelerinden gelen yanıtların yer aldığı araştırmada³³ tek pencere sistemi kurulmasının önündeki temel problemler 6 kategoriye ayrılmaktadır:

Grafik 1: Tek Pencere Sisteminin Kurulmasının Önündeki Engeller

Türk Gümrük Tek Pencere sistemi, söz konusu araştırma sonuçları göz önüne alınarak incelendiğinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmaktadır.

1-Tek Pencere Sisteminin yazılım altyapısı tamamlandığı ve hali hazırda bir kamu kurumu ile sistem kullanılmakta olduğundan, bilgi ve iletişim teknolojisi altyapısının ülkemiz için muhtemel bir problem olması beklenmemektedir. Tüm paydaşların sisteme dahil edilmesi ile birlikte sistemin etkinliğinde azalma yaşanmaması açısından IT altyapısının güçlendirilmesi yeterli görünmektedir.

2- Türk Gümrük Tek Pencere Sistemi tamamen GTB iç kaynakları ile hayata geçirildiği ve projenin en maliyetli safhaları olması beklenebilecek, sistemin tasarımı ve IT altyapısının oluşturulması safhaları tamamlanmış olduğundan, bütçe ve insan kaynakları yetersizliği problem yaratmayacaktır.

3-Gümrük Hizmetlerinde Tek Pencere Sistemine geçilmesine yönelik yayımlanan Başbakanlık Genelgesi ile GTB koordinasyon ile yetkili kılınmış olup, kurumlar arasında koordinasyon sağlamada bugüne kadar bir sorunla karşılaşılmamıştır. Bundan sonraki süreçte sisteme dahil olan kurum sayısı arttıkça, idari kararlılığın devamı halinde diğer kurumların sisteme dahil edilmesinin de kolaylaşması beklenmektedir.

³³ Choi, J. Y., (2011) (WCO Research Paper No:17).A Survey Of Single Window Implementation

4-Tek Pencere Sisteminin Gümrük Mevzuatında ana hatlarıyla yasal dayanağı bulunmakta olup, ayrıntıları içeren alt mevzuatın sistemin yaygınlaştırılmasıyla beraber hazırlanması gerekmektedir.

5- GTB lider kuruluş olarak benimsendiği ve diğer kurumlar nezdinde bu konuda bir tereddüt bulunmadığından lider kuruluş eksikliği sorunu da bulunmamaktadır.

Tek pencere sistemini başarılı bir şekilde uygulamak ancak, güçlü bir siyasi irade ve bağlılık içinde gerçekleşebilir.³⁴ Sistemin başarısı için GTB'nin kararlı ve tutarlı tavrının devamı, paydaşlarla iletişim kanallarının açık tutulması, planlanan ve ilan edilen programlara sadık kalınması ve benimsenen bu yaklaşımın tüm paydaşlarca bilinmesinin sağlanması gerekmektedir.

GTB tarafından Tek Pencere Sisteminin tüm altyapı çalışmaları tamamlanmış olup, bundan sonra yapılacak olan çalışmaların başarılı olabilmesi idari kararlılığı ve ilgili kurumlar nezdinde bu kararlılığın sergilenmesini gerektirmektedir. İdari kararlılık tek pencere sisteminin temel yapıtaşıdır. Diğer taraftan, Türk Gümrük Tek Pencere Sisteminin N2N bağlantısına kadar genişlemesi muhtemel görüldüğünden her adımda bir sonraki aşama da düşünülmeli ve idari olarak sisteme hangi bağlantı türlerinin (B2G, B2B gibi) eklenmesinin uygun görüleceğine karar verilmelidir.

Türk Gümrük Tek Pencere Sisteminin ilk ayağı olarak Şeker Kurumu ile GTB arasında uygulanmakta olan e-belge uygulamasının beyanname ekinde yer alan tüm izin ve uygunluk belgelerini kapsamasına yönelik yaygınlaştırma çalışmaları devam etmektedir.

Gümrük işlemlerinde ilk başvuru noktasının her durumda GTB olmasını sağlayacak olan e-başvurunun ise, tasarımı tamamlanmış ve BPMN ile hazırlanan iş akışları oluşturulmuş olup, başvuru sürecinin mevcut yazılıma dahil edilmesine yönelik çalışmalar sürmektedir.

---

34 Gümrük ve Ticaret Bakanlığı.RYKGM. EADD. (2014)(Çeviri) *Doing Business 2014*

Uluslararası Suç Örgütleri İle Mücadelede Gümrük İdareleri

Burak Cihan ÜRKMEZ
Gümrük ve Ticaret Uzman Yardımcısı
B.Urkmez@gtb.gov.tr

Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü istatistiklerine göre 2000 ila 2013 yılları arasında işlenen 24 bin 124 kaçakçılık olayından 2 bin 606'sında 3 veya daha fazla zanlı yakalanmıştır. Bu ise kabaca gümrük idarelerinin karşı karşıya kaldığı kaçakçılık vakalarının %10'unun Türk mevzuatına göre organize suç olarak değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Bu çalışmada üretimin ve dolaşımın küreselleşme dönemindeki gelişimiyle paralel biçimde gelişme gösteren organize suç örgütlerinin uluslararası boyutu incelenecektir. İlk alt başlıkta organize suç örgütlerinin genel yapısı, özellikleri ve işleyişinden bahsedilecektir. İkinci alt başlıkta ise bu organize yapıların kaçakçılık faaliyetleriyle mücadeleye ilişkin bilgiler verilecektir. Ayrıca gümrük idaresine sınır aşan organize suç ağlarıyla mücadelede yetki veren mevzuat düzenlemelerine de değinilecektir.

Uluslararası Suç Örgütleri: Yapısı ve İşleyişi

Devletlerin yönetme kapasitelerinin hızla değişime uğradığı küreselleşme döneminde sınırlar, devlet denetim yönetim aygıtının otoritesini yeniden kurduğu, sağlamlaştırdığı ve bizi kendisini bir anlamda performans testine tabi tuttuğu oluşumlardır (Wonders, 2007, s.33; Chalfin, 2006, s. 243). Devletler sınır güvenliklerini giderek artan oranda askeri unsurlara bırakmaya başlamışsa da devletin bu alandaki en önemli temsilcilerinden olan gümrük idareleri, toplumun bazı öğeleri için sınırları geçilmesi zor hale getirirken, diğerleri için ise daha esnek ve geçişli hale getirmeye çalışmaktadır³⁵. "Akıllı sınır" denen bu yeni yaklaşımla gümrük kontrolleri, mevcut sınırlar yerine risklerin çıkış noktasında yapılabilmeye başlamıştır. Sınır aşan suçlar ve örgütlerle mücadele de bu kapsamda değerlendirilmelidir.

³⁵ Gümrüklerin devlet idaresindeki rolüne ilişkin ayrıntılı bir analiz için bkz. Chalfin, B. (2006), "Global Customs Regimes and the traffic in Sovereignty: Enlarging the Anthropology of the State", *Current Anthropology*, Vol.47, No.2, s. 243-276.

Uluslararası suç örgütleri konusu, 20 nci yüzyılın sonunda İtalya ve ABD gibi ülkelerde mafyavari organizasyonlar belli ekonomik sektörleri ele geçirmeye başladığı zaman dünya siyasal hayatında önemli bir tartışma konusu olmaya başlamıştır (Kleemans, 2007, s.170). Küreselleşme dönemi denen bu dönemde uluslararası ticaretin serbestleşmesi, mali piyasaların gelişmesi ve teknolojik ilerlemeye bağlı ekonomik büyüme yanında organize suç örgütlerinin de ekonomik olarak gelişmesini getirmiştir. Bu aktörlerin yapısının değişmesiyle birlikte kolluk güçlerinin bunlarla mücadele yöntemlerinin de yenilenmesi zorunluluğu doğmuştur. Türkiye Gümrük Bölgesinde kaçakçılıkla mücadele alanında münhasıran yetkili adli kolluk birimi olan Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğünün de bu değişim rüzgârından ayrı kalabileceği düşünülemez.

2003 yılında ülkemizde kabul edilen Birleşmiş Milletler Sınır Aşan Örgütlü Suçlarla Mücadele Sözleşmesi (SASMUS) konuyu uluslararası bağlamda resmiyete dökmüştür. Bu sözleşmede uluslararası suç örgütleri “doğrudan veya dolaylı olarak mali veya diğer bir maddi çıkar elde etmek amacıyla belli bir süreden beri var olan ve bu Sözleşmede belirtilen bir veya daha fazla ağır suç veya yasadışı eylemi gerçekleştirmek amacıyla birlikte hareket eden, üç veya daha fazla kişiden oluşan yapılanmış bir grup” olarak tanımlanmaktadır. Bu tanıma göre yapılan araştırmalar genelde birinci dünya ülkelerine odaklanmış, verilerini oralardan almıştır. Ayrıca kamuoyunda bilinirliği yüksek olan mafya tarzı örgütlere yoğunlaşan ilgi, kaçakçılığa karışmış değişik büyüklüklerde kriminal yapılar ve esnek suç ağlarına ilişkin bilgi üretilmemesine sebep olmuştur (UNODC, 2002, s.6).

AB'nin kolluk örgütü EUROPOL'ün 2013 yılında yayınladığı organize suç tehdidi başlıklı raporda organize suç örgütü tanımına göre; birden fazla kişinin, maddi çıkar elde etmek amacıyla, belli bir zaman dilimi içinde, uluslararası ölçekte, ciddi kriminal suçları işleyen faaliyetlerde bulunması halinde örgütlü bir suç ağının varlığından bahsetmek mümkündür (EUROPOL, 2013, s.43). Bu raporda bu örgütlerin bazı karakteristik özelliklerine de yer verilmiştir. Buna göre;

- AB sınırları içerisinde 3600 e yakın organize suç örgütü mevcuttur.
- Örgütler git gide ağ tarzı organizasyon yapısına evirilmektedir.
- Örgütlerin %70'inde elemanlar farklı ülke vatandaşlığına sahiptir.
- Örgütlerin %30'undan fazlası birden çok suç alanında faaliyet göstermektedir.
- Örgütler faaliyet gösterdikleri iş alanları bakımından girişimci hale gelmektedir.

Ulusal sınırlar arasında faaliyet gösteren, ulusal yasaları ihlal eden ve ülke sınırlarına girişlerine izin verilmeyen bu “gizli sınıraşan aktörler” (Andreas, 2003) yüksek kar, şiddet hareketleri veya iş bulma umudu ve göçmenlik gibi motivasyonlarla hareket ederler. Komplike derecelerde organize olabildikleri gibi basit organizasyonel yapıya da sahip olabilirler (Tijhuis, 2009, s.89). Organize suç gruplarının tek bir suç alanı ile faaliyetlerini sınırlamadıkları ve girişimci oldukları tespit edilmiştir. Ayrıca tespit edilen suç örgütlerinin yarısının birden çok suç alanına bulaştığı görülmüştür (EUROPOL, 2013).

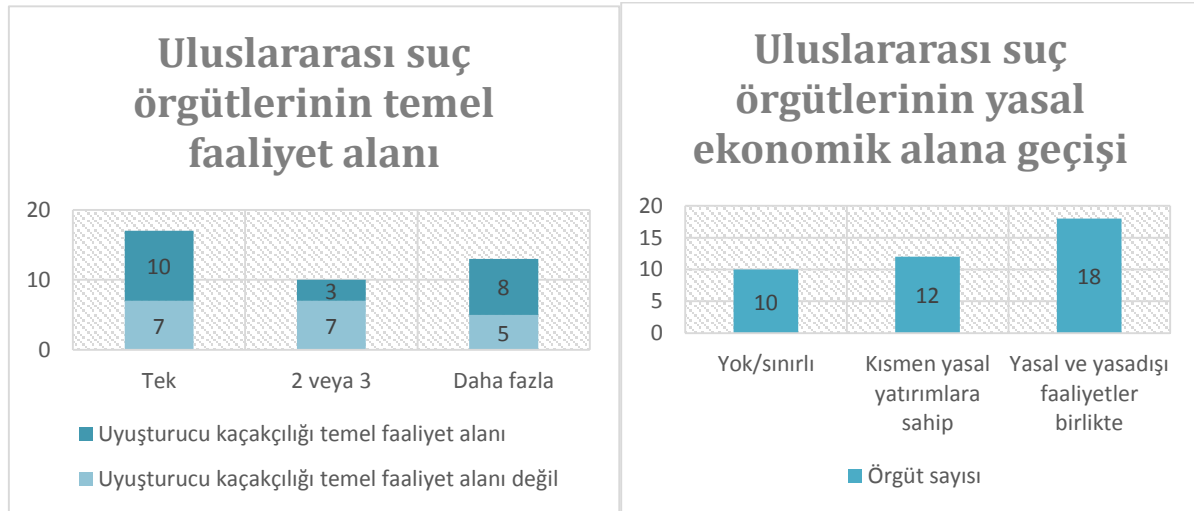
Yine bu grupların üçte ikisinin başat faaliyet alanı ise uyuşturucu kaçakçılığıdır (UNODC, 2002, s.24) (Mackenzie, 2002).

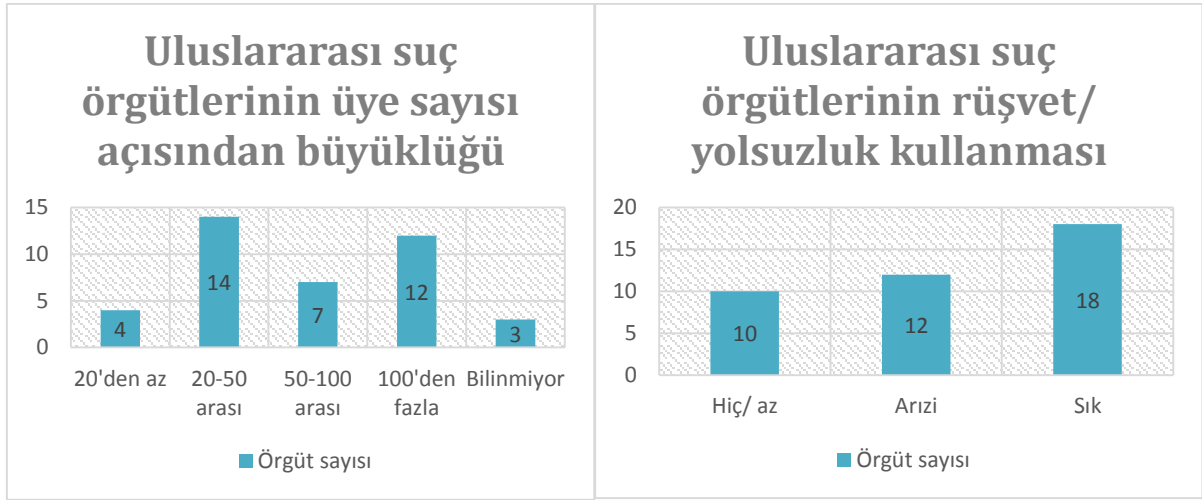
Bu aktörler sınır koruma ve kamu düzeni sağlama gibi devlet fonksiyonlarının hedefi olduklarından yapısal olarak devletin radarına girmekten kaçınmaktadırlar. Belli bir maddi güce eriştikleri zaman legal alana geçiş yaptıkları da bilinmektedir (UNODC, 2002, s.27) (Emniyet Genel Müdürlüğü, 2012, s.87; Taşçıoğlu, 2011, s.178). Ayrıca internetin sunduğu imkânları kullanmak yoluyla faaliyetlerini genişletmektedirler.

Örgütlerin büyüklüğü genel olarak yapılan tanımlamalarda 2 veya daha fazla üyeden müteşekkil olarak tanımlansa da yapılan araştırma pek çoğunun 20 ve daha fazla üyeden oluştuğunu göstermektedir (UNODC, 2002, s.22).

Bu tip yapılanmaların önemli bir tehlikesi her seviyeden kamu personelini illegal işlerini yürütebilmek adına suç ağlarının içine çekmeye olan ilgilidir (UNODC, 2002, s.26). Bunu yaparken de şantaj ve rüşvet gibi yöntemler kullandıkları tespit edilmiştir (Emniyet Genel Müdürlüğü, 2012, s.90). Burada rüşvetin her ülkede görülebilen bir olgu olduğundan da bahsetmek gerekmektedir. 2006 yılında ABD Sınır Güvenlik ve Göçmenlik Bürosundan 600 kişiye rüşvet ve çeşitli suçlamalarla idari soruşturma açılmıştır. Yine aynı ülkede bir gümrük memuru yüzlerce kişinin illegal olarak sınırdan geçmesine izin vererek 120 bin dolar gibi bir meblağ kazandığını itiraf etmiştir (Wonders, 2007, s.40).

Türkiye dünya eroin yakalamalarının yüzde 20'sini gerçekleştirip dünyada ikinci sırada yer almakta olup, Güneydoğu Avrupa Bölgesi'nde ise 2012'de yakalanan eroinin yüzde 94'ü, Türkiye tarafından ele geçirilmiştir. Bu rakamlar göz önünde bulundurulduğunda organize suç kavramı ve uluslararası suç örgütlerine ilişkin bilgi birikiminin artırılması gümrük idaresinin kaçakçılıkla mücadelede etkili olması açısından elzem gözükmektedir.

Tüm bu özelliklerden kısaca bahsettikten sonra organize suç örgütlerinin genel özelliklerini bir defa da toplu halde özetlemek faydalı olacaktır. Buna göre (UNODC, 2002, s.28):

- 1- Örgütlerin çoğunluğu klasik hiyerarşik yapıda oluşumlardır.
- 2- Örgütler genelde 20 ila 50 kişilik gruplardan müteşekkildir.
- 3- Genelde şiddet içerikli eylemlere başvururlar.
- 4- Örgütlerin yarısında elemanlar arası etnik ya da toplumsal kimlik bağı yoktur.
- 5- Örgütler genellikle tek bir alanda yoğunlaşmayı tercih ederler.
- 6- Örgütlerin ekserisi birden fazla ülkede illegal aktivitelerde bulunmaktadır.
- 7- Rüşvet ve yolsuzluk pek çok örgütçe kullanılmaktadır.
- 8- Örgütlerin yarısı siyasi faaliyetlere karışmazken, bir kısmı yerel düzeyde politikleşmiştir.
- 9- Legal ekonomik alanda da yaygın faaliyet gösteren örgütlerin sayısı yarıdan fazladır.
- 10- Diğer organize suç örgütleriyle işbirliği yapma eğilimi örgütler arasında yaygındır.

Yukarıda özetlenen organize suç örgütü olma karakteristiklerine bütüncül bir bakışla göz atıldığında var olan yapının klasik örgütten suç ağlarına doğru değişim geçirdiğini gözlemlemekteyiz. Bu uluslararası suç ağları herhangi bir eşyanın talep veya arzındaki değişimlere veya bazı transit rotalardaki ülke gümrüklerinin sıkı kontrol uygulamalarına çok kolay uyum sağlayabilmekte, kaçakçılığa konu eşyayı ve rotalarını seri bir şekilde değiştirebilmektedir. Hal böyle olunca, bu suç ağları tıpkı yasal bir şirket gibi hareket etmekte ve karlı ve kolay gördükleri eşyanın kaçakçılığına yoğunlaşabilmektedir. Akıcı ve değişken yapıları göz önüne alındığında kapsayıcı bir tanım yapmak zor olsa da organize suçu işleyen yapıyı örgüt olarak nitelemek yerine, esnek ve dinamik (Roth, 2010, s.14) yapısından dolayı suç ağı (network) terimini kullanmak daha doğru olacaktır (Mackenzie, 2009, s.69; Tjhuus, 2009, s.95; Kleemans, 2007; Pulhan, 2007). Bir kez böyle

tanımlandığında, bu suç ağları ile mücadele etmenin ne kadar karmaşık ve zor olduğu daha iyi anlaşılacaktır.

Uluslararası Suç Ağları ve Kaçakçılık Faaliyetleri

Her ne kadar organize suç örgütlerinin kaçakçılık işlerindeki rolü tartışılmaz olsa da her kaçakçılık olayında bir örgüt aramak da doğru olmayacaktır (Chappell, 2009, s.99). Gerek bilimsel yazında gerekse kamuoyu ve medya nezdinde organize suç örgütlerinin varlığı kabul edilmekteyse de bu görüşler birebir deneyimden ziyade kulak dolgunluğundan kaynaklanmaktadır. Özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde kaçakçılık olayları yerel çeteler ve ailelerce gerçekleştirilmektedir (Bower, 2009). Kaçakçılık faaliyetlerinin başladığı noktada yaşayan yerliler çoğu zaman işsizlik ve fakirlik gibi sebeplerle daha büyük kaçakçılara hizmet etmek durumunda kalmaktadır. Bu ise uluslararası kaçakçılık ağlarının toplumsal mantığının aile bağları veya yerel dostluk bağları sayesinde işlediğini göstermektedir (Kleemans, 2007, s.182).

Öte taraftan 11 Eylül sonrası dünya devletlerinin değişen güvenlik paradigması gümrüklerin organize suç örgütleriyle mücadele stratejisinde birtakım gelişmelere sebep olmuştur. Örneğin 11 Eylül öncesi ABD'nin Meksika sınırında 9 binden fazla personel görev yaparken kuzeyde Kanada sınırında yalnızca 334 personel çalışmaktaydı. 11 Eylülle birlikte değişen güvenlik politikası gereği kuzey sınırının açık bir hedef olabileceği görülmüş ve kuzey sınırındaki personel sayısı %300 artırılmak suretiyle önlem alma yoluna gidilmiştir (Andreas, 2003, s.92). Ayrıca ABD Gümrük ve Sınır Muhafaza Teşkilatı özellikle Meksika sınırında insansız hava taşıtları, liman ve kara kapılarında ise tarama cihazları gibi pek çok teknolojik yeniliği kullanmaya başlamıştır. Tüm bu çalışmalar sonucu ABD'nin güney sınırındaki güvenlik önlemlerini artırması sonucu Meksika'da faaliyet gösteren insan kaçakçıları kişi başı göçmen kaçırma işinden iki kat para talep etmeye başlamıştır (Wonders, 2007, s.39). Güvenlik odaklı önlemlerin artırılmasının ekonomik sonucu ise düşündürücüdür³⁶.

Kültür ve tabiat varlığı kaçakçılığı özelinde konuya bakılınca örneklendirme yoluyla suç ağlarının sınır aşan kaçakçılık faaliyetlerindeki rolü daha belirginleşecektir. Bower'ın (2009) araştırmasına göre arkeolojik olarak zengin Ortadoğu ülkelerinde yaşayan fakir aileler yağmaladıkları eserleri araçlar yoluyla transit ülkelere gönderen ve sürecin illegal olduğuna ilişkin tüm izleri sahte bir menşe belgesi üretilmesi (Borodkin, 1995, s.383) veya kamu personeline rüşvet verilmesi yoluyla silen profesyonel bir kaçakçılık ağına mensupturlar. Bu yolla yasallaştırılan eserler pazar ülkelere rahatça giriş yapıp internet üzerinden, açık artırma yoluyla satılmaktadır. Müzeler ve zengin koleksiyoncular çoğu zaman bu eserlerin illegal olduğunu bilmeyerek veya bilmezden gelerek satın almaktadır. Burada anlatılan kaçakçılık fiiline katılan insanlar çoğu zaman birbirleriyle çok zayıf bir şekilde bağlı olan, kazıcıdan nihai satıcıya gidildikçe kar oranlarının arttığı karmaşık bir

³⁶ 11 Eylül sonrası ABD'nin güvenlik politikalarının ekonomik sonuçlarına ilişkin çarpıcı rakamlar için bkz. Andreas, P (2003), "Redrawing the Line: Borders and Security in the Twenty-First Century", International Security, Cilt 28, Sayı 2, s. 78-111.

suç zincirinin halkalarıdır. Bu “lojistik ağları” sayesinde kültür varlığı kaçakçılığı git gide organize ve uluslararası bir karaktere bürünmekte, yurtdışı piyasalardaki talebi doyumak için suç örgütlerince daha sık kullanılmaktadır (Sheng, 2008, s.69). Bu yüzden uluslararası suç gruplarının kültür varlığı kaçakçılığı faaliyetleri ile mücadele edebilmek için riskli ama yüksek getirili eserleri, çıkarıldıkları yerden satıldıkları yere kadar (tüm tedarik zincirini) takip edebilecek ve kaçakçıların bulunabileceği muhtemel aşamaları tespit ederek çözüm bulabilecek mekanizmalar kurulabilmelidir. Gümrük idaresi bu zincirde taşıyıcı rolüyle eserleri sınırlardan geçirmekle görevli kişilerin önlenmesine ağırlık vermelidir.

Örgütlü Suçlarla Mücadeleye İlişkin Mevzuat

30 Temmuz 1999 tarih ve 4422 sayılı “*Çıkar Amaçlı Suç Örgütleri İle Mücadele Kanunu*” ile modern anlamda bir organize suçlulukla mücadele kanunu yapılmak istenmiştir. Normal ceza usulü kuralları ile örgüt suçlarıyla mücadelenin mümkün olmadığı anlaşıldığından örgüt kurma suçunu cezalandırılması, çıkar amaçlı suç örgütü ve diğer bazı örgütlü suçlarla, terör suçlarını ortaya çıkarmak için birçok yeni tedbirin uygulanması gibi yenilikler getirilmiştir. 2001 yılında yürürlüğe giren ve organize suç örgütlerine darbe vurmaya isteyen bu yasa 2005 tarih ve 5320 sayılı “*Ceza Muhakemesi Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun*” ile kaldırılmıştır. Burada yer alan “çıkarmak amaçlı suç örgütü” tanımı 5237 sayılı kanunda yer almamıştır. 5237 sayılı yeni Türk Ceza Kanunu (TCK) organize suç örgütleriyle mücadelede temel kanun haline gelmiştir.

Örgüt mensubu suçlu deyimini TCK’nın 6/1 (j) maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre “bir suç örgütünü kuran, yöneten, örgüte katılan veya örgüt adına diğerleriyle birlikte veya tek başına suç işleyen kişi anlaşılır” denmektedir.

5237 sayılı TCK’nın 220 nci maddesi “suç işlemek için örgüt kurma” ile ilgili genel hükümleri tanımlanmış, suçun örgütlü nitelikte olması ağırlaştırıcı nedenleri saymıştır. Ayrıca örgütün varlığı için gerekli şartlar ise örgütün yapısı, sahip olduğu üye sayısı (en az 3 kişi) ile araç ve gereç bakımından amaç suçları işlemeye elverişli olması şeklinde belirlenmiştir. Madde metni ile örgüt kurma ve yönetme suçunun seçimlik hareketli olduğu, örgütün soyut olmayan hiyerarşik bir güç olduğu, niteliği itibarıyla devamlılık arz ettiği gibi hususlar belirlenmiştir.

Bunlardan başka, yine TCK’nın farklı maddelerinde de çıkar amaçlı örgüt suçlarına ilişkin düzenlemeler bulunmaktadır. Örneğin 58 inci maddede cezanın infazı sonrası denetimli serbestlik uygulanacağı belirtilmiştir. 79 uncu madde de ise göçmen kaçakçılığı suçuna örgüt faaliyeti olarak işlendiğinde verilecek cezanın yarı oranında artırılacağını hüküm altına alınmıştır. Örgüt çatısı altında işlenmesi halinde verilecek cezaların artırılmasını öngören diğer düzenlemeler şunlardır:

91/4 organ ve doku ticareti suçu, 106/2 tehdit suçu, 119/1(d) çeşitli hakların kullanımının engellenmesi suçu, 142/3 hırsızlık suçu, 149/1 yağma suçu, 174 tehlikeli maddelere ilişkin suçlar, 188/5 uyuşturucu madde suçları, 227/6 fuhuş suçları, 229/3 çocuklara

karşı işlenen suçlar, 265/4 kamu görevlisine mukavemet ve 282/3 suçtan kaynaklanan malvarlığın aklamaya ilişkin suçlar.

Örgütlü suç sonucu elde edilen eşya ve kazanca el koyulması ve müsadere hükümleri ise TCK'nın 54 ve 55 inci maddelerinde ayrıntılı olarak, örgütlü suçların takibi için özel yetkiler de dahil olmak üzere düzenlenmiştir.

Ayrıca iletişimin dinlenmesi, teknik takip, gizli soruşturmacı görevlendirilmesi, zorlama amaçlı elkoyma ve teminat belgesi verme gibi organize suçlarla mücadeleye ilişkin çeşitli hükümler de TCK'da bulunmaktadır.

Örgütlü suçların soruşturması ise 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun (CMK) 251 inci maddesi uyarınca yerine getirilmektedir.

Aynı kanunun 128 inci maddesi uyarınca "soruşturma veya kovuşturma konusu suçun işlendiğine ve bu suçlardan elde edildiğine dair kuvvetli şüphe sebebi bulunan hallerde, şüpheli veya sanığa ait" çeşitli varlıklara el konulabilmesi mümkündür.

Kanunun 133 üncü maddesinde sayılı kaçakçılık suçlarından birinin, şirketin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde CMK'nın anılan hükmü uyarınca şirket işlerinin yürütülmesi için kayyım tayin edilebilmektedir.

CMK'nın iletişimin tespitine ilişkin 135 inci maddesi ise maddede sayılan kaçakçılık suçuna karışan şahısların iletişiminin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınmasına dair hükümler içermektedir.

Öte yandan soruşturma konusu kaçakçılık suçunun işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin bulunması ve başka surette delil elde edilememesi kamu görevlilerinin gizli soruşturmacı olarak görevlendirilebileceği CMK'nın 139 uncu maddede belirtilmiştir.

Son olarak CMK'nın 140 ıncı maddesi uyarınca kaçakçılık suçuna karışıldığına dair kuvvetli şüphe bulunması ve başka surette delil elde edilememesi halinde şüpheli veya sanığın kamuya açık yerlerdeki faaliyetleri ve işyeri teknik araçlarla izlenebilmekte, ses veya görüntü kaydı alınabilmektedir.

Sonuç Yerine

Organize suç örgütlerinin grup dinamiklerini anlamak, operasyon veya rutin kontrol sonucu kaçak eşyaya el koymaktan daha zor ve kaynak-yoğun bir çalışmadır. Bu sebeple tek tek kaçak eşya tipleri ile mücadele etmek yerine uluslararası kaçakçılık ağlarını ortaya çıkaracak ve kara para aklama yollarını engelleyecek şekilde çalışma düzeni benimsemek alınacak sonuçlar açısından daha verimli olacaktır. Tüm bu veriler ışığında Türkiye gibi coğrafi konum olarak Ortadoğu'dan Avrupa'ya transit kapısı olan bir ülkenin kolluk kuvvetlerinin profesyonelce iş gören organize suç örgütleriyle baş ederken pek çok zorlukla karşılaşacağı aşikârdır. Özellikle gözden kaçırılmaması gereken nokta, sınır aşan suçlarla mücadelenin kesin olarak kazanılamayacağıdır (McCulloch, 2007). Öyle ki insanlık var olduğundan beri organize suç örgütleri faaliyetlerine devam etmektedir.

Ayrıca devletler de hem yaptıkları hem de yapmadıklarıyla bu tip suçluların faaliyetlerini sürdürebileceği sosyal, siyasi ve ekonomik çerçeveyi belirlemektedir. Bu da yapılan mücadelenin açık uçlu ve ulusal hudutlarla sınırlanamayacak bir nitelikte olduğunun bilincinde olmayı gerektirmektedir.

Her ne kadar organize suç gruplarının muhtelif kaçakçılık alanlarında faaliyet gösterdiğine dair bazı emareler bulunsa da bu örgütler kaçak eşya piyasasının olmazsa olmaz aktörü değildir. Buna ilişkin kesin kanıt sunmak zordur. Bu anlamda asıl üzerinde durulması gereken uluslararası suç örgütleri sürece dâhil olmasa dahi bireysel kaçakçılık vakalarının yaşanacağı gerçeğidir. Her şeye rağmen, tüm bu bilgiler ışığında tek tek kaçakçılık vakaları ile uğraşmak yerine uluslararası suç örgütlerinin faaliyetlerini gün ışığına çıkaracak çalışmaların hem kamu yararı hem de kurumsal performans açısından daha yüksek getirisi olacağı değerlendirilmektedir.

Sonuç olarak eldeki veriler ile kaçakçılık vakalarında organize suç örgütlerinin varlığı yasal olarak kanıtlamak güç görünmektedir. Yine de, sorunun organize suç boyutunun olduğu, kaçakçılık fiilinin karmaşık bir yapısı olduğu ve bununla mücadelenin ne kadar zor olduğu kabul edilirse soruna çözüm bulmada daha fazla yol kat edilebileceği görülecektir. New York eski belediye başkanı R. Giuliani'nin de dediği gibi; organize suç örgütleriyle mücadele edebilmek için kolluk kuvvetlerinin de en az bu örgütler kadar iyi organize olması gerekmektedir.

Kaynakça

- ALBANESE, J.S. (2007), "Organized Crime in Our Times", Anderson Publishing, 5.Baskı.
- ANDREAS, P. (2003), "Redrawing the Line: Borders and Security in the Twenty-First Century", International Security, Cilt 28, Sayı 2, s. 78-111.
- BOWER, B. (2009), "Networks of Plunder", Science News, Cilt 175, Sayı 7, s. 20-23.
- CHALFIN, B. (2006), "Global Customs Regimes and the traffic in Sovereignty: Enlarging the Anthropology of the State", Current Anthropology, Vol.47, No.2 , s. 243-276.
- CHAPPELL D. POLK K. (2009), "Unraveling the Cordata: Just How Organized is the International Traffic in Cultural Objects?", Organized Crime in Art and Antiquities, Manacorda, S. (Ed.), ISPAC, İtalya.
- EMNİYET GENEL MÜDÜRLÜĞÜ (2013), "Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı 2012 Raporu", Ankara.
- EUROPOL (2013) "SOCTA 2013: EU Serious and Organised Crime Threat Assessment", Avrupa Polis Teşkilatı Yayınları.
- KLEEMANS, E.R. (2007), "Organized Crime, Transit Crime and Racketeering", Crime and Justice, Cilt 35, Sayı 1, s.163-215.

MACKENZIE, S. (2002), "Organised Crime & Common Transit Networks", Trends & Issues in Crime and Criminal Justice No. 233 (Canberra: Australian Institute of Criminology), s.1-6.

MACKENZIE, S. (2002), "Transnational Crime, Local Denial", Social Justice, Cilt 34, Sayı 2, s. 111-123.

McCULLOCH, J. (2007), "Beyond Transnational Crime", Social Justice, Cilt 34, Sayı 2, s.19-32.

ROTH, M. P. (2010), "Global Organized Crime: A Reference Handbook", ABC-CLIO.

TIJHUIS, A.J.G (2009), "The Trafficking Problem: A Criminological Perspective", Organized Crime in Art and Antiquities, Manacorda, S. (Ed.), ISPAC, s. 87-98, İtalya.

TAŞÇIOĞLU, R. (2011), "Türkiye'de Organize Suç Örgütlerinin İtibar Kazanma Girişimlerinin Yazılı Basında Yansıması", Örgütlü Suçlar ve Yeni Trendler, Polis Akademisi Yayınları, Ankara.

UNODC (2009), "Results of a Pilot Survey of Forty Selected Organized Criminal Groups in Sixteen Countries", Viyana.

WONDERS, N.A. (2007), "Globalization, Border Reconstruction Projects and Transnational Crime" Social Justice, Cilt 34, Sayı 2, s.33-46.